

विलास सुंदरी.

भाग १ भा.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ . ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાયિટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૪૨૬૦ વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ પિતૃત્વ સુદર્શી

વિષય ટ. : ૩

વિલાસ સુંદરી

અને

અદ્ભુત જાદુનો પલંગ.

ભાગ ૫ મો.

રચનાર
માગજી પુસ્તક મંડળી
૨૪૮૭
લખાઈ રોડ—અમદાવાદ

છપાવી પ્રસિદ્ધ કરનાર

શુક્રસેવર-મહાદેવ રામચંદ્ર જાણીયે.

તથા દરવાજા—અમદાવાદ.

(સર્વ હક સ્વાધીન)

અમદાવાદ—શ્રી ભાગ્યોદય પ્રિન્ટીંગ પ્રેસમાં
જેઠાલાલ દેવશંકર દ્વેએ છાપ્યું.

પ્રત ૪૦૦૦ આવૃત્તિ ત્રીજી સને ૧૯૨૮

કીંમત આઠ આના.

ગુજરાતી મોટર ગાઇડ.

૧-૨-૩-૪-૫-૬ અને ૮ સીલેન્ડરની મોટરગાડી
ચલાવ-ની માહિતી આપનાર પુસ્તક.

આમા એનજીન અને તેના ચર રટ્ટેક, સકશન રટ્ટેક અને
ઇનલેટ રટ્ટેક કૉવરેશ રટ્ટેક, પાવર રટ્ટેક, એકમો રટ્ટેક, વોલ્વ
એન્ડ કેમ, ડમ્પલ દા નું કેમ શફ્ટ, બ્લોલ્ફના ટાપ મીમ, બ્લોલ્ફના
ટાપમીંગ વીંગેરે પેટરોલ, કર્બુ રેટર, તથા કામ્પ્યુરેટર, એટમી તૈયાર
કરવાની રીત, એકયુમ્યુસેટર ચાર્જિંગ ઇનડકશન ઇલેક્ટ્રીક સ્પારકિંગ
પ્લેગ, કોન્ટેક્ટ બ્રેકર બ્લોલ્ફ મિટર, ઇનજુસેટ પાવર ડિસ્ટ્રીબ્યુટર,
એસમેગ ટિક મેક એન્ડ એક સ્પારકિંગ પ્લેગ મેંગનેટો આર યુયર,
મેંગનેટો કોન્ટેક્ટ બ્રેકર અને ડિસ્ટ્રીબ્યુટર, ટાપમીંગ કીપરન મેંગનેટો
કેંગ એસાડવો, સીંગલ ગલેન્ડ ડમ્પલ વાવરીંગ પ્લેગ અને ચાર
સીલેન્ડરનું વાવરીંગ સીલેન્ડ. કાવરીંગ આડ, ટેબલ સીલેન્ડરના
કોક, તથા સિલેન્ડરના એનજીનના માહિતી, છ સીલેન્ડરના એનજીનનો
કોક, વાવરીંગ વોલ્વ ક્લીંગાવરીમ, ટ્યુબી ૨ રેડિએટર, થર્મોમાવ-
ર વોલ્વ ટ્યુબીંગ સિસ્ટીમ, વોલ્વ ૫૫ કલચેસ, લેદરકાનકલચ પ્લેટ-
સર્સીંગ કરવાના મોટીપ્લેટ કરનારી નાના લેટ, કંપલીટ કલચપ્લેગ,
ડિફરન સિયલ મિયર એનમડગ સ્ટિયરીંગ ગિયર, લેદર બાફન્ડીંગ
હેડબ્રેક, ઇનટર્નલ એક્સ પેડીંગબ્રેક થેટલ લિવર અને એક્સલીર-
ટર, ગલ્ફન, ટાયરમા હવા નરવાનો પંપ, ટાયરમાં હવા કરવાનું
કેષક, ટાયર કાઢવા, ટાયર અને ડ્યુ નો જથો મહત્વની ચીજના
વિગેરે ઉ થોગી બાબતેના આમા સમાવેશ છે. પુસ્તકમાં સમગ્ર
ખાતર ટેકાણે ટેકાણે તના બાગના ચિત્ર આપ માં આવેલ છે કિ.
૩. ૨-૦-૦ પોર્ટેજ ૦ ૪-૦ આના જુદા

મળવાનું ટેકાણું:-મહાદેવ રમચંદ્ર બાગુટે બુકસેલર.
તથા દરવાજા-અમદાવાદ.

વિલાસ સુંદરી.

અને

અદ્ભુત જાદુનો પલંગ.

ભાગ પાંચમો

કળાધર.

ચૈત્ર માસનો પ્રાતઃકાલ છે. જોખનના ખ્ખારમાં આવી ઝુલી રહેલા આંખાના વૃક્ષ ઉપર બેસીને કાચલ કુટું કુટું કરીને વિરહીઓને લલકારી રહી છે, ખીજી બાજુએથી પપીઓ પીક પીક કરી સમો માંધી રહેલો છે, પુષ્પોની કળીઓ ખીલી રહી છે, ગુલાબના પુલે ખુબ પુલોને જંગલને ખુબ ગુલાબમય બનાવી મુક્યું છે; તેની સુવાસ એંચીને વાયુ ચારે દીશાઓમાં તેની સુગંધીને ફેલાવતો મંદ મંદ વહી રહ્યો છે.

જેણે મંદ વાદ્યો ધારણ કરેલ છે, કમરે તરવાર લટકાવેલી છે, પીઠ ઉપર ઢાલ બાંધેલ છે, પીઠની ડાબી પૂઠ ઉપર ચોખા તીરેથી બરેલો એક ઠેલો બાંધેલ છે, જમણા હાથમાં ધનુષ અને ડાબા હાથમાં અરવ્છી પકડેલ છે, એવો એક યુવક જેની ઉંમર સુમારે ત્રીસ વર્ષની છે તે આ સુહામણું સમયમાં કનકાવતીની ઉત્તરે આવેલા એક બાડા જંગલના વૃક્ષોના ધટા નીચે બેઠો છે.

બેઠા બેઠા તેણે માથું ઉચું કર્યું, અને ચોતરફ નજર ફેરવીને તે બોલ્યો કે, 'વાદ ઇશ્વર ! તારી લીલા અગાધ છે, પાર વગરની છે; ન જાણવાને આ જગત કેવલ અસમર્થ છે, જેને માટે હું ક્યારનો વક્ત્રુ બનું છું, દુઃખ સહન કરું છું, અને જેવી કરીને મને બહુ કૃપા વ્યાપી છે, તે સર્વ કષ્ટના કારણરૂપી મૃગને મારી સમીપ મોકલી આપનાર બહો ઇશ્વર ! તું જ છે.

એટલા શબ્દો સ્વમુખની બહાર નીકળતાની સાથે તે યુવક પોતાની જગ્યાએથી ઉભો થયો. તે જોઇ મૃગ આમથી તેમ નહાસવા લાગ્યું. અર્થાત્ તે યુવક તે મૃગને કહેવા લાગ્યો કે, 'હવે હું તને છટકવા દમશ નહાં ? એક ઝડપમાં તને પકડી લઇશ. મારું એક તીર તારે માટે બસ છે. મારા તીરના ધાંથી તું બચવા પામનાર નથી. તો પછી તું શા માટે ભાગે છે ? ક્યાં જઇશ ! કોનો આસરો લઇશ ! તારા પ્રાણને બચાવનાર હું આ જગતમાં કોઈને પણ જોતો નથી. એટલું કહેતાની સાથે ઘોડા પર સ્વાર થઇ તે મૃગની પાછળ પોતાના ઘોડાને છોડી મુક્યો.

મૃગ પોતાના રંગમાં રમતો રમતો અને પોતાની પાછળ આવતા સ્વારને છકડ ખવરાવતો ખવરાવતો અને પ સેવાથી તરબોલ કરતો કરતો સડકપરથીજ સીધો ચાલ્યો જાય છે

પોતાના હાથમાંથી તે મૃગ છટકી ન જાય તેટલા માટે તે સ્વારે પોતાના ઘોડાને તેની પાછળ ખુબ વેગમાં છોડી દીધો, અને તેની ઉપર પોતાના તીરનો એક ધા કર્યો.

પોતાની ઉપર આવેલા પ્રાણનાશક તીરના ધાને ચુકવી દઇ મૃગ લાંબી છાંત્રો મારતો ચાલ્યો. મૃગનું સ્વરૂપ બદલાઇ ગયેલું

જોઈને સ્વારે પણ પોતાનું સ્વરૂપ બદલાવી નાખીને તેની પાછળ ઘોડાને છોડી મુક્યો, ઘોડો પણ પાછીના પુરની પેઠે તે મૃગનું પગસે પમથું લેતો ગયો.

સ્વાર મુંઝ ઉપર હાથ મુંકીને મૃગને કહે છે કે, ‘હું તને જીવતો જવા દઈશ નહીં !’ તેના દત્તરમાં મૃગ કહે છે કે, ‘મારું માંસ તને ખાવા નહીં દઈશ ? બેધડક મારી પાછળ ચાલ્યો આવ, પણ આવતા પહેલાં તારા પ્રાણ અને ધનુષને બચાવજે.’

આ બંને પોતપોતાની ચાલાકીથી, ચપલતા અને સાવચેતીથી પવન વેગે ઉડ્યા જાય છે, પાછું ફરીને જોતાં નથી, અને એક એકના બલની શક્તિ, એક એકને બતાવવા માટે, પોતાના શરીરની શક્તિના પ્રમાણને કંઈપણ વિચાર કર્યા વગર તેઓ લગભગ ત્રણ કલાક સુધી એકસરખી ઝડપથી દોડી રહ્યાં હતાં.

પોતાની પાછળ પડેલા તેજી શીકારીની શક્તિને ક્ષીણ કરવા માટે અને તેથી તે બલહીણ બની પોતાની આશા ત્યાગ કરી ચાલ્યો જાય એવા વીચારથી તે મૃગ સડકના સીદ્ધામાર્ગને મુંકી દઈ જંગલની ગીચ ગાડીઓવાળા માર્ગમાં પેઠો.

આ જોઈ તે સ્વાર કોનાં જનથી બચવા લાગ્યો, અને તેની બગતરા સહન કરી ન શકવાથી તે સ્વાર ઘોડા ઉપરથી કુદકો મારી તેની પાછળ દોડ્યો. દોડતાં દોડતાં તેની ઉપર બૂરાબર નેમ ટાંકીને એક ઝેરી તીર ફેંક્યું. તે તીર મૃગને નહીં એવો જખમ કરીને લાંગી બુકા થઈ નીચે પડી ગયું. તે જોતાની સાથેજ તે યુવકના મુખકમળ ઉપર ચમકી રહેલી લાલ્લી ઝાંખી પડી ગઈ. પોતાના જેરી તીરના કારી બાને એક તરણા સમાન ગણનારા મૃગને એક ગુફામાં બરાઈ જતાં

જોઈને તે જરા નીરાશનો નીશાસો નાંખીને નાકોદ અને કાથર સરખો બની જરા ઝેા વાંકુ કરીને આડું અવળું જોરા લાગ્યો. આવી દશામાં તેણે કેટલીક ક્ષણ કાઢ્યા પછી પાછો શરીરમાં કોટો લાવીને કહેવા લાગ્યો કે, 'ઓ હઠીલા મૃગ ! તેં પણ ખુબ કરી બતાવી ! તેં તારી અદ્ભુત શક્તિને અજમાવવામાં કંઈ બાકી નથી. પણ તું તારો પ્રાણ બચવી શક્યો નથ. મારા તીર । ઝેરી ધાના કારી જખમથી થતી પીગ તું મહન ન કરી શકવાથી ગુફામાં જઈ બરાબ ખેડો છે. પણ હવે હું તને એક પલ પણ આ ગુફામાં રહેવા નહીં, અને મારી બરચીની અણીથી તને ગુફાની બહાર ખેંચી કાઢીશ, અને તારા કાયા માંસથીજ મારી કુધાને તૃપ્ત કરીશ. '

આમ મનને મનાવતો, અને મનમાં ને મનમાં હસતો, મુંછને મરડતો અને આડી અવળી બરચીને ફરવતો, તે મૃગ ગુફાની બહાર ખેંચી કાઢવા માટે તે યુવક તે ગુફાની આગળ જઈ ઉભો રહ્યો. પણ કંઈ કરી શક્યો નહોતો. અને એક જંગલવાસી માણુમની પેઠે અબુધ બની ગયો.

જેઓ ધૈર્ય રૂપી ઢાલથી, અને હિંમત રૂપી હથવારથી રક્ષાયલા છે તેના ચિત્તમાં ચટકો માગનારી, જેઓ બહુ કાળ સુધી બ્રહ્મચર્ય પાળી મન અને ઈન્દ્રિયો વશ કરેલ છે તેને પણ એકવાર ચલાવ-માન કરી શકે એવી જે આ ગુફા છે, તે ગુફા પોતાના માયીક-મોહમાંથી આ યુવકને કેમ બચાવે ?

તમામ ગુલાબના ગોટાઓથી બરેલી વાડીકાના મધ્ય ભાગમાં એક નેહા ઘાટ । મહેલ હતો, અ. તે મહેલને જુદા જુદા આકારમાં ગુલાબી અ સોનેરી રંગથી ચતારવામાં ચીતારે બાકી રાખી નહોતી. આ મહેલની બારીઓમાં લાલ, લીલા, પાલ્લ અને રેફ હીરાઓને

જડી લેવામાં આવ્યા હતા તેથી તેની ઉપર જેમ જેમ સુર્યના કીર-
ણ પડતાં જતાં હતાં તેમ તેમ તે મ્હેલ ભ્રુકી ઉઠતો હતો, અને
લોહચુંબકની પેઠે જોના ના ચિત્તને પોતા તરફ ખેંચી રહ્યો હતો તેજ
મ્હેલની નીચે તે ગુફા હતી અને તેજ ગુફામાં મૃગ બરાબ જઈ બેઠું
હતું, અને નું માંસ ખાવાની લાલસા માટે તે યુવક પશુ ત્યાં ઉભો
હતો. ગુફાની અદર મૃગે પ્રવેશ કર્યા પછી તે ગુફાનું મુખ ગુલાબની
ગુંથેલી ચાદર દંકા ચું હતું તે આ યુવક જોઈ ચક્રાયો નહોતો,
અને તેથી તેની બ્રાન્તીમા તે જમીત બના ગયો હતો.

આ ગુફાની સામે એક વીશાળ જગ્યા હતી, અને તે જગ્યા
ઉપર ગુલાબી રંગનો મલકાવેલ હતો. તેની ઉપર ગુલાબી
રંગના અંગવાળા ચાર રસાંક રમણીઓ રંગ રસમાં તરબોલ બનીને
બેઠીઓ હતી. અને તેમાંથી એક ગુલાબની ચાદર ગુંથતી હતી, બીજી
ગુલાબની ચોલી ખનાવતી હતી, ત્રીજી ગુલાબનો ચણીઓ તૈયાર
કરતી હતી અને ચોથી ગુલાબનો હાર ખનાવતી હતી. તે ચારે જ-
ણીઓ ઉપર આ યુવકની દ્રષ્ટિ ચોટતાંજ તેના હાથમાંનું ધનુષ અને
બગચી નીચે ડી ગયા.

તેની દ્રષ્ટિ તે ખેંચતી ખેંચતી તે ચારે રમણીઓની પાસે લઇ
ગઇ, તે જોઈ તે ચારે રમણીઓ તે ગુફામાં અક્ષેપ થઇ ગઇઓ.
તેની પાછળ તેની દ્રષ્ટિ તેને પાછો ખેંચી લા... તે ગુફાની આગળ
છોડી દાઘો. છતાં યુવકને બાન આવ્યું નહીં; અને બેભાન બની
બકવા લાગ્યા કે, અહો મૃગનેણીએ ! જે ગુલાબ વીના આ વાટી-
કા શોભતું નથી, તેમ તેમ નરમૃગ વાના શોભતીઓ નથી ! નરમૃગ
વગર તમારો દિવસ કેમ વીતે છે; નરમૃગ વગર તમને કેમ હાસ્ય
છુટે છે. જરા આવો, હસવીનોદનો રંગ જમાવો, તમારા સ્નેહનો

અબીલાથી તમારા રનેહ વગરના આ મૃગ તમારી આ વાટીકામાં ક્યારનો તરફડીઆ મારી રહેલ છે તેની શું તમને હયા આવતી નથી? અહો કેમલાંગીઓ! તમારા કેમળ સ્વરથી મને પ્રસન્ન ન કરતાં ઉલટો મને કામખાણથી વીધીને ચાલો ગઇઓ છે। તે હું કેમ સહન કરી શકીશ? તમારા કામખાણથી ધાયલ બનેલો આ ધાયલ તમને ધાયલ કર્યા વગર દરગીજ અહીંથી જનાર નથી.

બાણુ શેયા ઉપર સુષને તપશ્ચર્યા કરનાર યોગી પુરુષ પશુ કામનીના કટાક્ષ બાણથી ધાયલ બની યોગીપણ્યનો ત્યાગ કરી દે છે, જ્ઞાની પુરુષ માયાના મોહમાં લપટાઇ જઇને પોતાના સર્વોત્તમ જ્ઞાનને જુલો ગય છે, તો પછી આ યુવક પોતાના સર્વોપરી સુરાપણના વક્ષણોને તજી દેને માયાના મોહરૂપી કુપમાં પડી તરફડીઆ મારી રહેલો છે તેમાં શી નવાઇ?

જેની ઉમર લગભગ પાંત્રીસ વર્ષની છે, રંજે મોરો છે, જેના શરીરનું રૂંદ લાંબુ છે. જેની આંખો મ્હોટી છે, અને જેના પહોળા લલાટ ઉપર ભસ્મનું ત્રિપુંડ બેસેલું છે, અને જેણે ગુલાબી રંગનું પીતાંબર પહેરેલું છે એવા રંગવાળો એક પુરુષ અંગોની કુસ્તીની સાથે ગુફાની બહાર નીકળી આવી ઉભો અને લજ્જકારીને કથું કે, કેમ કરણસિંહ! શુદ્ધિમાં છો કે બેશુદ્ધિમાં છો? જે શુદ્ધિમાં હોત મારા પાળેલા મૃગને કદી પણ ધાયલ કરત નહીં, અને તેની પાછળ આવીને મારી દાસીઓનું તું કદી પણ અપમાન કરત નહીં. એટલે બધો તું બેશ્વરમ ક્યારથી બની બેઠો છે. બોલ તે બદલ તને શું શીક્ષા કરું.

આ શબ્દો કરણસીંહને કાને પડતા કરણસીંહ ચમક્યો. અને ચમકતાની સાથે તે સચેત થઇ, પોતાના પડી ગયેલા ધનુષ અને

બરચ્છીને પાછા નીચેથી ઉપાડી લઇને કરડાકીથી તેને કહેવા લાગ્યો કે, 'તમારી શિક્ષા લાયક હું નથી, પણ તમારું મૃગ અને તમારી દાસીઓ છે. તેને શિક્ષા ન કરતાં અને શિક્ષા કરવાને કેમ સમર્થ થયા છો ? શું અને એક તરણુ સમાન ગણ્યો છો ? શું અને એક રઝળતાં અને ભટકતાં બીજારી સરખો સમજો છો ? નહીં, નહીં, તેમ સમજી અને તમારો રોદ્ધ બતાવશો નહીં, હું તમારા કોપથી કે રોદ્ધથી જરાપણ ડરવાનો નથી. જો તમે તમરા મૃગની રક્ષા કરવા ઇચ્છા રાખતા હોતો તો તેના આમડા ઉપર તમારા નામની નીશાની કરીજ હોત, અને આ નીશાનીથી કોઇપણ શીકારી તેને મારવાનો પ્રયત્ન કરતજ નહીં. જંગલમાં રઝળતાં મૃગોને જોઇ કોણ એવો શીકારી હશે કે તેને જીવતું જવા દેશે. બસ હવે તમને લાજમ છે કે મારા શીકારને અને આપી મારી ક્ષુધાને તૃપ્ત કરો. તેણે અને કુખ દેવામાં કાંઇ પણ બાકી રાખ્યું નથી.

કુળાધર—ઓ બેઅદબ ! ચુપ રહે ! શું બકવાદ કરી રહ્યો છે. એકતો મારા મૃગને ધામલ કરી મારી વાટીકામાં ચોરની પેઠે દાખલ થયો તેના અપરાધ બદલ ક્ષમા ન માગતા સામી અગતી માગણી કરે છે ! મૂર્ખ શરમાતો નથી. તને તેનાજ માંસની ભુખ છે તો તારી ભુખને મટાડવા માટે ચલ બીજા મૃગનું માંસ આપું છું તે લઇ જ અને ફરીથી તે મૃગનું નામ લેતો નહીં, નહીં તો તને મ્હોટી શીક્ષા કરીશ.

કરચુસીંહ—અરે ચોરના સરદાર ! બે બા લોકોને બરમાવી તારી વાટીકામાં લાવી, તેને લુટવા માટે તેં શું આ મૃગ પાળ્યું છે ? અસમર્થોને ફસાવી આ સંસારમાંથી નાણુ કરવા માટે તેં શું આ વાટીકા બનાવેલી છે ? ફરીને તે માણુસ સંસારનું સુખ અને પોતાના

વૈભ નો હિપબોમ ન કરી શકે તેટલા સાઈ તેં ચાર રમણીઓને તારી ગુફામાં રાખેલી છે ? તું ખરેખરો ઢાઢ લુટારો છે અને જગતને લુટીનેજ આવો વૈભવ બેગવવાને તું સમર્થ થયો છે. પણ માફ રાખ કે તારી આ ધુગડીથી હું કદી પણ ડરનારો નથી માટે તારા રક્ષા કરવાની ઇચ્છા રાખતો હોય તો તે મૃગને આપી દે તેમજ ઠીક છે. (ખરછી બતાવીને) નહીં તો આના બલથી લપ્પશ.

કલાધર—જગત સંભાળ ! વચારીન બોલ ! નહીં તો મૃગના માંખને બહાર તારા માંસનો ભોગ પક્ષીઓને આપવો પડશે. આ રાંડી રાંડું ખેતર નથી પણ સુરાઓના ગત્ર ગાળી નાખનારાં ખેતર છે જે તારામાં લડવાની શક્તિ નાથ તો સરત કર. તું મને જીવતો મારે તને મૃગ આપી દેવું, અને કદાચ તું હારી જા તો, હું જે કહું તે તારે કરવું. બોલ આ સરત તારે કયુલ છે.

કરજીસીંહ—(૧ રા વીચાર કરીને) તારી ઇચ્છાને પુર્ણ કરવા માટે તું જે સરત કયુલ કરાવવા કહીશ તે હું કહીશ પણ એક બલની પેઠે મત્યંત તાજ અમત્યંત થાણ કરવા કદી પણ તત્પર થઈશ નહીં. બેશક હું કહું છું કે જે ક્યાર નહીં, પણ સાતવાર તારી સત મને કયુલ આવ દાખખત કેમ લગાડે છે ?

કલાધર બહાદુરની પક્ષા કરવાના આ એક કમોડી છે. બેલાવામા કે મોરતા બતાવવામા વીરતા સમાયલી નથી, પણ સામાને શાસ્ત્રેથી જીતવામાજ પરાક્રમીઓનું પરક્રમ સમાએલું છે. માટે જુએ છે શું ? તારી સમીપને. ઉભેજ છું. વાર કર.

કરજીસીંહ : પહેલા તું કર.

કલાધર—(રમને) મારો એવે નિયમ નથી કે પહેલો ઘા કરું ? પહેલા ઘા કરવામાંજ કદાચ તારી શક્તિ ક્ષીણ થઈ જાય તો,

જે આશાને માટે તું અહીં આવ્યો છે, તે આશા એમની એમ તારા પેટમાં રહી ન જાય, તે માટે હું કરતો નથી. અને તને કરવાને કહું છું. મેં આજ દીન સધી મ્હોટા મ્હોટા શુરવીરો ઉપર કંડી પણ પછી પહેલો ધા કર્યોજ નથી તો પછી તારા જેવા એક મુંજ ઉપર પહેલો ધા કરીશ ?

કળાધરના આ છેવટના શબ્દોએ કરણસીંહના ક્રોધને અગ્નિ સરખો તપાવી દીધા. ક્રોધાગ્નિથી તપેલા કરણસીંહે ઘાંત પીસીને બરચીને ઉઠાવીને કળાધરના જમણા અંગ ઉપર કેંટી. દુશ્મનની બરચીને પોતાના અંગ પર આવતી જોઇને કળાધરે પોતાની બરચીને તે બરચીની સામે ફેંકી, બંનેની બંને બરચીઓ બંનના જોરથી સામ સામી ટકરો લેવા લાગી, અને ટકરો લેતી અધવચમાં ટુકડા થઇ નીચે પડી ગઇ, પોતાના પહેલા ધાના હુમલામાં બરચીના કટકા થઇ ગયેલા જોઇને તત્કરણસીંહે ધનુષ ઉપર બાણ ચઢાડીને પોતાના હાથે બાણો બ મ કરવાને મુક્યું. પણ પોતાના ઠાકરીપુત્ર બાણ આવે તે પહેલા કળાધરે પોતાના ધનુષ ઉપર ઝેરીમા ઝેરી બાણને ચઢાવીને કરણસીંહના બાણને વચમાં આવતાં રોક્યું, અને તેને વચમાં રોકીને તેના ત્રણ ટુકડા કરી નાખ્યા, અને એક બીજું બાણ મારીને તેના કમાનને પણ કાપી નાખી. કમાનના કટકા થઇ ગયેલા જોઇ કરણસીંહે તરત મ્યા માથી તરવાર ખેંચી. તરવારને ખુબ અજમાવી, પણ તેના તરવાર અને તેની ઢાલ જોત જોતામાં કળાધરના ઝેરી તીરોના વર નાચી બાંખી જુદા થઇ નીચે પડી ગયા.

હથ્થા વગરના તેજહીણ થઇ ગયેલા સુરાની મુખમુદ્રા જોઇને કળાધરે લલકારીને કહ્યું કે, 'અ લડવાવાળા ! બહુ હથ્થારને સેવવાવાળા ! હવ તારો શુ ધરાદો છે ? ' યું કે ! મેં કેટલી અડપથી

તારા ઘસોને ઇંદી ભેડી ચીમડાઓની પેઠે ઢુકડે ઢુકડા કરી નાંખ્યા છે.

કરજીસીંહ—તેથી થયું શું ! મારા ઘસોએ મને પુરેપુરી મઠ્ઠ કરી નહીં તેથી તું છુંડની પેઠે બહાજી ઉઠ્યો છે ? માટે છુંડનો સ્વભાવ મુકી દઈ, શુરાને શોભે તેવો સ્વભાવ રાખી મરી ખીજ સરત કણુલ રાખ, હવે પછી આ સરતમાં જે જીને તે હારવાગાને, જ્યાં સુધી તે જીવે ત્યાં લગી પોતાનો ગુલામ કરી રાખો.

કલાધર—(હસીને) તે પશુ કણુલ છે. હથ્થાર વગરનો તું કેમ કરીને તારા હિમંગને પાર પાડીશ.

કરજીસીંહ—ઓ ગુમાની ! નથી તો નથી. પશુ પુંડ બતાવીને, બાગી જતો તો નથીને ? આવી જા, મધ્ય યુદ્ધ મચાવીએ. આ મધ્યયુદ્ધમાં જે હારે તે જીતનારનો જીંદગી પર્યંત ગુલામ બની જાય.

આ સરત મંજુર થતાંજ બંને ઝટપટ પોતાના હુમડા ઉતારી લંગોટા બાંધી સામસામા થઈ ગયા. મસ્ત હાથીની પેઠે મસ્ત બની રંગડા રંગડી કરવા લાગ્યા, એક ખીજને આમથી તેમ ખુમ ધસડા ધસડીથી ગુલામોના ધુસોથી બરેલી વાડીનો ફેટલોઠ ભાંગ હુંદાષ જઈ જમીન ઉપર પથરાઈ ગયો, અને તે ઉપર આ બંને જથ્થુ એકમેકને ધાવપેચથી ધસડતાં ધસડતાં આવ્યા, તેના રંગથી આ બંનેનું શરીર ગુલાખી રંગનું બની ગયું. આવા પ્રકારે એક કલાક સુધી બંનેની જંગી દુસ્તી ચાલી. પણ એક એકને કોઈ જીતી શક્યા નહીં. કલાધરે સમો સાચવીને કરજીસીંહને એવી એક જગ્યાએથી દબાવી દબને, એ હાથથી તેની કમર પકડીને પોતાના પાયાની ઉંચાઈથી પણ વધારે ઉંચો લઈ જઈને જમીનપર ચતોપાટ પટકી તેની છાતી ઉપર ચઢી એઠો અને તેને પુછ્યું કે, ' કેમ મુંજ ! હવે તું શું કહે છે ? '

કરણસીંહ—હવે હું તારો સદાનો દાસ છું, તારી ઇચ્છામાં આવે તે મુજબ તું મને રાખ.

કરણસીંહના આવા વીનયપુર્વક શબ્દો સાંભળતાજ કલાધર તેની જાતી ઉપરથી હઠી, તેને પથુદિઠાડી, પોતાની જાતો સાથે દાખી પોતાની ગુદાની અંદર લઈ જઈને તેને અનેક પ્રકારના તેલ અતરોથી નહવવાની અમૂલ્ય પોશાક પહેાવી પોતાના સીંહામન ઉપર બેસાડ્યો, અને તેની અગ્રી તરેહથી બરદાસ્ત કરીને કહ્યું કે, 'કરણસીંહ ! હું આશા રાખું છું કે, તમે મારી સાથે મીત્રાચારીનો ધડો સંબંધ રાખશો. આ હારથી તમે કોઈ પણ પ્રકારનું દુઃખ તમારા મનમાં લાવશો નહીં.'

કરણસીંહ—શુરાઓને ધેર શુરાઓ શોભે છે, અને શુરાઓને શુરાઓ માન આપે છે, અને તેજ રીતી પ્રમાણે તમે વર્ત્યા છો તે જોઈ મને પરમ આનંદ પ્રાપ્ત થયો છે. આ આનંદની આવેલી હેઠરની સાથે કહીશ કે હું હવે તમારો સદાનો દાસ છું, તે વાસ્તે તમે જે કહેશો તે કરવાને હું તત્પર છું. આપ જણો છો કે ક્ષત્રીય લોકોને પહેલા ધર્મ યુદ્ધ કરવાનું છે તે યુદ્ધમાં હાર જીતનું કંઈ પણ ઠેકાણું રહેતું નથી. બુદ્ધિમાન આવી હારથી કદી પણ દુઃખી થતાં નથી.

કલાધર—તમારા બોલવાનો ભાવાર્થ મેં પુરેપુરો જણી લીધો છે. હવે આપ કોઈ પણ પ્રકારની ચીંતા રાખશો નહીં. હું તમારા તરફની મદદ માગું છું અને તેટલા માટે કેટલાએક દીવસોથી હું અહીં આ રોગો છું. મારું નામ કલાધર છે. અને હું વીંધાધરી (જાદુગરોનો) ચક્રવર્તિ છું, જે આપ મદદ કરો તો મારું સીંહ ચક્ર જય એમ છે, તેના બદલામાં તમને જે જોઈએ તે મારી પાસથી રાગી લેજો.

કરણસીંહ—(ડરીને) આપ એવી વાત કરશો નહીં, તમારા

સંબંધી કેટલીક વાતો એક જોડીએ અને કહી હતી, અને ધણીક વાર મારા કામમાં મંદ કરવાને તે મને વારંવાર સુચરી રહ્યો હતો. પણ તેની ઉપર મારો પુર્ણ વિશ્વાસ ન હોવાથી તેમ કરવાને મેં ના પાડી હતી, પણ ફરીને તે મારા જોવામાં આવ્યો નથી. છે કે નથી કે કયા ગુમ થઈ ગયો, તે હું જાણુનો નથી, ગમે તેમ હો. ગમે તેમ થાઓ પણ તમારું કામ કરવાને તૈયાર છું, પણ તેના બદલામાં અગર તમે અને કંઈ પણ દેવાની ઇચ્છા રાખતા હો તો મારું રાજ અને પાછું મેળવી દેશે.

કલાધર—શું તમારું રાજ, તમારી સન્તામાં નથી ?

કરજીસીંહ—નહાં, મારા કનીઠ યંધુએ મારા મંત્રીઓની સહાયતા વડે એક માસ થયાં મારું રાજ છીનવી લીધું છે. તેથી કાચાર બની હું જંગલમાં બટકી મારા દીવસો કાઢું છું.

કલાધર—હવે તમારો કોઈ સાચો સ્નેહી છે કે નહીં ?

કરજીસીંહ—ખરા વખતને માન આપી દુઃખમાં બાગલેન શે માગે નીમકહલાલ સેનાપતી છે, જેની પાસે માત્ર નામના થોડા લડવૈયા છે તે લડવૈયાથી શું ચનાર છે ?

કલાધર—હું એમ નથી પૂછતો, મારે તો એટલું જ પૂછવું છે કે તે તમારી સાથે લડાઈમાં આવી શકશે કે નહીં ?

કરજીસીંહ—હા, ખુશાની સાથે આવી શશે.

કલાધર—ઠીક છે તો તમે તેનાથી મળીને તેની ફાજ તમારી સાથે લઇને અમરપુર ઉપર ઘેરો ઘાલો. જ્યારે તમ શે બાદ તમારી સમીપ આવે તે સમે એકદમ પોકારીને કહેવું કે, 'ઓ પૃથ્વી આ ચંડાલનો તું ભોગ લેજે,' બસ પછી જો જો કેવું થાય છે ?

કરજીસીંહ—શું તેને પૃથ્વી ગળી જશે ? અમર આપ એટલું

કરવાને સમર્થ હો તો પછી સો પચાસ તા મસ્તકો કપાવવાથી શું
પ્રયોજન ? અહીંઆં બેઠે બેઠે તેને પકડી કેમ મંગાવતા નથી.

કલાધર—(હસીને) તમે કંઈ પણ સમજી શકતા નથી. આમ
કરવાથી લોકોના મનમાં તમારું તર્કથી મ્હેં । બધા ઉત્પન્ન થશે, અને
કહેશે કે પોતાના કોઈ એક મીત્રની મદદથી બેઠે બેઠે પોતાના સત્તુ-
આને મારી નખાવે છે બસ પછી તમારાથી લડવાને સર્વે કોઈ ડરશે.

કર-સીંહ એ તો બધુંએ ખરૂં પરંતુ—

કલાધર—પરંતુ એ શું ?

કર-સીંહ—મારા બાપના જખરી ફાજ, મારી મણીગાંઠી
ફાજને શેરડાના સાંઠાની પેઠે કાપી નાખશે. એજ વાંધો છે.

કલાધર—(હસીને) મને જણાય છે કે તમે મારા કહેવા
ઉપર મુદ્દલ લક્ષ આપ્યું નથી. તમે એકવાર તો તેની ઉપર ચઢાઈ લઈ
જાઓ. પછી જોઈ લેજા કે બગવંતસીંહ અને તેની ફાજ શું કરે છે ?

કર-સીંહ તો હું જાઉં છું

કલાધર—હા ! હા ! ! જાઓ હું પણ વખતસર આવી
પહોંચીશ

એટલું કહી આ બંને જણ હસતા મુખડાથી એક એકના ખભા
ઉપર હાથ મુકી ગુલાની બાદર નીકળ્યા અને પોતાની ગુલાબમય
વાટીના અગ્રેષ્ઠ રચના કરચ્છસીંહને કળાધર બતાવવા લાગ્યા.

આ સમે જેવું થયું ત્યાં । વસ જેવું પાતલું હતું બહુ લાંબુ
નહીં તેમ બહુ ટૂંકું નહીં પણ એક સાધારણ કદ । માથાસના
સરખું હતું બહુતી અને લંબોટાયા શરીરને ઢાંકેલું હતું જેના એક
હાથમાં સવાગળ લાંબો લોહનો આપીઆ અને બીજા હાથમાં ફાલ્કની
માળ હતી. જેની અગ્રે ચારે દિશાને જોઈ રહી હતી. તેણે એક

અબધુત શાંત વૃત્તિથી ધીમે ધીમે ચાલતો ચાલતો તે વાડીકા આમલ
આવી હોતો અને નીચે મુજબ કહીને ત્યાંથી ચાલતો ચલે. અને પાકું
ફરીને જોતા તે અબધુત જોવામાં આવ્યો નહીં. જતા જતા તે
કહી ગયો કે:-

નહીં હૈં તેરા, નહીં હૈં મેરા,
સબ રહેંગા ધધર હી ઠેરા;
કંસે, કરસે, અબ બીચાર તેરા,
કાલને ડાલા હૈં અપના ધેરા.

આ શબ્દો તેલની પેઠે કળાધરના કાનમાં રેડાતાં કળા-
ધરના કાન ચમક્યા તેથી કળાધરના હોસકોસ ઉડી ગયા, અને
તેની મુખમુદ્રા ઉપર કાલામ રૂપી છાયા છવાઈ ગઈ. કંપવાથી તેનું
શરીર ધ્રુજવા લાગ્યું અને મોતના પછડાયાને તેની આંખો જોવા
લાગી. છતાં તે સંબંધી કરણસીંહને કળ પડવા ન દેતાં કરણસીંહને
તરત ત્યાંથી વીદાય કર્યો, કરણસીંહને વીદાય કર્યાની સાથે પોતે પણ
પોતાની ગુફાની અંદર ઉતરી ગયો, ગુફામાં ગયા પછી તે બોલ્યો કે,
'મારી આંખને મોતને પડાવ્યો બતાવનારને હું એકવાર શોધી લઉં
એટલું કહી તે વીચાર રૂપી સાગરમાં ગોથું ખાઈ ગયો. પ્રિય વાંચક !
મેં તમે આ પાંચમા ભાગમાં કળાધરને ઓળખાવ્યો છે. તેને હવે
તું જુજીશમાં અને તેના જે જે જાદુઈ ચમત્કારો તારા જોવામાં આવે
તે તે તારા રમણમાં રાખજે, અને તેના ઉપર તારા વીચાર રૂપી
ધોડાને છોડી દેજે. પણ તેમ દોડાવતાં જો તું ઠોકર ખાઈ જતો
હોય એમ તને લાગે તો તે તારા વીચારરૂપી ધોડાને તેને ઠામે લાવી
પાછો બાંધી દેજે.

વાંચક ! હવે તું સવાલ કરીશ કે આ અબધુત કાણ ? તેનાં

હતરમાં, તને એટલું જ કહીશ કે, તે ખોટા અખધુત નહીં, પણ અખધુત વેશ આપણી વાતનો મુળ નાયક ગુણનીધિ છે. વિદ્યાસ સુદરીની શેષ માટે, કળાધરનાં કેટલું પરાક્રમ છે, તે જાણવા માટે તેણે અખધુતનો વેશ ધારણ કરેલ છે.

કળાધરથી છુટો પડેલો કરણસીંહ ક્યાં જાય છે, અને શું કરે છે તે હવે આપણે જોઈએ.

ગુલામની વાટીકાની ખહાર પસરી રહેલી ગુલામની સુવાસના ભેતો ભેતો કરણસીંહે જ્યાં પોતાના ઘોડાને છોડી દીધો હતો ત્યાં આવી ઘોડા ઉપર સ્વાર થઈ સપાટીની સાથે ચાલતો થયો.

આ સમયે સુર્યનારાયણ અસ્તાચલ પર જઈ પહોંચ્યાં હતાં.

આ ગુલામની અલૌકિક વાડીથી આઠ ગાઉને છેટે એક જંગલ હતું, અને તેની આસપાસ કેટલાએક ન્હાના મ્હોટા ટેકરાઓ હતા. આ ટેકરાની બાજુમાં વનસ્પતીની પુષ્પોથી એક વાડી હતી, તે વાડીમાં સુકા પાત્રાની બનાવેલી એક ઝૂંપડીમાં ઝાંખો દીવો બળી રહ્યો હતો, તે દીવાને હાથમાં લઈને એક માણસ ઝૂંપડીમાંથી બહાર નીકળી વાડીમાં ચોતરફ નજર ફેરવીને પાછો ઝૂંપડીમાં જતો હતો, આમ ધણીકવાર સુધી આવ જાય ક્યાં પછી તે વાડીની ખહાર નીકળ્યો. એટલામાં કરણસીંહ રમડોટો રમળતો લગભગ રાતના આઠ વાગે વાડીના નાકે આવી ચડ્યો, તેને જોઈ તે માણસ કરણસીંહના ઘોડાની લગામ પકડી ધીમે ધીમે વાડીમાં દાખલ થઈ ઝૂંપડી આગળ આવ્યો. કરણસીંહ ઘોડા ઉપરથી હતરી પડી ઘોડો તે માણસને સોંપી દઈ ઝૂંપડીમાં પેટો ઘોડાને ખીલ્લે બાંધી માણસ પણ ઝૂંપડીમાં ગયો અને કરણસીંહને કહ્યું કે, 'હું તારે કલાકથી તમારી રાહ જોતો જોઉં છું, આજ આપ ક્યાં

મથા હતાં ? અને મ્હોટી ચીંતા થતી હતી કે કંઈ પણ મડબડ તો થઈ નહીં હોય !

કરણસિંહ—મેઘનાથ ! તમારા સીરામ મારી ચીંતા ખીજે કાણુ રાખશે ! ખરેખર આજ એક મ્હોટી આફતમાં ફસાઈ ગયો હતો, પરંતુ બચી ગયો છું હમણા તો આ સમે આનંદનો ઉભરો મનમાં રમાતો નથી.

મેઘનાથ—શું કંઈ નવોન વસ્તુ હાથ લાગી ?

કરણસિંહ—રાજ્ય.

મેઘનાથ—ક્યનું રાજ્ય.

કરણસિંહ—વીરપુર.

મેઘનાથ—શું સાત્ય કહો છો ? શું વીરપુર ઉપર તમારો કાણુ બેસી ગયો ?

કરણસિંહ—ખેંટો તો નથી પણ બેસવા સરખોજ છે.

મેઘનાથ—પ્રુલ્લે પ્રુલ્લું કહી દો, માફ મન મુકામ છે.

આ સહવારે દલાધરનો ગુફામાં જે કંઈ બનાવ બન્યો હતો, તે સર્વે બનાવ કરણસિંહે મેઘનાથને વર્ણવી બતાવ્યો. તેની સાથે એમ પણ કહ્યું કે, ‘ આ વખતે જઈને તેનો સર્વે બંદોબસ્ત કરી લેવો. જોઈએ જ્યાં કાલ સવારનાજ વીરપુર ઉપર ઘેરો ધાલી ચક્રાએ. ’

કરણસિંહની વચિત્ર કથાનું કથન કરતાં કરતાં બંને જણા જમવા ઝડા. જમી રહીને બંને જણા ઝુંપડીની બહાર નીકળી કોઈ ખીજે રસ્તે ચાલતી પકડી.

વાંચક ! આ સમે અત્યુત્તમ પણ કરણસિંહના વાડીમાં દાખલ થયો હતો, અને કરણસિંહની ઝુંપડીની પાછળ સંતપ્તને કરણસિંહ અને મેઘનાથ વચ્ચે થયેલી સર્વે વાત સાલળી લઈનેજ પાછો તેની પાછળ ગયો.

કુંગરોનો અંદર સંતાડી રાખેલા પોતાના બસો માથુસોને આ ખંને જણા આવી મળ્યા. તેઓને રાતો રાત હથ્થારથી સજ્જ કરી વીરપુર જવા નીકળ્યા. પહેા ઘાટયા પહેલાં વીરપુરને ઘેરો ઘાલી પડ્યા.

પોતાના કનાઠ બંધુ પાસેથી પોતાનું વેર વળવા માટે બહુગરના બહુધ બળથી ઉત્સુક બનેલા કરચુસીંહે વીરપુર ઉપર તોપનો આરો ચાલુ કર્યો.

તોપના મારાથી ઉંઘમાં પડેલું વીરપુર બડકી ઉઠ્યું અને તે બડક્યુનો પોકાર છેક વીરપુરના રાજા ભગવતસીંહના કાન સુધી પહોંચી ગયો.

ભગવતસીંહ તરત હથ્થાર બાંધી મહેલની નીચે ઉતર્યો અને એક હાંકોટાની સાથે પોતાના બહાદુર સહયોગીને એકઠા કરી વીરપુરના મેદાનમાં આવી શત્રુની ઉપર ઘુટી પડ્યો.

ભગવતસીંહ કરચુસીંહના લશ્કરને ધાસની પેઠે કાપવા લાગ્યો. તે જોઇને પોતાના ધર્મીનું વેર વાળવાના આવેશમાં આવીને મેધનાથ ભગવતસીંહની ફેજ ઉપર ઘુટી પડ્યો અને લલકારીને-પોતાના શુરાઓને કહ્યું કે, 'બહાદુરો ! પહાડ સરખા ઠીલાને તમારા નામને અમર કરો. આ અવસર ફરી ફરીને મળવાનો નથી.

બીજા બાબુએથી ભગવતસીંહના સરદારે મેધનાથ ઉપર હલ્લો લઇ જઇને મેધનાથની ગરદન ઉપર મુકીને કહ્યું. કે ! 'એ બેશરમાં એકવાર તને આ મેદાનમ થી જીવતો જવા દીધો છે તેથી તું ફરીને તારા રૂધીર માંસનો જોગ મારી જવાનીને આપને આવ્યો છે ? પોતાની ગરદન ઉપર આવેલી ભગવતસીંહની તરવારને ચુકવીને મેધનાથે તેના માથા ઉપર તરવાર લઇ જઇને તેને કહ્યું કે, 'હે નીમકહરામ તારા જેવા નીમકહરામોની ખાલ ઉતારી તેમાં ગથેડાને સોટાવવા,

અને મારા ધણી પ્રત્યેનો મારો નીમકહલાલનો બદલો વાળી આપવા માટે તારા મસ્તકની ખજર લેવાને જીવનો રહ્યો છું. સંભાળ તારા મસ્તકને!

પોતાના મસ્તક ઉપર સમરીની પેઠે ફરી રહેલી મેધનાથની તરવારના સપાટામાંથી બગવતસીંહના સરદારે પોતાના મસ્તકને બચાવવા માટે કાંઈ બાકી રાખ્યું નહીં, પણ અંતે મેધનાથે તેનું માથું નાળાં-એરની પેઠે ઉરાડી દીધું, અને સીંહની પેઠે ગર્જના કરતો તેના લશ્કરનો સંહાર કરવા લાગ્યો. પણ બગવંતસીંહના લશ્કરની મોટી સંખ્યા આગળ કરચુસીંહના લશ્કરની સંખ્યા ધડેના કાંકરા જેટલી હતી, છતાં ધડેના કાંકરા નંદલી સંખ્યાએ મોટો સંખ્યાવાળા લશ્કરની અરધી સંખ્યાને કાપી નાખી. તેના શત્રોને ધાસની પેઠે પૃથ્વી ઉપર ખીલાવી દીધાં હતાં. તે જોઈને કરચુસીંહની છાતી ડુલી ગઈ હતી.

ધડેના કાંકરા જેટલી, લશ્કરની સંખ્યા ઘટતી જતી જોઈને કરચુસીંહ પોતાના ભાઈના લશ્કર ઉપર તુટી પડી ગાજરની પેઠે કાપવા લાગ્યો. કરચુસીંહના આ પરાક્રમથી બગવતસીંહની દ્રોણ જમીન બેગી થવા લાગી, તે જોઈ બગવતસીંહના ક્રોધનો પાર રહ્યો નહીં, બાલો ઉઠાવીને ધોડાને પોતાના લશ્કરની વચમાં નાખીને મેધને પેઠે ગર્જના કરી કે, 'બસ હવે શું જીએ છો! કેસરીઆ કરો, શત્રુના લોહીના ટીક્લા કપાળે કરવા, સ્વર્ગની સુદરીને વરવા, અને તમારા પુર્વજોની કીર્તિને ગળવવા, ફરી એકવાર તમારા એક જ બળને એકઠું કરીને તમારા નામને દીપાવો એક તરફ સરખો જેને!'

ક પણ ટટકો તમારી તરવારને બાગે આવવાનો નથી. તે તરફથી તમે શું કાંચર બની જશો? બહાદુરો! વીરપુરની કીર્તિ અને અપ-કીર્તિ એ બંને તમારા હાથમાં છે. પોતાનાં શીર જીવતી મુગટમણીના મુખમાંથી આ શબ્દો નિકળવાની સાથે બગવતસીંહનાં લશ્કરે લલકારીને

કથું કે, ' મારો મારો, કાપો, જુઓના લોહીની નદી ચલાવો. સુસવાટ ક્યારનું ધમસાણુ મચાવી રહેલ છે તે બાગી ન જમ તેટલો. માટે તેને ઘેરી લઇ તેને બાલાથી વીંધી નાખો. આમ પોકારો કરના કરચુસીંહને પોતાના ઘેરામાં ઘેરી લાંઘો પણ વાહરે કેસરીસીંહ ! જેની પર તેનો બા ચોટતો તે તો સીધો યમપુરીમાંજ પહોંચી જતો હતો. પોતાની ઉપર પડતા હજારો બાલાના ધાને કંઈ પણ બચ રાખ્યા વગર તે બાલાવાળાઓના મોંમાંથી છડીનું ધારણુ ઓઝાવતો ઓઢાવતો ભગવતસીંહની મીષ આવીને હિમો. પોતાની એક ચાલકી અને યુક્તિથી ભગવતસીંહને બાલો માર્યો. ભગવતસીંહે બાલાથી બાલાને પોતાના અંગ ઉપર આવતાં અધવચમાં અટકાવ્યો પોતાના બાલાને અધવચમાં અટકેલો જોઇને કરચુસીંહે તલવાર ખેંચી ભગવતસીંહની તરફ ફેંકી તે પણ ભગવતસીંહની ઢાલમાં ખુંચી જવાથી બંધી ગઇ. દૃશ્યાર વગરનો કરતસીંહ હવે શું કરે ! બાલાની અણીઓથી ચંરણીની પેઠે તેની છાતી ને પીઠ વીંધાઇ ગઇ તે જોઇને તે લસકરના ઘેરામાંથી પાછી પાની કરી બાગવા લાગ્યો. તેને પકડી પાડ્યા માટે તેની પાછળ તેનો બાઇ દોડ્યો. હવે હું જરૂર પકડાઇ જઇશ એવો બચ તેના મનમાં પેસતાંજ તેણે સીંહની પેઠે ગર્જના કરી કે, ' અહો પૃથ્વી તું ફાટી તારો ભોગ લેજે ? ભોગ લેવા સાર તારૂં વિકાળ સ્વરૂપ ધારણુ કર; અનંતિ અધર્મી કૃત્યોથી વર્તનારને તારા પેટમાં સમાવ; જેના એ હાથમાં એ ખુસ્કી તરવારો રહી ગઇ છે, એવો એક અખદુત ધો-ડાને મારતો અને લસકર ઘેરાને વખેરી નાખતો ભગવંતસીંહની જાણુમા આવીને હિમો. તે જોઇ તમામ લસકર અજાયબીમાં ડૂબી ગયું. અને એકએકના મોં જોવા લાગ્યાં, બધાની અજાયબાની વચ્ચે પૃથ્વી પણ હડાકો કરતી ફાટી અને પૃથ્વીના વીશાળ પેટમાંથી એ કાળી

ભાંઈર મુખવાળી આકૃતિ બહાર નિકળી, તેમાંની એક આકૃતિ ભગવત-સીંહના પ્રધાનને પકડી પાછી પૃથ્વીના પેટમાં સમાઈ ગઈ. અને બીજી આકૃતિ ભગવતસીંહને પકડવા માટે જોડી ભગવતસીંહના ઘોડા પાસે જાય છે તેવી તને તે અનુધુને તરવાળી કાપી નાખી. ભગવત-સીંહને તેના અધઃ સાથે લપ્તને અનુધુત લક્ષરના ઘેરામાંથી અલોપ થઈ ગયો. તે ક્યાં ગયો તે તેને કોઈ જોઈ શક્યું નહીં.

આ વીલક્ષણ પ્રદારના ચમત્કારના ભાંઈર સ્વરૂપને જોઈને તમામ લક્ષરને કંપારી છુટી, અને હૃદયભેદ કંપારીથી તેઓના હાથ-માંના હથ્થારો ટપોટપ પૃથ્વી પર પડવા શરૂ થયા. પણ આનો ખરો ભેદ કોઈ જાણી શક્યાં નહીં.

પોતાનો હેતુ સફળ થયેલો જાણી કરણસીંહે લલકારીને કહ્યું કે, 'માથે ધણી વગરના અને હાથે હથ્થાર વગરના રંગાઈ બેઠેલા બા-લાઓ નિર્જીવ થાઓ. તમારો આયલો રાજા, તમને આયલા બનાવેને આ સળગી રહેલા દાવાનળમાં પડતાં મુકીને આ રણસંગ્રામના મેદા-નમાંથી જીવ લઈને છટકી જવા પડ્યો છે, તેને તમે જીવતો છે એમ ન સમજતા, દુવેશો છે એમ સમજજો, તમે શુરા અને તપોબળના તેજથી તપી રહેલા સીંહશરૂથી ક્ષત્રાણીજન્યા સીંહે રૂપી ક્ષત્રીઓના જીવરૂપી છાવા તમે રહી શુરાપણ્યને દીપાવવા માગતા હો. તો હું તમારા પ્રણુના રક્ષણનું તમને તમારા હથ્થાર પાછા સે પીછોડી દઈશ અને જો તમે તેમ ન કરતાં આ રણસંગ્રામના મેદાનમાંથી તમારા આપણા રાજાની પેઠે બચાવ બની પીડ બતાવી લાગી જવાનો યત્ન કરશો તો હું તમને જીવતા રહેવા દઈશ નહીં.

પોતાના રાજાને રણના મેદાનમાંથી બચી ગયેલો જાણી નીરૂપા-લાચાર અને આધાર વગરના નિર્જીવ બનેલા લક્ષરે મહા કષ્ટ અને

જયથી ઉત્પન્ન થયેલી વેદનાથી થતી પીડાને સહન કરીને કરચુપીંહના રાજવાલાને સાત વાર શીર નમાવી પોતાના પ્રાણોના રક્ષણોના જાળવણી વચન આપી તેમને તેમના પડી ગયેલા શસ્ત્રો ફરીને તીચેથી ઉપાડી હાથમાં મહાશ્વ કરવાની પરવાનગી આપી.

ભગવતસીંહના હસ્તકે પોતાના હથ્થારો ઉપડી લઈને કરચુપીંહના વીજયનો જયધોષ ધર્યો.

કરચુપીંહ તમામ હસ્તકરની સરદારી પોતાના નીમકહલાથ અને જુદા સગદાર મેધનાથને આપી પોતાના વિજયને જયધોષ કરતાં કરતાં પોતાના રાજમહેલ આગળ ગયો, અને ગામમાં બદમાસો પ્રજાને પીડે નહીં, તેનો બંદોબસ્ત કરવાની સત્તા મેધનાથને આપી. કરચુપીંહ રાજમહેલમાં જઈ બેઠો.

પ્રિય વાંચક! હવે આપણે કરચુપીંહને વોરપુરની બ્યવસ્થા કરવા દઈએ અને તેની તે બ્યવસ્થા કરી રાજવૈભવ ભોગવવાને નિવૃત્ત થાય નહીં ત્યાં સુધી, ભગવતસીંહને લઈને અખંધુન કયા ગયો તેની શોધમાં નીકળ્યું.

ભગવતસીંહ ! ભગવતસીંહ ! શુદ્ધિમાં આવ ! તારી ખંધ થયેલી ચર્મ ચક્ષુઓને ઉપાડ ! અને જો તું ક્યાં છે ? તારી સમીપ ઠાણું ઉભો છે ! તેને તું ઓળખ ! તેને તું પુછ કે તું મને અહીં શા માટે લાવ્યો છે ? હજારોના માથા કાપતી વખતે તને મુર્છા આવી નહીં, તારૂં હૃદય કંપ્યું નહીં, તને ભય ઉત્પન્ન થયો નહીં, અને આ વખતે આ નિર્ભય સ્થાનમાં તને કેમ મુર્છા આવી છે, કેમ ભય ઉત્પન્ન થયો છે તે તું મને સમજાવ મુખથી સમજાવના તને હસ્ત લાગતી હોય તો તારા હાથના ઇસારાથી સમજાવ કું તે સંજીવની અને તારા સર્વ હેતુ સમજી લીધા પછી કું તારી મુર્છા ઉતારી

શકીશ, તારા બાપને દુર કરી શકીશ પણ એક વખત તું જવાબ દે
એક વખતે તું તારી આંખને ઉપાડી મારી આંખને જો, હું તારો વેરી
નથી. હું તારા પ્રશ્નનો નાશક નથી, હું તારા રાજનો ભોક્તાં થવાની
ઇચ્છાથી તને અહીં લાવ્યો નથી, પણ તું જાદુમરીની તીલેરમાતી જા-
લમાં સપડાઇ ન જાય અને તારૂં રાજ તને પુનઃ પ્રાપ્ત થાય તે હેતુથી
તારા જતા પ્રાણનું રક્ષણ કરી તને અહીં લાવ્યો છું તેને શું તું
તારો વેરી સમજે છે ? નહીં નહીં તેને તું વેરી સમજશ મા પણ તેને
તું તારી અંતની ધડી સુધીનો ખરો મિત્ર સમજજો. હા! હા હું સારી
થેઈ સમજું છું કે આ સમે તને તારા રાજનો, તારી સમૃદ્ધિનો, તારા
વૈભવનો અને તારી સેનાનો નાશ થવાથી. તેની તને મુર્છા આવી
છે, તેના દુખથી તું બેશુદ્ધ બની ગયો છે, પણ તે તારી માન્યતા,
સર્વે ખોટી છે, તેં જે ભોગવ્યું છે, તે તું ભોગવીશ. તેં જે જોયું છે.
તેજ તું પાછું જોશ એ સર્વેનો નાશ થયો નથી અને થશે પણ
નહીં, એ તું અંતકરણપુર્વક સ્તયજ માનજો.

અબધુતના આ અસરકારક બોધથી ભગવતસીંહને કંઈક પણ
અસર ન થવાથી અબધુને તરત જલ લાવી ભગવતસીંહની આંખ ઉ-
પર એક ક્ષણ સુધી છાંટ્યા કરવાથી ભગવતસીંહ ધીમે ધીમે શુદ્ધિમાં
આવતો ગયો, પુર્ણ શુદ્ધિમાં આવ્યા પછી ભગવતસીંહે અબધુતને
કહ્યું કે, 'અહો પ્રાચ્છાન દેનાર અબધુતજી, મારા રાજનો, સમૃદ્ધિનો,
વૈભવનો, બલનો, પરાક્રમનો, સૈનાનો, કીર્તીનો, ક્ષત્રવટનો અને ટેકનો
નાશ થવાથી મને મુર્છા આવી નથી, પણ પૃથ્વી તારો ભોગ લે એ
શબ્દો મારા અંધુના મુખમાંથી નીકળતાની સાથે પૃથ્વી ફાટી અને
તેના પેટમાંથી બે આકૃતિ નીકળી, તેમાંની એક મારા પ્રધાનને લઇને
પૃથ્વીમાં સમાઇ ગઇ, અરે બીજી જેવાં મને લેવા આવી તેવી તમે

કાપી નાખી તેમજ મને મુઝાં આવી છે તેના જ ભયથી હું બેથુક બની ગયો છું તેથી વીરતત્વપણું નષ્ટ થઇ ગયું છે, બુદ્ધિ ક્ષીણ રઈ મઠ છે હાય ! હું તેનો પડછાયો અહીંયા જાઉં છું, તેમને પોતાની આંખો બતાવેને ડરાવી રહી છે. માત્ર અહીં સુધી આવી તે આવી મારા પ્રાણ હરી શકતી નથી. તેનું કારણ આપજા છે.’

અબધુત—ભગવતસીંહ ! એ જાદુના જોરનો પડછાયો છે. તે ધીમે ધીમે નષ્ટ થતો જશે, માટે તમે સાવધ થઇ તમારા બચને દુર કરો.

ભગવતસીંહ—અબધુતજી ! એવા જાદુના જોરથી માણસ સરખા માણસને પૃથ્વી ફાડીને પૃથ્વીમાં લઇ જનાર એવો જખરાસ્ત જાદુગર કાણ છે ? કે જે તેની મદદ લઇને મારી આવી દશા કરવાને સમર્થ થયો છે. શું તે જાદુગરને તમે વશ કરવાને સમર્થ નથી ? હું કહું છું કે તમે પુરાં સમર્થ છો, મને પ્રાણદાન આપ્યું છે, તો શું પછી મારું રાજ, મારી સમૃદ્ધિ અને મારો વૈભવ મને ફરીથી પ્રાપ્ત નહીં કરવો ? મારા જીવનનો, મારા સુખનો સર્વ આધાર તમારી ઉપર છે. હવે હું તમારી સેવા કરીશ, તમારી આજ્ઞાને પાળીશ, અને અહો-નીશ તમારી પાસે રહીશ. પણ એકવાર મારા વેરીન, અને તેનો મદદ કરનારને જીવતા પકડી મારી નજર સમીપ તેના મસ્તકાને છેડવાની મારી ઉપર કૃપા કરશે. તો હું તમારો આધાર, તમારો સહાનો સેવક બનીને રહીશ.

અબધુત—ભગવતસીંહ ! આ જગામાં જે કંઈ થાય છે તે એક એકના સ્વાર્થના અર્થથીજ થાય છે. જે જાદુગરને સ્વાર્થ નહોત અને તમારા ભાઇનો સ્વાર્થ હોત તો, શું જાદુગર તમારા ભાઇને મદદ કરત ? નહીં. તોપણ તમારો ભાઇ ગણપામકિયા જેટલા લશ્કરથી ત-

મને જીતી શકત ? નહીં. પણ જાદુગરને તમારા બાઇ પાસેથી કંઈક પણ કાઢી કરાવવાનો સ્વાર્થ હતો તે સ્વાર્થને માટે તે જાદુગરે તમારા બાઇને મદદ કરી હતી. તે સ્વાર્થ શું હતો ? તે ન અને તમે જાણી શક્યા નથી; તેના તે સ્વાર્થ આપણે જાણી શકીએ નહી, અને જાણવાની કષ્ટક પણ યુક્તિ કરીએ નહીં. મને તમે કોઈ શક્તિ, અથવા કોઈ શક્તિનો અંશ સમજવા નહીં, પણ મને એક રખડતો રજાગતો બ.વો જ સમજાવો. તમારા સ્વાર્થ માટે તમે જેવી રીતે મારી મદદ માગો છો, તેવીજ રીતે મારા સ્વાર્થને માટે તમે તમારા તન મન અને ધનનો ભોગ આપવા તત્પર રહેશો તો અવશ્યતઃ મારો સ્વાર્થ તમને ફળજીવન થયા વગર રહેનાર નથી. તમે મને સલાહ કરશો કે, આ જન્મતમાં તમારા જેવા અપખટતો શું સ્વાર્થ હશે ? તેના કિતરમાં હું એટલુંજ કહીશ કે સ્વાર્થ રાખ્યા વગર પરમાર્થ થઈ શકતું નથી, કેવળ આપસ્વાર્થ માટે જે મનુષ્ય યત્ન કરે છે, તે બલ્કલ દુઃખદાયક છે. પણ જે મનુષ્ય સ્વર્થ સાથે પરમાર્થ કરવાનો યત્ન કરે છે તેજ સુખદાયક છે.

ભગવતસિંહ—આપનું કહેવું સચ છે. કે જ આપસ્વાર્થમાં જ સુખ સમજનાર મનુષ્ય આ લોકોમાં પોતાનું શ્રેય કરી શકતા નથી તેમ પરબોધના સુખનો સુવાસ પણ લાઇ શકે તો નથી. આપનો સ્વાર્થ મને તેવા પ્રકારનો લાગે તે પુછવાને માગે ધર્મ નથી, છતાં મારા આપસ્વાર્થને માટે, જે કે તેમાં રૂદ્ધ પરમાર્થ જેવું તમને અને મને લાગતું નથી પણ મસ્તકમાં બરાવલા ઝેરી પવનથી વીકાળ બનેલા શરીરના વીકારોને સમાવવા માટેજ સ્વાર્થબુદ્ધિ રાખવી પડે છે. હું અંતકરણપૂર્વક કહું છું કે આ શરીર રૂપી હંસખીરાજે છે, ત્યાં સુધી તમારો અંગભૂત બની તમને સહાય કરતો રહીશ.

અબધુત—શાબાશ છે વીરરતન તારી દ્રઢતાને ! મને જોઈએ
તો રખડતો બાવો સમજાવો, જોઈએ તો આપસ્વાયો સમજાવો, પણ
જોઈએ તો યાદ રાખજો કે, મારા અંગજીવ મધ્ય રહેલા, તમારા શ-
રીરને, અને તમારા શરીરરૂપી મંદીરમાં ખીરાજેલા જીવરૂપી હંસને
કોઈપણ પ્રમાણે દુઃખ પામવા દઇશ નહીં. ભગવનસીંહ ? આ ક્ષીણ
થયેલા કીસ્સાની અંદર આપણે નીલમયી રહી સફીએ એવી એવા
ગુણ છે ?

ભગવતસીંહ—એક નહીં. પણ ત્રણ છે.

અબધુત—એ ત્રણ એક એથી જુદી છે કે એક એક સાથે
સંબંધ ધરાવે છે ?

ભગવતસીંહ—ત્રણે જુદી જુદી છે, અને ત્રણેના મુખે જુદી
જુદી દીશાના જુદા જુદા ખુણામાં આવેલા છે.

અબધુત—આ ત્રણે ગુણમાંથી કયું ગુણ, ક્યાંસુધી લાંબાઈ છે ?

ભગવતસીંહ—આ ત્રણે ગુણમાંની જે વચલી ગુણ છે તેના
છેડા છેક મારા મહેલની અંદર સુધી ગયેલો છે.

અબધુત—તેજ મહેલમાં તમારો બાપ, કરણસીંહ હમણાં
રહે કે ?

ભગવતસીંહ—હા તેજ મહેલમાં રહેશે.

અબધુત—તમારો મહેલ ક્યાં અને કેવી પ્રકારનાં સાધનોથી
રક્ષાયેલો છે ?

ભગવતસીંહ—મારો મહેલ તીલસમાતોથી રક્ષાયેલો છે.

અબધુત—તે તીલસમાતોથી તો તમે માઠીતગાર છો ?

ભગવતસીંહ—હા મારો મહેલ કેવળ તીલસમાતોથીજ રક્ષા-

એલો છે. ગમે તેવો દુશ્મન બળીઓ હોય નોપણુ તે આ તીલસમાતી
મહેલને શર કરી શકતો નથી.

અબધુત—તારે કહોની કે આ તમારો આખો પ્રદેશ તીલ
સમાતોથી અનેલો છે ?

ભગવતસીંહ—પેશક કેમ નહિ ?

અબધુત—અમ છે તો પછી તમે, તીલસમાતો ગોઠવવાની
અને તેને તોડવાની વીલા શીખ્યા હશે.

ભગવતસીંહ—જો કે મેં તેનો ઝાઝો અભ્યાસ કર્યો નથી;
તેમ તેનો અભ્યાસ કરવાની અને રૂચી પણ થતી નથી કારણકે તી-
લસમાતો ગોઠવવા અને તોડવાની વિદ્યા એક સરખી નથી. પણ જુદા
જુદા પ્રકારની હોવાથી મેં તેનો અભ્યાસ કરવાને છોડી દીધું હતું.

અબધુત—એ પણ તમે એક વાંતે ઠીક કીધું. પણ તમારા
મહેલમાં દેવા રીત તીલસમાતો ગોઠવવામાં આવેલાં છે તે સર્વે અને
પરાપર બતાવી શકશે ?

ભગવતસીંહ—મને તે તીલસમાતો કામને નહીં બતાવવાને,
તે તીલસમાતો ગોઠવનાર વચનથી બાંધી લીધોલો છે. તો પછી હું કેવા
રીતે તમને બતાવી શકું ?

અબધુત—હું તમારા વચનને બાંધ કરવાની તમને ફરજ પાડી
શકતો નથી, પણ એટલી તો ફરજ પાડીશ કે તમારા મહેલમાં તો
મને લાઇ જવોજ પડશે.

ભગવતસીંહ—કરણસીંહ તમને અને મને જોગ ન શકે તેની
જોખમદારી તમારે માથે તમે લેતા હો તો હું ખુશીની સાથે મારા
મહેલમાં તમને દાખલ કરી શકીશ.

અબધુત—તેની તમારે તરફનાર બીજી રાખવી નહીં, ચાલો રાત

પડી મધ છે. કરણસીંહ પણ મહેલમાં આવી કંઈ નવી જુની ઉઠલા-
વવામાં, એ બંને જણાં કંઈક મડમથલ કરી રહેલાં હશે તે જણુ-
વાનો કોણી જરૂર છે. જો ત્યાં જતા કંઈક વાર લાગશે તો આપણને
ફરીને એક જગ્યાએ જોઈ જાયું ખાત્રી પડશે માટે જોઈ જાયું ન પડે, અને
તેઓની તર્કવીતર્કવાળી યુક્તિનો ભેગ થઈ ન પડીએ તેટલા માટે
હવે વીલંબ ન કરતાં ત્વરાથી ચાલો. કહી આ બંને જણાં તે ગુફામાં
દાખલ થયાં.

ચમત્કાર નવમો.

અલોગ કર, નહીં તો તારા રૂધીરથી માંડ
ખપ્પર લરીદે.

જેમ મુદ્દલ પવનનો સંચાર નથી, પ્રકાશ નથી, જેમાંથી દુર્ગંધ
બહુ નીકળી રહેલી છે, અને એક માણુની પાછળ બીજો માણુસ ચાલી
શકે એટલી ગુફા પહોળા છે, અને તેની અંદર અસંખ્ય ઝેરી જીવો
અહીં તંદી ઢોડી રહેલાં છે, એવી આ ગુફામાં આ બંને જણુ દા-
ખલ થયાં, કેલાઇ રહેલી દુર્ગંધને લાંબે તેઓનું મગજ ફરવા લાગ્યું,
આસ રૂધાવા લાગ્યો અને પ્રાણ કંઈ સુધી આવી અટક્યો. આ જોઈ
તેઓએ પોતાના મોઢાઓ લગડાયા બાંધી લઇને, ધીમે ધીમે એક
એકને હીમત આપતાં આગળ ચાલવા લાગ્યાં, ખરેખર રીતે જોતાં આ
ભયંકર ગુફામાં આ બંને જણુજ ધીરજ રાખી પ્રાણની કે લામની
જરા પણ ફરકાર ન કરતાં ગુફામાં ગુફામાં આગળ વધવા જતાં હતાં,
જો આ સમયે તેને ઠેકાણે કોઈ કચ્છી છાતીવાળા પ્રુષ્ઠો હત તો તેઓને
તો ત્યાંજ પ્રાણ નીકળી જત. જાણે તેઓ દુઃખ સહન કરવાને કેમ સર-

જેલા ન હોય ? અને તે સહન કરવાનો અર્થજ આશુહર્ષ અંદર દાખલ કેમ થયા ન હોય ? એમ તેઓની મુખમુદ્રાઓ સાક્ષી આપી રહી હતી. સ્વાર્થ માથે રહેલા પરમાર્થને અંગ પોતાના સુખનો ભોગ આપવાને માટે જેને પોતાની જીંદગીના પરવા રાખી નથી અને તે માટે જેણે અનેક દુઃખો સહન કરેલા છે અને હવે પછીથી શી વિપત્તીઓ આવા પડશે તેનાં જાણે મુઠ્ઠા વિચાર ક્યાં નથી, અને આવા દુઃખો સહન કરી સ્વાર્થ સાથે રહેલા પારમાર્થિક કાર્ય પૂણું કરવા માટે જેણે છેવટ સુધીની પ્રતિજ્ઞા લીધી છે, તે શું આવા નિર્જીવ કબૂતરી કંઠાળી જમ અથવા ભયભીત બની જમને પાછી પાની ભરવાને કદી પણ ઉન્મત બનત ? જે પુરૂષો સાહસકર્મ કરવાને દેશ છોડી બહાર નિકળે છે તે પુરૂષો છેવટની ધડી સુધી પોતાની પ્રતિજ્ઞાને મુશ્કેલી રીતે વળગી રહે છે, તેજ પુરૂષ જ્ય મેળવી શકે છે, તેજ પુરૂષ સુખ સંપત્તી અને સંતતીને મેળવી શકે છે. અને તેજ પુરૂષ આ જગતમાં કીર્તનો કોટ ચણી શકે છે, પણ જે પુરૂષો ધરનાં બેસી મોતીના ઝોલો પુરવામાં મોજ સમજે છે તે પુરૂષો આ જગતમાં પોતાનું અને બીજાનું કદી પણ કમ્પાણું કરી શકતો નથી.

જેણે સ્વાર્થને અંગે રહેલા પરમાર્થ કરવા માટે અબધુતનો વેષ ધારણ કરેલ છે, તે પોતાની સુખની, પોતાની જીંદગીની કદી પણ ફરકાર રાખતો નહોતો, તે તો એમજ સમજતો હતો કે, અકવાર આ દેહ પડવાનો છે, તો પછી શા માટે જન હીત કાર્ય કરવું નહીં ? તો પછી શા માટે દુષ્ટોને હમવા નહીં ? તો પછી શા માટે મનની કલ્પનાઓ દોડાવી સ્વધર્મથી તત્ત્વ માર્ગ શોધવો નહીં ? આજ તેનો દ્રઢમાં દ્રઢ સંકલ્પ હતો, અને તે સંકલ્પની ગાંઠ તેણે એવી સરસ રીતે પોતાનાં અતકરણની સાથે બાંધી હતી કે તે કાંઈ પણ પ્રકારથી તુટી શકે એ-

વી નરોત્તી, તે સંકલ્પથી માંડને વધારે મજબુત કરવા માટે તે જો
વિચાર કરતો હતો તે વિચાર ગમે તેવી આશ્વતો માથે આરી પડવા
છતાં પાછો ફેરવતો નહોતો.

આ જીલેણ, હૃદયભેદક અને પ્રસંહાયક મુદ્દાનું કષ્ટ માથે આવી
પડવા છતાં તેની તબજાર પરવા ન કરતાં, અને અરે-તીના શબ્દોનો
હિચાર ન કરતાં, ટાંપા શરીરે, ડચ્છાં ભરતાં ભરતાં, ધીમે ધીમે ઠાકરો
ખાતાં અને એક ખીજ સાથે અથડાતા અથડાતા એકની પાછળ એક
પાછા બેઠા. મુદ્દાની અંદર કુચ કરવા લાગ્યાં, આ કુચ કરતી વ-
ખને જેઓના પગમાં, જેઓના શરીરોની ઉપર અને માથા ઉપર
કંઈક ઝેરી બનાવરો વીંટલાઈ ગયાં હતાં અને જેના ઝેરી ડંખોથી,
જેઓનું શરીર સુઝીને બેડોળ બની ગયું હતું અને જેથી તેઓને જે
અસહ્ય વેદના મ્હં રહી હતી, છતાં નીર બની, નિર્બંધતાથી કંઈ
પણ અચકા આધા વગર ઓ હરી ! ઓ શકિત ! તેં મારી લાજ રાખી
છે, અને હમણાં પણ તું રાખજે, તેં મારો હાથ જાલ્યો છે, તે તું
મુદ્દા નહીં એવો મારો તારી ઉપર પૂર્ણ વિશ્વાસ છે, તારા વિશ્વાસ
ઉપર મારી જીવન દેરી લટકેલી છે, તે તું જાણે છે, સમજે છે, આ
જગતમાં તું જ સત્ય છે, તારા સત્યતા આધાર ઉપર આ પૃથ્વી ઉભે-
લી છે. ઓ હરી ! ઓ શકિત ! તું મને ચકાવ છે તારો મારી ઉપર
મુદ્દા પ્રેમ છે, તે પ્રેમથી હું આ જગતમાં અત્યાર સુધી સુખે રહેવા
પામ્યો છું તે તું જાણે છે, ઓ હરી ! ઓ શકિત ! આ મુદ્દામાં તું
પણ મારી રક્ષા કરજે. હું તને શું કહું ! તું મારા અંતઃકરણની સમજણી
વાતો જાણે છે, તે વાતોને પૂર્ણ કરવા તારા સીવાય ખીજો કોણ
સમર્થ છે. તું જ સમર્થ છે, ખીજાઓને હું સમર્થ સમજું છું.

આ પ્રમાણે અવધૂત પ્રાર્થના કરતો કરતો મુદ્દાના મ્હં આગમાં

અમી પહોંચતા જ તેઓના આંખે નહીં જોવો કંઈક આંખો ઝાંખો પ્રકાશ પડવો લાગ્યો, અને તે આંખો આંખો પ્રકાશના તેજથી તેઓની બંધ થઈ ગયેલી આંખો જરા જરા ઉઘડવા લાગી, પણ તેઓ તે પ્રકાશના તેજથી તે બચકર ગુફાનો બરાબર જોઈ શક્યાં નહીં, અને તેની કલ્પના પણ કરી શક્યાં નહીં. તે ઝીણા પ્રકાશનાં તેજથી કેટલીકવાર તેની આંખો કંઈક નરીન અમલાર જોતી હતી, તો કેટલીકવાર છાતી સામે ઉમેરા મોટા પહોળાને પણ જોતી હતી.

આ પ્રમાણે કેટલીક ક્ષણ સુધી તેઓની આંખોએ શું શું જોયું અને તે માટે તેઓએ શું શું વિચારો કર્યાં, તેનું તેઓને જરા પણ જ્ઞાન રહ્યું નહીં અને કીડીની પેઠે ચાલવા લાગ્યા.

આ જોઈ અજબુત ફરીને પોકારી ઉઠ્યો કે ઓ હરી ! ઓ શક્તિ ! હયા ? રાખા ! હયા રાખા ! હવે મને રંજડમાં ! હવે મને આવો ભય બન માં ! મારી કસોટી તું કરી ચુકી છે ? અને હજી કાઠવામાં કાંઈ બાકી રહી ગઈ હોય તો તે કાઢ. તારી મરજી ! તારી લીલા મહન છે, તે જાણુ નારજ જાણુ છે, તારી દુઃખાની બદાર હું મુદત જમ્ય નહીં, હું તો મારા પ્રાણ તને અર્પણુ કરી ચુક્યો છું, ગમે તો રાખ, ગમે તો ખેંચી લે. તારી અગાધ શક્તિ આગળ હું અસમર્થ છું, તને શું કહી શકું ! હું પાસર, હું અજ્ઞાન, ખુદ, તેનામાં શુદ્ધિ કેટલી હોય તે તું સારી પેઠે જાણું છે તો પછી શા માટે આ સમયે મને આવો ભય બતાવે છે. ગમે તેટલું તું દુઃખ મારી ઉપર નાખીશ તે હું સહન કરીશ, છતાં તારી અજબુના તો કદી પણ કરનાર નથી. તને પણ વીસરનાર નથી તને તો મેં મારા હૃદયથી કમલ ઉપર મારા અધીષ્ટા રૂપે સ્થાપેલ છે. તું શું તે જાણતી નથી ? ઓ હરી ! ઓ શક્તિ ! મને બચાવ ! મારી હરિષ્ઠ ગયેલી શક્તિને પાછી બળવાન બનાવ. મારો હરિષ્ઠ ગયેલા

બળને પાકું પુષ્ટ બનાવ, ઓ હરી ! ઓ અગ્નિ ! હું તારે અરણે છું.
હું તારે અરણે છું, મારી રક્ષા કર, ' આવી રીતે હરી ! સ્મરણ કર-
તો અબધુન પોતાના સંગની સાથે ગુલામાં ચલ્યો જાય છે.

જેનું સ્વરૂપ ચક્રના તેજ જેવું છે, જેનું શરીર શેરડીના સાંકડા
જેવું છે, જેના બાલ માથાથી પમના પાની સુત્રી લટકી રહેલા છે,
જેના કંઠમાં પુષ્પોની માલા લટકી રહેલી છે, જેનું ચાર પાળાં પી-
તાંબરથી ઢકાયેલું છે. અને જેના એક હથેલીમાં તલ્લર અને બીજા
હાથમાં ખરપેર રહેલું છે, તે કોઇ નરયોવના સુંદરી બાળોને નયા-
વતી, મુખને મલકવતી, અંઝરોંનો રણુકા કરતી, જમનેણીની પેઠે ચાલતી
આ બંને જણાની સમીપ આવી ઉભી રહીને કહ્યું કે, ' સમુર ! ઓ
મુખા ! ઓ ગરબો ! ઉમા રહો. ઉદ્ધત બની આગળ કંઠ બરશો
નહીં ! ઓ બેઠા ! ઓ નીરવજો ! આ અંધારી રાતે, આ અંધારી ગુલામાં
દાખલ થઇ કેના મહેલ લુટવા જાઓ છે. ? ઓ નાદાનો ! મારી સત્તા-
નો ભગ કરી મારી આ ગુલામાં કેમ દાખલ થયા છો, તેનો તમે
કાંઈ પણ વીચાર ક્યો નહીં ? તમારા આ અપરાધ બદલ તમને શીક્ષા
કરાવે અ.વી છું ? માટે બેસી જાઓ ! તારા હૃદયને મારા પગ
આગળ મુકી દો. અરે તમે કેટલા બધા નાચ, કેટલા બરા ફર, અને
કેટલા બધા ધાતકા છો, તેનો ચામોટે વધ કરવો નહિ તેનો વધ કર-
વામાં શું દોષ છે. ઓ પાપીઓ ! તમે કરણીક અને કળપરતો
નાચ કરવાને કરણસીંહના મહેલમાં દાખલ થવા માટેજ આવું ઘોર
કૃત્ય કરવાને ઉત્સાહ બન્યા છે. તેથી શું તમારા પાપી હેતુ પાર પડી
અકશે ? ઓ હુદારાઓ, તમારા તે પાપી હેતુને હું કહી પણ પાર
પાડવા હથેલ નહિ, અહીંયાજ તમારા પ્રાણ લૂટક ? એ અમલુકા ?
તારી હથેલ થી છે ? તારી કમળ થી છે ? તારો સ્વાર્થ શું છે ? તે

સર્વે હું જાણું છું ? પણ તે તારી ઠગ્ગા, તે તારી કદવના, અને તે તારો સ્વર્ગ તારા પ્રજાની સાથે જશે. પણ નહીં, હું તમારા જેવી એકદમ વિદ્ય નથી, માટે જો તું અમૃત ? તારું કાર્ય સફળ કરવા ઠગ્ગાને હોય તો, મારી સાથે સંભોગ કર, અને સંભોગ સંભોગ કરવાની તને ઠગ્ગા ન હોય તો, તારા રૂંધીરથી મારું અપર જરી કેવાને તપર થઇશ તો, હું તમારા રૂંધી પણ નાશ કરવાને તપર થઇશ નહીં ? ઓ અમૃત ? એક વાર મારી સાથે સંભોગ કર ? અને પછી જા કે તારી વીલાસ સુંદરી તને પ્રાપ્ત થાય છે કે નહીં ? તું મને ખુબ પ્રિય લાગે છે, અને ને પ્રીયતાને લીધે હું તારા ઉપર મોહીત પડી છું. એક વાર તારા ઉછરેગના ઉપર પ્રેસાડી મારા અધરામૃતનું પાન કરી મારા શરીરનો દુઢાવો લે, પછી જોઇ લે કે તારો કલાંતર તરે ચરણે આવે છે કે નહીં ! માન વહાલા માનાં સમજ આંખના તાગ સમજ ? હૈયાના દાર સમજ. માથાના મુકુટ આવો સમજ તને મળનાર નથી. તારા રૂંધીરથી મારું અપર તું જરી અને રીઝરી શકાશ નહીં, પણ સંભોગથી જ તું મને રીઝવી શકાશ, ખોલ શી ઠગ્ગા છે તે જણાવી દે.

જેની આવી નિર્જન માગણી તેના શરીરમાંનું રૂંધીર તપી મથું હતું તેના શરીર ઉપરનાં રૂવાડા ઉભાં થઇ ગયા હતા, અને જેના હાથ-માંની તરવાર ધ્રુજ રહી હતી, તેમાંનો એક જે અમૃત વેષમાં હતો તેણે રહ્યું કે, ' ઓ પીશાયણી ! આવી નિર્જન માગણી કરતા તરી જીમડી કાગલ કેમ જતી નથી ? ઓ નર પીશાયો ! નર્કની ખાણમાં પડી તરફડી આ મારનારી આવી દેશને તું પ્રાપ્ત થઇ છે, તેનું તને જ્ઞાન નથી, જ્ઞાન રાખ ! મને એવો ધારીશમાં, મારામાં તે કુષ્ટવાસના નથી. તું અલ્પચર્ચ પાલનાર છું. તેનું શેવન કરનારો છું, તે અલ્પચારીના વૃત્તને નષ્ટ કરવા આવી છું પણ તારાથી થઇ શકે એમ નથી.

તું આ જમતરી સર્વે સુંદરીઓને માતા તુલ્ય મળું છું. તું થું, પણ તારા જેવી અનેક સૌંદર્યવાન સુંદરીઓ કાં આવીને ઉભી રહેતીઓ નથી, પણ હું ડગનાર નથી, મારા બ્રહ્મચર્યનું રક્ષણ કરનાર મહાશક્તિ છે, તેની શક્તિ આમગ તું અને તારા જેવીઓ કંઈ મળ્યત્રીમાં છે. નીર્વજ માગણી રાક્ષણી સીરાય શ્રીજી કોષ પથ્ય કરેજ નહી. હું તારા તેજમાં તારા રાક્ષમાં તારા સ્વરૂપમાં કદી પણ અંધ બનીને તારી સાથે સંભોગ કરવાને તત્પર થઇશ નહીં. મારા ઉછરમની ઉપર તો થું, પણ આ મારી તરવારની અણી ઉપર તને લટકાવવાને પણ ઉદ્ધત બનીશ નહી, તારો જેવો શોધી ન, તે તારી કામચેકના મટા-રશે. તારી કુબ્જાસના પ્રુથ્વ કરશે, ઓ કુબ્જાચારોચી જ્યાંથી આવી ત્યાં આવી જ, તારા કૃત્ય બદલ તું જે શીક્ષા ભોગવે, તેથી વધારે શીક્ષા ભોગવવાને તું કેમ અરીચારણી બની છે, તારા જેવા અકૃત્ય કરનારા અધમ અમને સમજીશમાં, જા? નીર્વજ જા! નહી તો તારો નાશ કરીશ. ઓ કુબ્જ વાસનાવાળી! ઓ ધોર કમ કરનારી, અપમ-ચોને ફાંસામાં ફમાવનારો પીશ્વાચણી! અમારી ઇચ્છા અમારી કલ્પના અને અમારો સ્વાર્થ તું થું જણી શકનારો હતી, અને તારા પોષ-કોનું તું થું રક્ષણ કરનારી હતી, આ તું બોલતી નથી, પણ તારી કદણા તને બોલાવે છે હું જોવો-કામાંધ નથી, હું એવા મુર્ખ નથી, તારા અધુરા બોલો ઉપર લજ્જાપાત્ર જઇ તારો સાથે સંભોગ કરવાને તત્પર થઉં? વીલાસસુંદરી તો આ હાંચરૂપી મંદીરમાં રમી રહી છે, તે પ્રાય મુર્તિને તું થું મંજવી આપનાર હતી? તે પ્રીય મુર્તિને મેજવી આપનાર, તે પ્રીય મુર્તિનું રક્ષણ કરનાર એકજ શક્તિ તારા કલાધ-રેનો નાશ કરશે, માટે મીથ્યા બકવાદ કરવો મુકી દે, અને મારા ફ-ધીરથી તારા ખરપરને બરવાનીજ માત્ર માગણી કર, તે પણ એક

કર-થી, તારી માગણી હું ક્યુમ રાખવાને તત્પર થઈશ. સાચું બોલ્યાં તું કોણ છે? શા માટે આવો વેપ ધારણ કરીને અમારી સમીપ આવો, ઉભી છે. જો તું અસત્ય બોલીશ તો તે બદલ તને શીકા કરવામાં આવશે નહીં. અમરતસીદ્ધ બોલ્યો. નહીં મિત્ર! એ કદી પણ સત્ય બોલનાર નથી, સત્યની સાથે એનો સું સંબંધ છે. સત્યને તે પ્રીય ગણતી હત તો, તે શું આવી માગણી કરત? આવું સ્વરૂપ લઈ સ્વચ્છ પુરોની મર્યાદા મુકાવવાને માટે આટલી અતીચારીણી મનમાં તે નર્ક પીશાયણી છે, પણ દેવી નથી, પણ તે કોઈ પોતાની તૃષ્ણારૂપી અગ્નિને શાંત કરનારી ડાહણી છે. તે નર્કની અગ્નિ તેના લપટ-ખવાને બાળી બરમ કરી નાખશે. માટે તેની આવી માગણી સ્વીકારવી એ શું આપ જેવા સુર પુરુષને લાગ્યું રૂપ નથી! પણ જો તે સાક્ષાત દેવી હોત તો તે તમારા રૂધિરથી પોતાનું ખપ્પર બરવાની કદી પણ માગણી કરત? તે માગણી કેમ સ્વીકારી શકાય? તે માગણીને માત્ર આપણા પ્રાણ દરવા માટે જ કરી છે. માણસના શરીરમાંથી રૂધિર નિકળી ગયા પછી શું તે માણસ પાછો બાક જોડી શકશે માટે સત્ તેનો નાશ કરો. જો તમે તેનો નાશ નહીં કરશો તો તે તેની માથા વડે આપણને મહા વિદેશમાં નાંખી આપણા કાર્યને પરીપુષ્ટ કરવા દેશે નહીં, જે કોઈ નિષ્કારવા માટે આપણે જે પરીશ્રમમાં વેઠ્યો છે તેનું પરીણામ કેવું બજાર આવશે તેનો વીચાર તમારે કરવાનો છે.

અમકુત—મિત્ર! તે દેવી હો કે પીશાયણી હો, તેથી આપણે ડરવાનું નથી. પણ તેમાં કેટલી શકની છે, તેનો તે કેટલો ચચકાર બાવે છે, તેજ માત્ર આપણે જાણવો છે, તે જોવાનો આપણને આ પ્રસંગ મળ્યો છે, તે આ પ્રસંગને આપણે શા માટે જવા દેવો જોઈએ જો તે મારી સાથે મારી ઇચ્છાનુસાર સરત દરશે તો હું મારા રૂધિરથી

તેનું ખર્ચ બરી આપવાને તત્પર થઇશ. અને જો તે મારી સરત સુખજી વર્તવાને લાંબી ડુંડી વાતો કરશે તો, તે બદલ તેને શીકાર કરવાને પણ સમર્થ થઇશ.

‘તમે બહુ બેળા છો ? તેથી તેની સાથે સરત કરવાને તત્પર થયા છે અને તમારા રૂધીરથી તેનું ખર્ચ બરી દેવાને આટલી બધી આતુરતા બતાવે છો, તે ન બતાવતા, તેનો નાશ કરવામાં જ આનુસ્તા બતાવશો તોજ તમારું કાર્ય સત્વર સિદ્ધ થશે’ તેના સાથી પ્રેરણા.

અંદ ? મારો નાશ તારાથી તો થઇ શકે એમ તો નથીને ? ના-રામાં કેટલી શક્તિ છે, એ મેં જોઇ લીધી છે. જો તારામાં શક્તિ હોત તો તારા પ્રધાનને પૃથ્વીમાં ગેબ થવા દેત ? મુખર્ષી ? જા તે વખતે તારી બાજુમાં જો આ અબધુત ન હોત તો શું તું પશુ આ શુદ્ધને આ ક્ષમી જોવા રહ્યો હત ? માટે બાસલા તું તો બોલીશમાં ? તું ખરેખર ક્ષત્રી હોત તો તું ખરિત અબધુતની પેઠે મારી શક્તિનો ચરતકાર જોવાની ક્ષણવાર ધીરજ ધર. શું કહે ? હું આ સમયે બાચાર છું ? જા તું એકલો હત, અને અવા અપશબ્દોથી મારું અપમાન કરત તો તારા પ્રધાનના જેવીજ અપદ્ધા કરત.

અબધુત—અસ બહુ થયું, મર્યાદ રાખ, મર્યાદાની હદ ઓળંગી જવામાં કંઈ લાજ નથી. આ તારા કઠોર શબ્દો મારા કાન કાડી નાખે તેવા છે, તે હું સહન કરનાર નથી તે મારો મીત્ર છે, તે મારા દુઃખનો સાથી છે તે બાવલો નથી પણ પ્રયંડ ચોક્કસ છે, તેને પોતના પરાક્રમે બતાવવામાં કંઈ પણ ખામી રાખી નથી, પણ તારા ક્રોધરના બહુ આગળ તે બાચાર બની ગયો હતો, તે શું તું જાણી નથી ? માટે ચુપ રહે.

ચોગણી—બોલ અબધુત ? હવે તારી શી ઇચ્છા છે.

અમધુત—મારી ધમ્મા એટલીજ છે કે, જો તું તારી સકિતથી મારા શરીરમાંથી મારું રૂધીર ખેંચી તારું અપર બરવાને તત્પર થતી દેા તો મારી સાથે સરત કર.

યોગણી—બે હ તારી શી સરત છે.

અમધુત—જો મારા રૂધીરથી તારું અપર બરાઈ જાય અને તેમાંથી મારું રૂધીર પૃથ્વી ઉપર પડે તો હું કહું તે પ્રમાણે તારે વર્તવું પડશે.

યોગણી—અમધુત ! તારી સરત મારે કયુલ છે, પણ જો તારા રૂધીરથી મારું અપર નહીં બરાશે તો, જીવતા તારી ચામડી તારે હાથે ઉતારી અને અપંચુ કરવી પડશે, એ મારી સરત તું કયુલ કરે છે,

અમધુત—તે તારી સરત હું ખુશીની સાથે કયુલ કરું છું. અજમાવ તારા પ્રયોગને.

યોગણી—સાવધ થા ? તું પછી તારા પ્રયોગને અજમાવવાને મુકો નહીં જાઉં છું કે તારી સકિતનો તારા ઉપર કેટલાં જાપરો હાથ છે,

અમધુત—તેની સાથે તને શી નીસજત છે તારું કાર્ય કરવા-માંજ તારા ચીત્તને પરોવ.

યોગણી—જોજ અમધુત ! અંતે તું નીર્જળાળની જામ સંભોગ કરવાની માગણી સ્વીકારવાને તત્પર થઇશ, તેના કરતાં પહેલાં તે માગણી કયુલ રાખવાને સજી જા.

અમધુત—જસ તારી ને મારી વચ્ચે એકજ માગણી મટે સારત. થઇ ચુકી છે તો પછા હવે વચમાં આવી આડી વાતો કાવાને કેમ ઉચ્છેદ જતી છે, માટે વાચર કરીને આગળ પગલું બારજો, માટે વી-ચાર કરીને જાવીયારી શબ્દો ઉચારજો. આ અમધુત ખરા મુશનો ચેલો.

છે. તે તારાથી કે તારા જેવી બીજી ફેરી કે રાક્ષણીઓના મોહરથી સખાટામાં સપડાવાનો નથી, તે તું હવે પછી જોશ,

તે ચોગણીએ પોતાની શક્તિનો પ્રયોગ ચાલુ કર્યો અને તે પ્રયોગ-ચાલુ થતાંજ અનધુતના શરીરમાંથી રૂધીરની ધારા ચાલી, ચોગણીના અપરમાં પડવા લાગી, એક ક્ષણમાં રૂધીરથી અપર 'ભારખ' બંધને પૃથ્વી પર પડવા લાગ્યું.

આ જોઇ અનધુતે તે ચોગણીને કહ્યું કે, 'હવે તારા પ્રયોગને બંધ કર, તું તારી સરતથી હારી ગઇ છે.'

ચોગણીએ પોતાનો પ્રયોગ બંધ કરી અનધુતને કહેવા લાગી કે 'મારા અપરાધને ક્ષમા કર, મારા કરતાં તારામાં વધુ પ્રાણ છે તે મેં જોઇ લીધું છે, મેં મારા પ્રયોગથી તારો કસ કઢવામાં કંઇ બાકી રાખ્યું નથી. છતાં તું મારી માયાક શક્તીવાળા પ્રયે અને પાંચી પેઠે પી ગયો છે, તેથી હું તારી ઉપર પ્રસન્ન થઇ છું, અને તું માગ તે આપવાને તત્પર છું પણ હવે મારે આ રૂધીરતું શું કરવું તેના તું અને ઉપાય બતાવ.

અનધુત—જેવી રીતે તારી શક્તીથી મારે રૂધીર નેં એચ્યું છે તેજ શક્તીથી મારા શરીરમાં પાછું પ્રવેશ કર બોલ તેમ કરવામાં તું સમર્થ છે.

ચોગણી—કરીશ—એટલું કહી તે ચોગણીએ પોતાની શક્તિ વડે અપરમાંના રૂધીરને તેના શરીરમાં પ્રવેશ કરી દીધું, અને પછી અનધુતને કહ્યું કે હવે હું તારી સરત મુજબ વર્તવાને તૈયાર છું, બોલ તારી શી ઇચ્છા છે.

અનધુત—હમણાં તું મારી સાથે આવ, અને મારું શુદ્ધ ની અંદરથી બહારને બોલેલું કરવાની મહેલમાં દાખલ થા.

અમધુનની આગા થત'જ આ યે મગીએ તરત કરજીસીંહના મ-
હેલમાં આ બંનેને લઈ મધ, જ્યાં કરજીસીંહ એકથે બેસીને વીચાર
કરતો હતો, ત્યાં આ જન જોઈ શકે તેવી રીતે, ઉભા રાખ્યા.

કરજીસીંહ સર્વ પ્રગરનું સમાધાન કરી, આખા દીવસમાં થાકી
ગયેલાં સરીરને વિશ્રાંતી આપવા માટે પોતાના મહેલમાં દાખલ થયો,
અને એક એકાંત ઓરમાં જ ને બેઠો. હજી તેને બેઠે ને એક પડી
પણુ છીતી નથી એટલામાં એકાએક તડાગ સાથે મહેલની બીરફાટી
ગઈ, અને તેમાં પડેલી જબરી ફાટમાંથી એક હબસી જેના હાથમાં
ચાર હાથ લાંબી આદસો, અને એક સોનાની પુતળી રહી ગઈ છે,
તેની સાથે કાળાધરને પેતા તરફ આવતો જોઈ કરજીસીંહ તરત પો-
તાની જગાએથી ઉઠીને તેની સાથે ગયો અને પોતાની છાત્રી સાથે
ડાખીને પોતાના ઝેરડામાં લઈ આવી, ખંને જણા સીંહાવન ઉપર
બેઠા તેની સાથે આદસો હબસી પોતાની સાથે જ લાવ્યો હતો તે
તેની પાસે મુકી,ને પાડા તે બીંતની ફાટમાંથી નીકળી ગઈ ગઈ.
આ હબસી ગયા પછી આ ખંને જણા નાચે મુજબ રાતો કાવા લાગ્યા.

કરજીસીંહ—આજ કાપે મરો પ્રાણ બચાવ્યો છે, નહીં તે હું
અચિત્ત માયો જાત, માગા વેં દરવાજો નીરડપયોગી થઈ પડ્યાં હતાં.

કલાધર—બહાસા મીત્ર ! આ સંસારમાં દરેક માણસ કાર્વ
પ્રસન્ને એક બીજાને મદદ કરતો જ રહે છે, જો એમ ન હોય તો આ
શ્વજીભયુર સસારનો વહેવાર કેમ ચાલે. મેં પણ આપની મદદ લેવાને
માટે આપને મદદ કરી છે, તેથી મેં કાંઈ તમારી ઉપર ઉપકાર કર્યો
છે એવું મનમાં લાવશો નહીં.

કરજીસીંહ—અરો પ્રજ્ઞાશક્ત મીત્ર ! આ અમારૂં જીવનમાં
અત્યુર માણતા બંધાવનું કહી પણ ઉદ્ધવન કરતાં નથી. નીરૂપાય થયેલા

આશ્રમેની ઉપર ઉપહાર કરવામાં જટલી શક્તિ તમે પરાવો છો, તે-
લી શક્તિ હું મુદ્ધ પરાવનો નથી. મેં આપને પ્રથમ પહેલાંથી જ
વીદિત કરેલું છે, અને હવે ફરીને પણ વીદિત કરું છું કે તમારું કાંઈ
પણ કામ હશે તે કરવાને તમારો આ સેવક એક પગે તૈયાર છે.

કલ્યાણર-વાહ ? સજ્જનોની તો એજ ખરી ખુબી છે. સજ્જ-
નોના રંગનો બહાર વીચિત્ર હોય છે, તમરી પુર્ણ ખાત્રી છે કે તમે
મારા કામને ખાંત અને હુલાસથી કરશો. (જખી ખતાવોને) આ
જખીને તમારા નમરના દરવાજાની વચોવચમાં લટકાવી દઇને તેની
દેખરેખ રાખવા માટે પાકો બંદોબસ્ત કરશો. હમણાં આ જખીમાં એક
પણ અક્ષર જોવામાં આવતો નથી. માત્ર એક બામનોજ નકશો ચી-
તરવામાં આવેલ છે. જ્યારે આની અંદર પોતાની મેળેજ કાંઈક પણ
લખેલું જોવામાં આવે તો તે સંબંધી, તેજ વખતે મને ખબર અપવા
આવે એક પત્ર લખી આ પુતળીના હાથમાં આપી તેનો ચોટલો ખેં-
ચશો તો તે તરત તે પત્ર લઇને અને પહોંચી જશે એ હવે હું જાણ.

કરજીસીંહ—આમ કરવાનું કાંઈ કારણ ?

કલ્યાણર—આમાં મોટો ભેદ છે, હું ફરીને કાષ્ટચાર તેનું સર્વ
વૃત્તાંત તમને કહી સંભળાવીશ.

કરજીસીંહ—પણ મને ખેદની સાથે તમને કહેવું પડે છે કે,
મારો બાઇ તમારા જાદુના સપાટામાંથી કેમ બચવા પામ્યો તે હું
જાણી શકતો નથી. તે માટે મને મોટો બય ઉત્પન્ન થયો છે, આ
બયથી મને કાંઈ સુઝતું નથી.

કલ્યાણર—કરજીસીંહ ! એ માટે તમારે કાંઈ પણ પ્રયત્નો બય
રાખવો નહીં. તમારો બાઇ મારા જાદુના સપાટામાંથી કેમ બચવા
પામ્યો છે તે માટે હું સર્વ જાણું છું હવે હું તેને જીવતો સિંચા દઇશ

નહીં. એ મને ત્યાં હતો. મને તેવા બળાબાના તાબામાં હતો ત્યાંથી તેને પકડી લેવાને મેં તેની પાછળ મારા ચાલાક એક બહુમને શરૂઆતે.

કરચુસીંહ—તો હવે મારે હું તેમને વધારે કહીશ નહીં. આ-
ટલા સગ્ગે કરચુસીંહના મુખમાંથી બહાર નીકળતાની સાથે
કલાધર જેવી રીતે આજ્ઞા હતો તેવી રીતે ચાલ્યો ગયો.

કલાધરને માર્ગે જોઈ કરચુસીંહ પોતાની સેજ ઉપર બેઠો.
સુખની ઉંઘ કાઢવા લાગ્યો.

કરચુસીંહ અને કલાધરની વચ્ચે જે વાતચીત થઈ હતી તે
મને સાંભળી લઇને, અજાણ્યે તે યોગશ્ચિને કહ્યું કે 'ચાલ હવે અમને
મહેલની બહાર લઈ જા.' '

અજાણ્યની આજ્ઞા થતાજ તે યોગશ્ચિને પોતાની શક્તિના પ્રયત્ને
કરીને પોતા સહીત આ બંનેને લઈ મહેલની બહાર નીકળી ગયો.

આ ત્રણે જણા કરચુસીંહના મહેલની બહાર નીકળીને એક પ-
હાડની તલેટીમાં શોભી રહેલા મનહર બાગમાં આવીને વીંટાંની લીધી.
પછી અજાણ્યે તે જોગશ્ચિને કહ્યું કે, 'હું જ્યાં સુધી તને અહીં પાછી
બોલાવું નહીં ત્યાં સુધી તું આ બાગની આસપાસ ફરતી ફરજે, અને
કોઈ પણ માણસ આ બાગમાં આવે તો તેને તું કતલ કરી નાંખજે,
વચનથી બંધાયેલી જોગશ્ચિ તરત અજાણ્યની આજ્ઞાને શીર સમાન ગ-
ણ્યેને ડુંગરની તલેટીની બહાર નીકળીને એ કી કરવા લાગી.

કરચુસીંહના બાઈ ભગવતસીંહે અજાણ્યને કહ્યું કે, 'આપ કોઈ
વગ્દાદ પુરૂષ હો ! આપમાં કેટલી બધી દયા છે. જોગશ્ચિ
જેવી જેનામાં અગાધ શક્તિ હતી, તેને પણ તમે કોઈ ન બતાવતા
તમે તમારી અપરમ શક્તિ વડે વચ્ચે કરી લીધી છે, તે જો ! મને
મહા આનંદ પ્રાપ્ત થયો છે. તમને હું આજથી મારા ગુરુ અને મારા

દુઃખજનન સમાન મધ્યસ્થ, તમારી સેવા કરવામાં તત્પર રહીશ, અને હવે આ જગતની માયા ઉપર ભાવ રહ્યો નથી. જગતની માયા સુખકર્તા નથી પણ દુઃખકર્તા છે. એમ મેં માની લીધું છે, જો મારા અંધુ જગતની માયામાં લપટાયો ન હો તો શું તે એક જાદુમની મદદ લઈ મારો અને મારા કુટુંબનો નાશ કરવાને કદી પણ તત્પર થાત ? તે જોઈ એક ક્ષણીકનું સુખ છે. અને તે ક્ષણીક સુખ માટે પોતાના અંધુનો નાશ કરવને માટે કાંઈ પણ બાકી રાખ્યું નહીં જો તમે અને સહાચારી કરી ન હોત તો શું હું તમારા દશન કરવને ભાગ્યશાળી બનત ? જલે કલાધર, મમે તેટલો જાદુગર હોય અને પોતાની જાદુશીલાથી પોતાના સ્વાર્થ માટે બીજાના સ્વાર્થનો નાશ કરવા માટે કાળસ્વરૂપ ધાત્ર્ય કરી અવા નીચ કૃત્યો કર્યા કરે, પણ તેના તે કૃત્યોનો જલો તેને મળ્યા વગર રહેનાર નથી.

જો તમારા જેવો જનહીન પુરુષ, પારકા સ્વાર્થને માટે પોતાના પ્રાણની જાહુની આપવાને અહોનીશ તૈયાર રહે છે, અને કલાધર જાદુગર જેવાની જાદુશીલાથી ડગતો નથી, તે જો ધારે તો એક ક્ષણમાં કરજીસીંહ જેવાને યમલો મા મોકલાવ્યા વગર કદી પણ રહે નહિ, એવી મારી પુર્ણ ખાતરી છે, પણ મારે મારા રાજનિક મારે મારા સુખની, મારા વૈભવની દરકાર નથી, તો પછી હું મારા ભાઈનો નાશ કરવાની તમને કેમ સલાહ આપી શકું ? જો કે તે શીક્ષા લે શકે છે, તેણે જે અપરાધ કર્યો છે, તે માફ ન થઈ શકે તેવો છે, તેને શીક્ષા કરવા એ એક ન્યાયકર્તાની ખરી દરજ્જા છે, છતાં તે દરજ્જા કોને માટે બળવવી. ક્ષણીક સુખને માટે કે મંગલવર પાપનો ભાગ બાંધી લેવા માટે ? કરજીસીંહનું કૃત્ય કેવું ભયંકર છે તે તમે તપસ્વી લીધું છે તેનો વિચાર તમારેજ કરવાનો છે.

અબુદુલ—જમતસીંહ ? તમે મને જે ઉપાય આપીને જે વિ-
વેક બતાવ્યા છે, તે ઉપમાલયક હું પુર્યું છું. તમે કદી પણ માનતા
નહીં, જે કાંઈ કાર્ય બનવા માટે [માથું થઇ ચુક્યા છે તે કદી પણ
મિથ્યા થઇ શકતા નથી.

અહાહા ! ! ! દુઃખિયા કેવી વિચિત્ર છે, કેવી બેઠંગી છે. કેવી બે-
નિર્ભર છે, કેવું રાક્ષસી રૂપી ધારણુ કરી બેઠી છે, મર્યાદાનો પડો
ઉઘાડી નાંખી અનિષ્ટ કર્મ કરનારો કાળો પડો ધારણુ કરી કણ
કણમાં કેવા કેવા રંચ બદલે છે. જે રંચ નિહાળતાજ માણસનું હૃદય
કરાઈ જાય છે, માણસની મતી મુંઝાઈ જાય છે, માણસની ભુદ્ધિ
જાદુ નહ જાય છે, અને મહા દુઃખરૂપી પહાડો સાથે અથડાતા અથ-
ડતાં છીજ બિન્ન થઈને અધકાર રૂપી કુવામાં ભઈ પડે છે.

જામે આ જમતના નાશવંત પ્રાણીઓ પેતાના ક્ષણિક સુખના
ભોજ માટે તેને કાલી ચીતારે, જામે તે જમતની અંદર ફરી રહેલા
ચક રૂપી મહામા બેલીને રક્ષસ રૂપી માણસો પેતાના સ્વાર્થ માટે
એનેક ની પિનો બે મ લખ તેન બલીદાન આપે, આ જમત રૂપી સ-
સરના મોહ રૂપી દીપકમાં અંજાઈ જઈને ઝીંપા જંતુ મોની પેઠે જ-
ળીને બરમ થઈ જાય, ન્હાનાં મોહાં ખામે ચીઆમાં તડફડીયાં મારી
રહેલ અદ્ય હવેની પેઠે પાલી માણસો અનર્થ કાર્ય કરવાને ઉત્તમ
બની અહો દુનિયા તાઈ સયાનાશ વાળે તેની અને પરચ નથી. તે
માટે તારી તરફ વિચાર કરવાની અને જરૂર નથી. વિચાર કરતાં તો
તારો ત્યાગ કરવોજ સરા છે.

મનુષ્યની જીવગીના દીસો મોટી આફનોમાંથી પસાર થાય છે
અત્રે જાય મયા ઉપર જામી રહેતો હતાં, મનુષ્ય પેતાને બલવાન,
નિબળ, સુખી, ધનવાન સમજે છે. એથી અનિષ્ટ મોહામાં જોઈ જીવતો

હઈ તો વાંચક મને ક્ષમા કરજો.

પોતાના સંબંધમાં ઠાવું બામદ ગિરુદ વાન કહેવાવાળાને મુખ પાછ, દરામખોર અને પોતાનું જીવ કરવાવાળા સમજીને તેને ધીમરી મટે છે, તે કેમ સમજી શકે છે? આ પ્રશ્નોનો ઉત્તર જોડો છે કે આ સંસારની સર્વ વસ્તુઓનો નિલ અને તેનો નાશ થયા પછી પણ આવી તરેહથી રહેનારી સમજે છે, શરીરને પકાડોથી પણ મનુષ્ય સમજે છે, જીવનની હમેશા જેવીને તેવી રહેશે. કુખેરનું હીવાળું બેઠે નિકળે પણ ચારો ખજનો સહ બરપુર રહે અને આવી રીતે હું સર્વનો રાજ બની રહું એમ સમજે છે.

જો વીચારવંત સારાસાર સમજી શકો હોય તો પુછવું શું? સમજનાર સારી પેઠે સમજી શકો હોય તો, તે જે કરવા ધારે તે કરી શકે છે. જીવાનથી અધિક ધન, ધનથી અધિક પોતાનું કુટુંબ, અને નિર્મલ શુદ્ધિ આ ચારમાંથી એક પણ વસ્તુનો ત્યાગ કરી અનર્થ કરવો ઠીક છે? પણ જો ચારે એક સ્થળે એકઠા થાય તો પછી પુછવું શું? વાસ્તવિક રીતે જોતાં મનુષ્યના જીવના કદાચ મોટા ભાગી ભરેલા છે. ધન દોલત, વાડી બંગલા દોલતે લીધે કદાચ માણસને વેદના ભોગમવી પડી નહીં હોય, પરંતુ બીજી અનેક પ્રકારની વેદનાઓ ભોગમવી પડે છે. ક્ષણે ક્ષણે ધન દોલતની રક્ષા કરવામાં સાવચેત રહેવું પડે છે. માન પિતા પુત્ર બાઇ કુટુંબ વગેરેની કદાચ ધાસ્તી પણ રહે છે, ચોરની બીકથી રાતના પુ પુરી ઉંઘ પણ આવતી નથી. પુર્વ જન્મના પુણ્યથી આ ભય ન રહેતાં શરીરની પીડાથી પીડાય છે. અને ઠાવું ભતની વાધી કે કૃપાથી કે ભય મુદ્દલ હોય જ નહિ, પણ દુર્જનતાના કારણેથી ભોજનન પાત્રન થતું નથી. બહુધા કરાને અનેક સ્થળે મારા જોશમાં આવ્યું છે કે કરોડો

ફીપીઆ પોતાની તીજેરીમાં દોવા છતાં પણ નવટાંક ભોટની છત્રોશ
પુરીઓનું ઉપરનું પડ કાઢામાં ઉતારી સફતાં નથી. શરીરમાં સક્રિય
રહેવાથી આ બધા દુઃખો રહેતાં નથી. આઘો દાઘો પાકો બાજરાના
રોટલાથી તે ચણાની દાલ સુધાં વગર મુસીમતે હજમ થઇ જાય છે.
પાસે પૈ પણ ન હોય, તો કાંતિથી ઉંધ આવી જાય છે. પરંતુ તે
પણ સુખી નથી. જ્યારે જોશો ત્યારે તે પેટ બતાવીને કહેશે કે.
હાય ! હાય ! ! અરે આ સંસારીઓની વાતજ કરશે નહીં. એતો
દુઃખફીપી સમુદ્રમાં ગોથા ખાઇ રહેલા છે, રી, મુની, યોગી સંન્યાસીને
જોશો તો તે કેવા આનંદથી રહ છે, જ્યારે જોશો ત્યારે તેની પાસે
મીઠાઈ મેરાના દમણ પડેલા જ હોય છે. બરબાર વેઢેયથું પણ સાધુ
સંતો અને આચાર્યોની સેવા અવશ્ય કરથું ? તો પછી તમે આને પણ
શુ દુઃખી છે એમ કહી શકશો ?

હું તો એમજ કંઠીશ કે એ પણ દુઃખી જ છે, જેણે બરબાર
છોડ્યા, ધન દોલત છોડી, કુળ પરિવાર છોડ્યો, પરંતુ તેનું પેટ, અને
તેની ઇંદ્રિયો તેની ઉપાધીને ઝોછી થવા દેતી જ નથી. મનુષ્યના
જેવો સહાય પ્રાણી કોઇ નથી. હા આ વાત અમલ્યની જો કે માથાના
આવેશમાં આ પ્રાણી કોઇ પણ બચને ન લેખતાં મસ્તકને કાપવાની
શક્તિ ધરાવનારી તથાવારને હાથમાં પકડી લે છે. જો તેમ નહોત તો
શું કંચુસીંહ અંધારી રાતે પહાડોમાં રખડી પોતાના બાઇનો નાશ
કરવાને તથાવાર ખેંચી ઉભો રહેત ! ભગવતસીંહ ! તમારા બંધુ કં-
ચુસીંહે પોતાના ધર્મનો, પોતાનો કીર્તિનો, અને પોતાના કુળનો
જરા પણ ત્યાગ કર્યો નથી. જો તેણે કંચુ ભર વિચાર કર્યો હોત
તો તે એક દુષ્ટ ને પાપી જનદુગરને કહી પણ સહાયતા આપત નહિ.
માણુસોની ચારે બાજુએ મોહની એક મોહોટી જાળ પથરાયેલી છે.

જે જે વસ્તુઓની માયા ફાંસામાં માણસ સપડાય છે તે પ્રયેક વસ્તુ માણસને ખાડામાં નાખવાનો પ્રયત્ન કરે છે. પતંગ જે પ્રમાણે દીવાના પ્રકાશને જીવી તેની ઉપર ઝડપ નાખે છે, અને નાશ પામે છે તે પ્રમાણે માણસ સુખની ઇચ્છાથી નાશવંત વસ્તુની પાછળ લાગીને આક્રમણે પ્રયેક ક્ષણ પોતાનો નાશ કરવા મટે ગુમાવે છે.

હા હું કંઈ ખું કે, ઓ સુખે, તું ખરેખર હિતમ છે પરંતુ તારા સાફ માણસે પોતાનો નાશ કરી નાખવો જોઈએ એ માત્ર નિઃસંશય ખરું છે.

આ જગતના સુખના શ્રેણી એ-લા સ્વાધી, એટલા હલકા મનના, એટલા મતસરી, એટલા દુષ્ટ અને વૃથાબિમાની છે કે એકાદ સારા અને પ્રમાણીક મનુષ્યને શોધી કાઢવા મટે ઘોળે દીસે મનાલો સળભાવી ફરવું જોઈએ. દુષ્ટ, હુસ્ન અને નીતિમાન એવા લોક સંપત્તી અને એકબીજામાં ધેરાઈ ગયા છે. પરંતુ સુશીલ, સત્યવાદી અને નિરપરાધી એવા વિચારવાળા અન્ન આ પાણી વગરના દીવસો કાઢે છે અને દુઃખ એક સરખું તેની પાછળ લાગેલું રહે છે. દુષ્ટ કૃતીનું પ્રતળું દુર્ગોધન, જે મૂર્તિમંત ધર્મ એવો જે ધર્મરાજ તેના કરતા વીશેષ સુખી હતો; ધર્મ રાજને પોતાના નિર્ભયમાની અને સત્ય પ્રીય સ્વભાવને લીધે નાના પ્રકારના દુઃખો ભોગવવા પડ્યા હતા. જેમ પતિવ્રતા અને સદગુણની જે મૂર્તિ સીના તેને દુષ્ટ રાવણના રાજમાં જવું પડ્યું છે તેમ વીલાસસુહૃદને દુષ્ટ કલાધરની ગુફામાં જવું પડ્યું છે તેમાં નવાઈ શી? તે ઠેકાણે નાના પ્રકારના સંકટો તેના પર આવી પડ્યા હતાં અને તેજ પ્રમાણે વિલાસસુહૃદને માથે આવ્યું આવી પડ્યું છે. રાવણના રાજમાંથી સ્પીતાનો છુટકો થઈ પડી ચોક્કસ દીવસ સુખનો ઉપભોગ લીધો નહિ ને ફરીને લોક અપરાધને

લંધિ તેના પતી રામે તેના ત્યાગ કરી દીધા. સારાંજ, આ જગતમાં
જન્માય, સંઘટો અને નિરાશ રહેતા અલંબ્ય પ્રાણી નો વીલાપ
સાંભળીને એક લાગે છે કે આ જગતનો કોઇ રાજાજ ન જોઇએ
અને કદાપી, જો કોઇ હોય તો, તે નિરહય અને જુલમી હોવો જોઇએ.
આ જગત બચંકર તોફાનમાં, સુધાન વગરના તુટી પડેલા વહાણની
પેઠે લાગે છે ત્યાં ત્યાં બચંકર યુદ્ધ ચલી રહ્યું છે. પ્રત્યેક જણ એક
મેઠને પુછે છે કે તું અને મારે છે કે હું તને મારું. એના
મૃત્યુથી બીજાનું ઉપજીવન ચલે છે. આ જગત એટલે મનુષ્યથી તે
હુદ્દા છીડા સુધી એક એકના પ્રાણ લેનારા પ્રાણીઓનું બગ્ગર છે.

આ જગતના કેટલાક લોકો બાવરા બની જઇને જ્યાં ત્યાં
જોડે છે અને તે સાડું તેઓ ઝુરે છે. ઉપરથી તેઓ મોકળા મનથી
દસે છે પરંતુ તેઓના અંતરમાં કોઇ પણ દુઃખી વિચાર ચાલી રહે-
લોજ હોય છે, જે વખતે તેઓ અતીશય મધુર ગીતો ગાય છે, તે
વખતે તેઓના અંતઃકરણો દુઃખોના વીચારોથી ભરેલાજ હોય છે.
અને તે માટે તેઓ ફરીને દુઃખ દેવતાનો પ્રાર્થના કરીને કહે છે કે;
હે દેવ ! એકમેઠની ઉપર પ્રેમ રાખનારા તો પુણે અંતઃકરણ પ્રમાણે
અમારા અંતઃકરણો એક થાય ત્યાં સુધી, અને જે પ્રમાણે આ બ-
ચંકર પ્રવાસ સદા ટ.નારો અવી તે ઉંઘમાં મલી જાય ત્યાં અમને
હું સુકીશ નાહ.

મનુષ્ય માત્ર આમુખ્યનો દોરી ઉપર લટકી રહેલ છે; અને
કાળના અતીશય ભારા વજનથી મનુષ્યો કચડાઇ અને દમાઇ
જાય છે, આમ જણીતા છતાં મનુષ્યો કાળના સુખમાંથી છુટવા,
અને ફરી ફરીને અવતાર નાહ લેતા મટે, કંઈ પણ પ્રેરણા કરતા
નથી, આસેસ !

મનુષ્ય પોતાના ક્ષણિક સુખને માટે કંઈ પણ વિચાર કર્યા
 વગર, પાપ કર્મ કરનારાઓને સહાય નો કરે છે કે જેનું પાપાચાર
 મહા ભયંકર નિ જે છે. આ બનીત પાણીના પર પોત સમન લેને
 વારતે નરકના દારૂપી સ્ત્રીઓને માટે, કેવળ પોતાના સ્વાર્થ લાઈ
 પ્રાણી કુર્મ કરતા નથી? પરંતુ હાય !!

‘ચરર ચિરામ છાતી, બળે છે અતિ લામ,
 તે કમ કરીને યુદ્ધસે, કાણ બતાવે ઉપાય.’

નિરૂપામ હું, અસ્થોર હું, એકલાયો હું, દેખતો છતાં અમ
 હું, કાન છતાં બહેન હું, જીભ છતાં મુંગો હું, અકલ્પ છતાં અકલ્પ
 હીણ હું, છુટો છતાં બંધાવન હું, સ્વતંત્ર નથી, પરંતુ હું,
 મારા હાથ બંધાઈ ગયા છે; તેથી મારું સર્વ બળ દરામ મળું છે. જે
 આમ ન હોય તો ક્યારનો ક જીસિદને તો કાળન સોંપી દીધી હોત.
 આ આસાના દુકડે દુકડા કરી નાખ્યા હોત; અને આ રીઝપુરને
 સ્મશાનશુભી બનાવો દીધી હોત. પણ જેમ શીકારીના હાથપર બેઠી
 ને બાજ પક્ષી અથવા પક્ષીનો નાશ કરવામાં વ્યર્થ શ્રમ કરે છે, તેમ
 કળધર જીદુમરને મદદ કરવામાં કરજીમિંહ વ્યર્થ શ્રમ કરે છે. વખતનું
 અક એવું છે કે, પોટ પાંજરામાં પડ્યો પડ્યો તરસે મરે છે, અને
 કાગડ જેવા નશામાં પડીને બેલાવી જમાડે છે. એ પણ સમયને
 માન છે, કમકે સમય બળવાનને બળદીણ બનાવી, અને બળદીનને
 બળવાન બનાવે છે. સમય ચક્રવર્તીને સિંહાસન ઉપરથી ઉઠાડી બં-
 ધારી એ રહીમાં પુરાવે છે, અને કંગાલને ચક્રવર્તી બન વે છે. આજે
 આ જીમ ઉપર કલાધર । સમય બળવાન છે, તેથી કામચર ને કાંઈ
 કરે છે, તેને લોકો કરવા કે છે, જે તેનો સમય બળવાન ન હોત
 તો તે હજારો બાળાઓને પકડી તેના ધર્મને શ્રેષ્ઠ કરવા માટે પોતાની

જાદુઈ મુકામાં પુરી રાખત ? જિંદગી લોકોનાં શીર છેદી તેના આ-
તરફની હારવાગા બનાવી, પોતાની કુદાની ઉપર તોરણ રૂપે બઢ-
કાવત ? એ જાદુઈર આખી દુનિયાને ત્રહનક પોકરાવી રહ્યો છે. પણ
તેનો અને તેની કક્તીના નાશ કરવાને કાંઈ પણ સમર્થ પુરૂષે તેની
સામે બાધ બીડી છે, તેના કાંઈ મુજબ છે ? તેને કમઃમારી ઉપર
એવો હથ બતાવ્યો છે ? નિર્મોલ્ય જેવા બની બેસા રહ્યા હાથ
છે તે કુવે છે, અને યશ્તે લે પણ જોશે ને વીંપુરૂષો પોતાના બળને
એકત્ર કરીને આ રાજસને ઘેરી લીધો હતા તો તના જાદુઈ વોલા
શું કરત ? હજારો હાથીઓના બળ આગળ એક મચ્છર શું કરી
શકત ! કણ્ઠમાં કચરાઈ જાત કણ્ઠ મરત નહી પણ તેન માથે મહાટો
ભય રહેત, અને તે બપથી તે ઘેર કર્મો કરતા ડરત પણ વોર પુર-
વોને વધારે ડરાવવા લાગ્યો, અને ભય બતાવી બધાઓને શુભામ
સરખા બનાવી દીધા, મહા ખેંદની વાત છે કે બકરો તે સાંહનો રાજ
થઈ બેઠો છે. અને સીંહા તે બકરા જેવા બની બેં બેં કરી રહેલા
છે જમ રાક્ષસોના બપથી રૂપીમુનીઓ બપ પામી અહીં તહીં સંતાના
કરતા હતા તેની પેઠે એક જાદુઈરના બપથી ક્ષત્રા સીંહો ન્હાસતાં
ફરે છે. એ શું ક્ષત્રીઓને કવંક લગત તાર નથી ? લોખંડના કીરકા-
ઓને છેદી કનુઓને શરણે લેનારાઓ એક જાદુઈરથી ડરી જઈ
નવ મજના નમસ્કાર કરે છે ત્યારે બીજાઓ બે હાથ જોડી નમસ્કાર
કરે તેમા નવાઈ શી ?

ઓ, ઇ કાબાધર ? ઓ નીકાચર જાદુઈર ? ? તેં તો બપથી કરી
છે. સર્વેને ગ્રીણ સરખા પુતળ બનાવવામા માંછ પણ મણુ રાખી
નથી, તેમાં તું શું તાર પ્રિય સમજે છે. તેમાં તું શું અનહ માને
છે. તેમાં જ તારું સુખ સમજે છે, ઓ અધમ ! ઓ પાશી ! ?

આવાં કર્મ કરવાં મુશ્કેલી છે, આવો ભુક્ષમ મુજારવો હોડી છે, સરથ, કરેલા શક્ષમરૂપનો ત્યાગ કરે, નિર્દોષ બાળાઓ । ધર્મને જાણ કર । અદ્ય, ભરિયનો તિયાર કર, બધા દહાડા સરખા નથી હોય વીતિ રાત પડવાનજ. હજ્યો છે તે આયમવનો છે, જે પહાડો આ-રુમની સાથે વાતો કરતા હતા, તે પહાડો પણ પોતાની જગ્યા ઉપર સ્થિર રહી શક્યા નથી તો પછી તું શું રહી શકીશ? નદીના વહાણ નારો પણ સકાષ જાય છે, તેમ તું પણ સુકાષ જઈશ પવનના સપાટથી વૃક્ષોનાં પાનો પણ ખરી જાય છે, તેમ તું પણ કાળરૂપી આ જગતરૂપી વૃક્ષના ઉપરથી ખરી જવાનો છે. નથી રહેવાનો, નથી કંઈ પામવાનો, નથી કંઈ સાથે લઈ જવાનો. તારું પાપ તારી સાથે આવશે, તારું પાપ તારા માથા ઉપર ચઢી તારાં કુર્મોની સક્ષી પુરશે તે તારું જાણ તને શીક્ષા કરાવશે. તું કદાચ પાપથી કરશે નહીં હોય અને પાપ શું છે તે તું સમજતો નહીં હોય એવું ધારીને તું ધોર કરે કરશે હોય તો પણ તે તારા મનુષ્ય ધર્મને જાણ કરનારા જ છે; એવા ધોર કરે કરનારા અને મનુષ્ય કોણ કહેશે, જીવ જીવ હોવાને સમર્થ થશે અધમ અને પાપીઓના નામ લેવામાં ધર્મ રહ્યો-ઓ પાપ સમજે છે; પાપીઓનો પડછયો પડતાં ધર્મચરણોને પ્રાપ્ત કરવું પડે છે. તેથી તેઓ પાપીઓનો પક્ષ કરતાં નથી તેઓ સહા પાપીઓને ધીકારે છે, પાપીઓનો સાપરપ મળે છે. તું મન પાપી છે, તું મહા અંડાલ છે, અનર્થ કાવતો કરનારો છે, ધર્મ રહીત બની ધર્મનો નાશ કરી, અધર્મનો સ્વીકાર કર્યો છે, તેજ તને જાયું ખવરાવશે, તેજ તને ઉપાડી ઉડા ખાગમાં ઝાકશે, તેજ તારું જાનિમાન દેવારશે, તેજ તારો વેશનો, તેજ તારા બહુનો નાશ કરાવશે. તને બધાં મુશ્કેલી છે, પણ તે તને નહીં મુકે. આખી દુનિયા તને તથા બધા

પામી થર થરી જશે, પથુ તે તારા ભયથી ડગનાર નથી. તે તારી પાછલ છે માટે તું પાતાળમાં જજે. જોઈએ તો આકાશનાં વાહનાઓની વચ્ચે ભરાઈ બેસજે.

આ પ્રમાણે પોતાના મનના ઉદ્દગારો મનમાં કાઢતાં કાઢતાં અબધુત અને જગતસાંઘને ઠગા પહોરનું એક જગડું ઝોકુ આવી મધું એટલામાં આકાશવાણી થઈ કે,

‘ ન કર ચિંતા મન વિષે, ધીરજ મનમાં રાખ;
 હાથ ત્હારી છુલવશે, એમ વહે વાણી સાખ.
 સત્તા ત્હારી જગરી છે, ન લોપે કાષ્ઠ તુજ આણ્ય;
 સહાયક સદા સહાય થશે, એકતું ત્રિય જાણ્ય,
 અડગ રહીને ખુબ ધુમજે, કર અધમોનો સંહાર;
 હાથે ચઢતાં મુકીકર્મા તો થશે જયજયકાર. ’

આકાશવાણીના મમયસુચક શબ્દો અબધુતના કાને અથડતાજે અબધુત જગડું ને ઉડ્યો જગવતસીંહ આ સમયે ભગ્નધર્મા પડ્યો હતો તેને ન જગાડતાં અબધુત લલકારીને કહેવા લાગ્યો કે,

‘ મહા ભુતની, નીચા દુતની,
 પહાડ આર બનકી રણી,
 તે રંગ ઓર રૂપ બદલી,
 બેગે આઓ ચતુર સહાણી. ’

અબધુતને આ મંજુલ ધોષ પવનવેગે સંચરતો સંચરતો જઈ મહાભુતની ફરતી હતી ત્યાં જઈ, તેના કાનમાં ખુબ મચમણાટ કરવા લાગ્યો. આ મંજુર ધોષના ઝીણા મચમણાટથી તે મહાભુતની સાચ-ચેત થઈ જઈ, હજસણનું રૂપ ધારણ કરી લઈને પાણાના પુરની ચેઢે દોડતી દોડતી અબધુતની સમીપ આવી દબી રહી.

હમસયુના રૂપમાં આવેલી મહાશુતનીને જોતાંજ અમણુત તેને કહ્યું કે, 'અહો મહાશુતી ! ભગવત ટીકના જાણે - મ તારા જાણે હાથમાં ભગવતસીંહને પુષ્પ સરખો ગાળીને જ્યાં કરજીસીંહ સેજ ઉપર સુતો છે ત્યાં જઈ તેનીજ સેજ ઉપર સુવાડી રહેને કર- ટીકના જાણે હાથ બાંધી લાઇને રહે કરજે, અને બેઠી સાથે પહેલી છબી અને સોનાની પુતળી પણ લઇ લેજે. આ જાણે કર્યા પછી ભગવતસીંહને જાગૃત કરાવે કહેજે કે, ' તારા પાપી બંધુને તેની કરજીની સીંદા કરવા લઇ જઈ હું તે મટે તું નિર્મય થઇ તારા રજની સત્તા તારા હાથમાં લેતી વખતે ઠાઇ પણ માણસે સમે થઇ તાર અપમાન કરવાને તત્પર થ.ય તેવા માણસોની કતલ ચલાવવાને તારા હાથને રોઝીશ માં.

તારા રાજ્યમાં તારી સત્તાને મજબુત કર્યા પછી તે તારી સત્તાને નાશ કરવાને ઠાઇપણ જાગર અથવા ઠાઇ પણ બળવાન રાજા તારી ઉપર ચડી ન આવે, તેટલા માટે અમણુત નામનો ભગવો ઝુડો તારા કીલ્લાની ઉપર સદાને માટે ઉડતો રાખજે, જે ઝુડો તારા શત્રુના હાડ ગાત્રો ગાળી નાંખશે, એટલુંજ નહીં પણ તારા જાણે વધારાને માટે તારા સૈન્યમાં વધારો કરજે, કે તેના પ્રજાગણે હું સર્વજન મેળવીશ.

અમણુત આ શબ્દો શ્રવણ કરવાની સાથેજ તે હમસયુ ભગવતસીંહને પુષ્પ સરખો ઉપાડી અંતર્યામન થઇ ગઇ તેની પાછળ અમણુત પણ ગુમ થઇ ગયો.

એક વાંખના પદ્મરામાં તે મહાશુતની ભગવતસીંહને જાણી જાણી સુવાડીને જાણીસીંહ બાંધી લાઇને સેજ ઉપરથી નીચે પડાશે, જાણીસીંહના સોહસન પસે જે છબી અને સોનાની પુતળી

પડી હતી, તે લાઇ લીધી અને ભગવત સીંહને ભગવત કરીને. આપધુને
ઢેલેલી વાત તેને કહી સંમળાવીને, કરચુસીંહ અને તે બંને રસ્તુને
લઇને ઢેલેલગાથી અંતરધ્યાન થઇ ગઇ.

મહાહુતની-મસ્તક ઉઠન.

એ અદ્ભુત ચમત્કારજોતાંજ ભગવતસીંહ ચક્રચક્રિત બની જઈને
ઢેલની અદર અને ઢેલની બહાર જોવા લાગ્યો, પણ તે કંઈ જોઈ
શક્યો નહીં. તેની દ્રુટી, તેની વૃત્તિ એકજ વસ્તુ ઉપર ચોટવાથી
તે હર્ષધેલો બની જઈને મનની સાથે ધ ના પડતા લાગ્યો કે, 'અહ !
આ ! આ શું ! હું આ સામે શું જોઉં છું ! આ પહેલાં ભગવંતર ગુરુ
છે ! શું પહેલા પદ્માવતી નીચેની તળેટીમાં આવીને આગ કે શું મારી
રંગમરેલ છે ? ખરેખર જોતાં તે મારો આ રંગ ઢેલ છે ? તે ઢેલમાં
હું એકાદ કેમ દાખલ થવા પામ્યો તે કંઈ કળી શકતું નથી, કર-
ચુસીંહ ક્યાં ગયો ? કરચુસીંહના રખવળો ક્યાં ગુમ થઈ ગયા ? હું
એકલો ! મારી પાસે કેંઈ નહીં, અરેરે મને કાળના મુખમાં સોંપી
દીધો ! હાય ! તે કાલ હમણાં આવી અને ગળી જશે ? અરે અદ્ભુત !
અરે મહાહુતની ! તે આવી મારી દબા દરી ? જ તારે આમ કરવું
હવું તો પહેલાથીજ મારો પ્રાણ બચાવે નહોતો, અને પૃથ્વીમાં
રમાવવા દેવો હતો, અરે તો એકાર આ દેહનો ત્યાગ કરવનો જ
છે, અને તે એકવાર થશે, તો પછી તે માટે નિર્વર્તક પદ્માવતી કર-
વાથી શ્યે લાભ છે.

આ શબ્દો તે । અંતઃકરણની મહાર નીચતાંજ તેને મુઠાં આવી
ગઇ. અને બેશુદ્ધ બની. હાય ! હું આ કેવું ભગવંતર રાખું જોઉં છું,
તે ભગવંતર આસ નાખતાની સાથે નીચે દુટી પડ્યો. અંદલામાં વાણી
થઇ કે,

• કુખ દુઃખ મનમાં ન આણી જે, પટ સાથે થડીમાં,

ટલું ન માંડનાં નવ ઢોળે, મધુ ધનાં - ડીમાં.

માટે આ કપર ! ભયથી ભયભીત બનેલા ભગ તમીલ ભયુત થાડું જે ભયંકર રૂપનું બુલે છે, તે નેતું ભયંકર નથી, પણ મુ કર છે. તેણે તને એવાર પ્રાપ્તિના અર્થ તારી રક્ષા કરેલી છે ને શું તારો નાશ કરવાને તત્પર થશે ? જેને તેં તાગ મુઠા સમાન મધ્યે છે. તે શુની અવમજના કરી, તેના પર આ આપ રાખી તેના કપર આવો આરોપ મુઠો તે શું તારા જેવાને પડીત લાગે છે

માટે સાવધ થા. તારી મહદે સદાયશુભ મહાસમજો કમ છે તે સમજોના સમર્થને, એકવાર શત્રુઓનો સંહાર કરા. જોગ્ય ? માટે કહું છું તે તું સાંભળ ?

• હીંમત હીંમત હોય, હીંમત બીન હીમત નહીં.

આ વાણી મંભાતાંજ ભગવતસીદ્ધિ તરફ હોયો પયો. યદ તરવાર આનમાંથી ખેંચી હાથમાં લઇ, મનની સાથે ફીંકીને પડન પડન બાળ્યો અહાહા ! હું કેવો મુર્ખવું ! જેણે મારા ઉપર ઉપકાર થોં છે, તેના હું તીવ્રકાર કરવા તૈયાર થયેલું છતાં તે કેવો વ્યાળુ છે ? તે કોઈ મહાન પુરુષ નથી. પણ તે કોઇ અબધુત વેશ દેવી કે તી હોત તો, શું તે કળાધર ભદ્રમરના જમરા બાકુના અપાનામાંથી બને જવાની શકત ? તે પુણ્ય છે, તે શ્રેયસ્કતા છે, તે જગના મહાપુરુષ સર્વજ્ઞ સ્વરૂપ થયેલી હોય એમ હું માનું છું ! અહાહા ! મારા બાપ ક્યાં દીને સામે મારા જેવા એક નિર્ભાગીને સદાયશુભ થઇ પડી છે. તો પછી હું શું માટે મારી તરવરનો સહઉપયોગ ન કરી, ન દોષનો ભોગ લઉં સર્વો ભોજાએ ને ભરવાથી પોતાનું સીમ કાઢું ? કપર જો ! નહીં જો-વાનો જે સમજ મને મળ્યો છે તે સમજને હું શા માટે જાણ કરું ?

સત્યમાં જ નય છે ! સત્યમાં જ સાર છે, સત્યથી જ દેવી શક્તી સકાય થાય છે. સત્યથી જ સદિ રીતી પ્રાપ્ત થાય છે, સત્યથી જ આ સંસાર કપી સાગરને તરી શકાય છે, અન્યાયી માને શીક્ષા કરવી એજ મારો ધર્મ છે તે ધર્મને અનુસરીને મારે વર્તવુંજ જોઈએ.

એટલું કહી તે ઝટ મહેલની નીચે ઉતર્યો. અને મહેલના રક્ષકોને બોલાવીને કહ્યું કે, 'અહો અનુચરો ! તમારા દુષ્ટ પતિને રાજથી બ્રુટ કરવામાં આવ્યા છે, માટે તમારા હૃદય રત્ને નીચે મુકી અને શરણે આવો જગર જે તમે મારી આગ્રાનો ભંગ કરી મારી સામે ઉંચી નજર કરીને જોશો તો એક ક્ષણમાં તમારો નાશ કરવાને આ મારી તરવાર સમય છે.'

તે રક્ષકોએ પેતાની તરવારો ખેંચીને ભગવતસીંહની ઉપર ધરી જઇને કહ્યું કે, 'એ નીચ ! તને એકવાર જ ના મેલ્યો છે, તને એકવાર ક્ષમા બક્ષી છે, તો પછી ફરીને તારા પ્રાણુનો નાશ કરાવવાને કે- ઉ-મઠ ન્યો છે ! જા ! જા હજી અમે તને જીવતો જગા દઇએ છીએ પણ જો તારા ખંધુના સેન તિને આ ખબર પડશે તો તે તારી જીવતાં મામડી ઉતારી વગર રહેશે નહીં'

ભગવતસીંહને હાડ હા બાપી જવાથી, ભગવતસીંહ સીંહના પેટે મજા ના કરતા તે રક્ષકોની ઉપર તુટી પડ્યો. અને બકરાઓની પેટે માપતો કાના આગળ ગાલ્યો. આ ભયંકર કાપાકાપી જેનારાઓ ભય પામી પેતાના ઘરમાં સતાઇ જવા લાગ્યા અને આખા વીરપુરમાં ભય ત્રસ વર્તાઇ ગયા. ભગવતસીંહના કરણીંદ્ર । છુટો સેના પતિ ભરકર લઇને ભગવત સીંહની સામે ધમાકા આવ્યો અને તે મેનીવરમે હાથથી મુઠ મર્યું ભય ત્રસાંહની તરવારે એક ક્ષણમાં સર્વેને વચ્ચે-રીમાં પહાંચાડી દીધા. વંરપુર લોહી અને માંસના બરાહ મર્યું, અને

તે લોકી માંસથી તુમ જવાને અનેક જમંદાર પ્રાણીઓ તુડી પડ્યાં.

જેનાં વસ્ત્રો મેલીથી રંગાઈ ગયેલાં છે, જેનાં શરૂ થેલીથી બીજાં જમું છે, જેની આંખોમાંથી અગ્ની ઝરી રહેલો છે, જેની તરવાર ચમકી રહેલી છે, એવો ભગવતસીંહ પોતાના કુટુંબના બળનો નાશ કરતો ચહેના દરવાજાની બહાર આવ્યો.

દરવાજાની બહારના મેદાનમાં એક રથસ્થાન રાખેલો હતો, જેની ઉપર હરણનીંદને બેઠાવેલો હતો તેની પાસે જમને ઉભો, તે જોનાં જ તેના હાથ, તેનું શરીર ઉછળવા લાગ્યું.

એટલામાં મહાશુતની મહાભયંકર રથપ્રધારણ કરીને ભગવતસીંહની સમીપ આવી ઉભી અને કહ્યું કે, 'મહો ભગવતસીંહ ! જોય છે શું ? વીચાર શું કરે છે ! આ તારા કુટુંબ બધુને ઝટ છેદી નાંખ, આ મહા નીચ છે ? એ ક્ષત્રી નથી ? અને જીવતો રાખવાથી તે કંઈનો નાશ કરશે તે કંઈકને રંગાડશે, તે કંઈકની મર્યાદા ભૂલશે, તેના કાંઈ કુટુંબનો છે, અધીયારનો છે, અધર્મીનો છે, તને વાતો સ્વજનક્રમા પશુ મરેલો જ સમજાશે. તું આ કાર્ય કરવાને માટે સંજોગ છે તે તું કાર્ય કરવાને અર્થ આ, સચેત થા. આવેશમાં આવેલા ભગવતસીંહ તરત રથસ્થાન ઉપર ચઢી જઈ પોતાના શાષનું મસ્તક છેદી નાખ્યું થયું. છુટું પડેલું મસ્તક ઉછળતું ઉછળતું એક ક્ષણમાં કયા સુમથ ગયું તે ભગવતસીંહ બાણી સંકળે નહીં.

ભગવતસીંહને શાષને મહાશુતની મહેલમાં આવી, અને ભગવતસીંહને સીંહાસન ઉપર બેસાડીને કહ્યું કે, હવે તું શાંત થા ? શાંત રૂપી ધારણ કર ? માર્ગ રૂપ વસ્ત્રો ધારણ કરીને તારી પ્રજાના મનમાં પેઠેલા ભયને દૂર કર લોકી માંસથી ભરાઈ ગયેલા નગરને સ્વચ્છ કરવા તારી સત્તાને સ્થાપ. હવે હું જમીન. એ હું કહી તે મહાશુતની અલેખ થઈ ગયું.

આ રણસ્થળની ભયંકર મર્જનાથી પુરૂષ ડોહા મલાઈ, સર્વેન
અધિકાર બાપી મરે, અને મારે દોહાએ ભયંકર સ્વરૂપ ધારણ કરી
ડોહામાં કરવા માગ્યો.

અહીં ન વર્તાત કળાધર જાદુમર કળસ્વાય પામ્યું કરીને તે
અસ્તકની સાથે મોટી ભયંકર ફોજ લઈને તે રણસ્થળની આમળ
આવાને ઉભે.

કળાધરના કુકમથી તે હસકરે આ વીરપુરને ઘેરી લીધું અને
વીરપુરની ઉપર તોપનો મારો ચલાવ્યો.

પ્રીય વાંચક ! કળાધર પોતાની સાથે જે ભયંકર ફોજ લાવ્યો
હોય, તે ફોજ કનકાવતી ખરીના રાજની હતી, તે ફોજને કળાધ-
રના જાદુથી જીતી કરતે હતા, તેથી તેણે પોતાની ફોજને કળાધરની
મરજી મુજબ વર્તવાને આપી હતી. કળાધર જાદુમરના કુકમથી કન-
કાવતીના હસકરે વીરપુર ઉપર જખરો તોપનો મારો ચલાવ્યો પણ તે
મારાથી વીરપુરને જરા પણ હાની ન થઈ. તેનું કારણ શું તે વાંચકો
તુંજ સમજી લેજો.

રણસ્થળ ઉપરથી કરણસીંહના ધડને ઉતારવાને કળાધર જાદુમર
પોતાની જાદુની વીણાના બળનાં બહુ પ્રયોગ કરી જાયો. પણ તેના તે
પ્રયોગમાં તે સંપૂર્ણ રીતે હાવી રહ્યો નહીં.

વીર રા. ઉપર જખરો તોપનો મારો ચાલુ થઈ રહ્યો છે, છતાં
વીરપુર કાલ્યાણથી એક કાંઠરી પણ અસતી નથી, તે જાદુ કળા-
ધરનું હસકર વંશમય પામી ગયું.

જેણે કેસર આ રંગનાં વસ્ત્રો ધારણ કરેલાં છે, એનો થોડો ર-
સરી રંગથી રંગવામાં આવેલો છે, એના બાથ ઉપર કેસરી રંગ

જાણીએ છે, જિવો કમવતસીંહ જન્મ લાવી ? જન્મ લાવી ? તોયે
કર્મ જન્મ લાવ્યો ? તારા જન્મથી અપમેનો નાશ થાવો ? તારા
પ્રભાકરથી પૃથ્વી ઉપરનો ભાર ઝાડા થાવો ? આવી રીતે લોકકલ્પો
કેને કલ્પીએના હાડ મારો ગાળતો મળવા કળાપરની જગરી દાખની
મંદર પેઠે.

કમવતસીંહને ફાળનો સંજાર કરતો જોઈ કળાપર જાણે જન્મ
કમવતસીંહની સામે આવી હોય, અને અપસંદોય. કમવતસીંહની જાતી
કલ્પવા થાવો કે, 'આ કમવતસીંહ સજીવ કરે તારી વ વર ન
ન કરે ? જાણીએને કલ્પવામાં શું, તારી કીર્તી સમજે છે ? પદ્મ
સરખા હોવા પ્રયંત્ન થોડની સાથે તારા પરાક્રમે અજમાવ ? તું
જાણતો નથી હું કોણ છું ? તું મને ઓળખતો નથી, હું કેવો મહા
કર્મજી છું ! મારી સમજે સત્તા આગળ તું એક તુલ્ય સમાન છે ! તે
તુલ્યને કલ્પતા કેટલી વાર ? તે તુલ્યને અગ્રીને સ્વાધીન કરે ! પ્રત્યે
દીલ. મહાન જાણીએને પ્રકરનાર આ કળાપર જાણીએને તું કેમ
જુલો મયો ! મારી મર્યાદા કુટી છે ? ને કુતરાઓને, હું હવે મજાના
જવા દેશ ? તે તો પ્રાણી જાણતું મસ્તક છેડુ છે, પથ્ય ખાન જાણ
ઉપર જીવન માળનાર પ્રાણી મસ્તક ન છેડતાં તને લાખેડાં ત્રેરી અ-
જુવાળા ખીલાવાળા પેટીમા પુરે તને રીખાવી રીજી વાને મારી ?
હજી હું તને કહું છું. સમસ્તમાં સમજાવું છું, જો તારા પ્રાણની પરત
મળતો હો તો તારા જ નાશને નીચે ફેંકા કદ માટે સરથે જાણે
તો હું તારા અસાધને કમા કરીશ જો તું નહીં સમજીશ તો હું
તારી નજર સમજી આ તારા વીરપુરને જાણે જાણે કરી નાખીશ અને
જાણીએને તારા કૃત્ય નુકસાન થાવા કરવાને તારા વચ્ચે
કળાપરના મસ્તક ઉપર તારવાર મુકીને કહું કે વાળમાં કદી

સત્તા છે. તે સત્તાથી તારા મસ્તક ઉપર મુકવામાં આવેલી મારી તરવારનો નાશ કર, અને પછી મારો નાશ કરવાને તાર પર ઘજો, પોતાના મસ્તક ઉપર મુકવામાં આવેલી તારવારનો નાશ કરવા માટે કાળાધરે પોતાના બળને, બહુ વિદ્યાને, બહુ જાજમાવી જોયા, પણ પોતાના મસ્તક ઉપરથી બગવતસીંહની તરવારનો નાશ કરી શક્યો નહીં તે જોધને બગવતસીંહે કહ્યું કે, ઓ દુરા મા ! જમતકર્તાના કમલનો ભંગ કરી તારી દુષ્ટગતિનાઓ પુર્ણ કરવા માટે તારી બહુ વંદના બળથી તારી સત્તા ચલાવીને, આ ભૂમિ ઉપર કાળાધર વર્ણ મુક્યો છે તે તારા ભયંદ્ર ત્રામથી ત્રાય ત્રય પોઠારી રહેવા અસંધ્ય જીવોની દીનવાણી સાંભળીને, તે જીવોને, તારા ત્રાસમથી મુક્ત કરવા માટે તે જમતકર્તાઓ એક અધીકારી શક્તીને ઉત્પન્ન કરેલી છે, તે શક્તીની સહાયતાથી મેં આ તરવાર તારા મસ્તક ઉપર મુકી છે,

કાળાધર:—ઓ મુખા ! આ જમતનો કાંઈ કર્તા નથી, અને કદાચ તું માનના હો, અને તે તારી માન્યતાથી તારી તરવારને મારા મસ્તક ઉપર રાખી અને ભય બતાવે છે. તે તારી શક્તીથી તું શું કરી શકે છે, તેજ માત્ર જોવા સાફ તારી તરવારને નાશ કરતો નથી. તું કેવળ અજ્ઞાન છે, તેથી તું તારું સ્વરૂપ જોળખી શક્યો નથી, તો પછી તું બીજાનું સ્વરૂપ શું જાણી શક્યો હો. જો તું તે જાણી શકવાનું જ્ઞાન ધરવતો હતો તો, આ જમતનો કર્તા છે, એમ તું કદી પણ અને કહેત નહીં. હમણા તારી શક્તિનો, અને તેના સાથે તારો પણ નાશ કરીશ, જેહું કું કે, તારો જમતકર્તા અને તેને ઉત્પન્ન કરેલી શક્તિ અને શું કરે છે.

બગવતસીંહ—જા ! પાપી જા ! એકું કટકાની સાથે તારા મસ્તકને ઊરાડી નાંખીશ ! પણ તારા મસ્તકને ઊરાડવાનો હજી પથો

અનિ સમય છે, તેથી તારા મસ્તક ઉપરથી મારી તરવારને પાછી
ખેંચી લઇને આ સમયે હું તને જીવંદાન આપું છું, તે જીવંદાન
લઈને તારે રસ્તે પડ અમર તારે રસ્તે ન પડવું હોય તો તારા પાંચ
તે કરી લેજો.

એટલું કહેતાની સાથેજ ભગવતસીંહ કનકાવતીના લશ્કરે ઉપર
ધસી ગયો. તે જોઇ કળાધર ભગવતસીંહની ઉપર દોડ્યો.

ભગવતસીંહ તો માસની પેઠે લશ્કરને કાપવા લાગ્યો. પણ કળા-
ધરના ઝપાટામાં ભગવતસીંહ ન ચઢવાથી કળાધર કાપર બની ગયો,
પણ ત્યારે મહાશુતની ભયંકર સ્વરૂપ ધારણ કરીને કળાધરની ઉપર
ધસી, તે જોઇ કળાધર ત્રાસ પામી જઇ, પેતાને હાથે કંઠ્યમીંહના
મસ્તકને ઉપાડી મહાશુતની તરવારની અણી ઉપર ફેંકી દીધું, તે
મહાશુતનીએ ત્રીલી લઇને સર્વ લશ્કરની સમક્ષ ભક્ષ કરી ગઇ. આ
ભયંકર પ્રકાર જોતાંજ કળાધર અને તેની પુઠે પડીને લશ્કર પેતાના
પ્રાણ બચાવવા માટે નહાસવા લાગ્યું. પણ તે મહાશુતનીએ તમામ
લશ્કરની કતલ કરી પૃથ્વીને લોહી અને માસથી હાંપી નાંખી,

મહાશુતનીએ મહાભયંકર ગર્જના કરીને ભગવતસીંહને કહ્યું કે,
જો ભગવતસીંહ ! તો વીર પુરુષ ! જાત યજ્ઞ કેમ હોયો ? જે કામ
હજી કરવાનું છે તે કામ કર્યા વગર કળાધર જાગર, અને તેને મદદ
કરનારા ખળ રાજાઓની આંખ હિંદકનાર નથી, માટે કનકાવતી ઉપર
તારી નજરને ફેંક ? તે તરફ તારા ધોડાને છોડી દે ? અને કનકાવતીના
તમામ લશ્કરનો નાશ કરતી તેના રાજાને કેંદ્ર કરી, તારા નાશને અ-
મર કરી લે, પછી જોઉં છું કે, કળાધર જાદુગર કનકાવતી નગરીમાં
પોતાનું રાજ કેમ ચલાવે છે, નીદોષ બળાઓના મર્ચાંક કેમ છુટે છે,
પોતાનું જાદુ તંત્ર કેમ ચલાવે છે ! જા ? સત્વર જા ? તારું કામ સિદ્ધ

કુ? કનકાવતીને જાણી જાય કરી નાખ ! તેના કુટ મારજારીઓને પકડી છેડા નાખ ! જા મારી રજા છે ! જા ! મારી તને સહાયતા છે ? જા ? જા રાંચ જમાવ ? એટલું રહેતાની સાથે તે મહાજુતની અલોપ થઇ ગઇ.

જેમ અગ્નીમાં લે. નાંખવાથી તપી જાય છે. તેમ મહાજુતના કુટોથી જગવતસીંહ તપી જઇને પોતાના ધોડાને એકદમ કનકાવતી નગરી તરફ ઊડી દીધો.

કનકાવતી નગરીમાં પ્રવેશ કરતાની માથે તેણે પોતાની જગવત રૂપી લવાનીને જોય આપવાને વાર લગાડી નહીં. જે જે જોવાઓ સામે આવતા ગયા તેને નાશ કરતો તે કનકાવતીના રાજાને મહેલમાં પહોંચ્યો, અને કનકાવતીના રાજાને કેદ કરી લઇને કનકાવતીને સળગાવી મુકી.

કનકાવતીને સળગતી જોઇ કનકાવતીની પ્રજા ત્રાસ પામી પેતાના માલ ખજાનો મુકી જીવ લઇને નાઠી.

નગરાવનને મળગતી રહેવા દઇ, કનકાવતીના રાજાને કેદ કરી જગવતસીંહ વીરપુરમાં ફાંલ થયો. પણ જે રથસ્થળ ઉપર જરજી હનું ધડ લટકી રહેલું છે તે હજી સુધી અગ્નીસંસ્કાર જોય થયુ નથી તેનું કાંઈ પ્રિય વાંચક ! હવે પછી તારા જાણવામાં આવશે.

જેમ હનુમાને લંગાને રજાગાવ મુકી હતી, તેમ જગવતસીંહે પણ પોતાના પાંકમનો અને શક્તીનો અદ્ભુત અમત્કાર ખતાવી અગ્નીતિ-માન, ધર્મરહીત થઇ અનર્થ કાર્યો કરનાર અને સર્વેને દુઃખરૂપી થઇ પડેલા મહાન કુટાચારી રાજાઓના, હાડ માત્રો માળી નાખવા માટે, કનકાવતીને સળગાવી મુકવાથી, કનકાવતીની સકલ પ્રજા જાન-વાસ પામતી પોતાના રાજાને શીડકરતી, ઉગ્ર નિઃશ્વાસ નાખી આખવાથી

બોર બોર જે પ્રં અંકુઓ પાડતી, પોતાના બાલબચ્ચાઓનાં પ્રશ્ન બચાવવા માટે, જ્યાં જ્યાં નહાસમામ કરવાથી સર્વત્ર બળરો બધાં તરફ વર્તાઈ રહ્યો હતો.

એક બાલુ કનકારતી આગળથી બળી રહી છે. બીજી બાલુથી વીરપુત્રની આંખે જે રોપવામાં આવેલા રક્તરૂપ બની આગળ કનકસેનને બાંધીને ભગવતસીંહના અનુચરો ઉભા છે, તે અમધુતે જોઈને કનકસેનને રક્ત કે અરે આ નીચ, તારી રાજનીતિ, અને તારા પ્રવર્ત્તેના પરાક્રમે તને નજર ન કરતાં કામધિ બનીને એક બહુમતના તેજમાં અંજાઈ ગયો તેને આંધીન થઈ તેનો મુક્તિ બની ગયો, ધીકર છે, તેને ધીકાર છે, તારા રાજ ધમને ધીકાર છે, તારી ક્ષત્રી ભત્તને તારી નમરીના નાશ સથે તારા પશુ હમણું ન રા થશે તેનો પશુ તું વિચાર કર, આ પાપી, આ નીકાચર તેનો તું વિચાર કર ?

કનકસેન—ઓ પાપાલુ પુજક ! આ ભગતકર્તાની હસીને, પુજક જન પાને માનનારાઓને વિચાર કરવાનો છે, પશુ પોતાને નાશ નથી અમ માનનારાઓને કંઈ પશુ વિચાર કરવાનો નથી.

અમધુત—ખરેખર તું અને તારો સદાયક ક્વણ વિષયવાસના તમ કવા માટે નાસ્તિક બની ભગતકર્તાની હસ્તીને સ્વીકારતાં નથી. પશુ બપોરે તે કા નો મહાકાલ તમારા નાસ્તિકપણાનો નાશ કરવાને તમારી સમ્પ્રદાય આવી ઉભો રહેશે ત્યારેજ તમે ભગવતતાની હસ્તીને કશું કંસો. તે વખતે તમને તમારા પાપની જગ્યા બાળી નાખશે.

અમધુતની આ વાણી સાંભળતાંજ ક કસેન કંપવા લાગ્યો, અને મીનનાં પુતળાની પેઠે સજડ થઈ ગયા.

કનકસેનને થોડા સમયના માટે ઉત્પન્ન થયેલું નારિ કપાલું થોડાજ સમયમાં અલેપ થઈ જવાથી અમરતું રમરમું કરવાની શક્તિ તેના

હાથમાં જમ્બૂન થવાથી તે કહેવા લાગ્યો કે ‘હીના સુસ્વરૂપ ઉપર મોહિત થયેલા મનુષ્યો શું નથી કરી શકતાં?’ વાસ્તવિક રીતે જોતાં રૂપ મુખ્ય મનુષ્યો અંધ બને છે.

ખરેખર રીતે જોતાં તો આ જગતમાં સૌ એ એક વિષયના ભાગથી છે, તેના વિષયના સ્વરૂપ જોને લાગ છે તે એરને ઉતારવા માટે જો તેની પાસે વિચાર રૂપ ઔષધી નથી, તો તે આ જગતને કટા કુશળ થઈ, પેતાનો અને પોતાની સાથે સંબંધ ધરાવનારાઓનાં સુખનો, વૈભવનો, ધર્મનો નાશ કરે છે. તેવીજ રીતે મને પણ સૌ-ઓની સુંદરતાનું એર ચઢી જવાથી હું આ દશાને પ્રાપ્ત થયો છું.

માટે હું ફરીને કહું છું કે સુદરના એ હલાદલ વિષ છે. તે એરના ધેનમાં ઘેરાઈ જવાને લાંબે ધડીકમાં શું લઉં છું, ધડીકમાં શું કહું છું, અને ધડીકમાં શું કરું છું, તેનું મને મુદ્દલ બાત રહ્યું નથી.

કામાંધ પુણી પ સૌઓની ઉપર મોહિત પડીને, તે આઓનાં સુલાખ સંખ્યા ગણનાં સુખન કરતાં નથી, પણ માંસના લોચાનું સુખન કરે છે એમ હું કહું છું. ખીમારીના ખીછાના ઉપર પડેલી સૌઓની લારોનું પાન કરવું, અને પ સૌઓનાં અધરામૃતનું પાન કરવામાં હું કાંઈ ફરક સમજતો નથી. શુભ ચેનીઓમાંથી ઉત્પન્ન થયેલી, ઠાકણીઓનાં સ્તન ઉપર હાથ નાખવો, અને પ સૌઓનાં સ્તન ઉપર હાથ નાખવા સમાન ગણું છું. જગત સૌઓની સાથે સંગ કરવો અને પરસૌઓની સાથે સંગ કરવા બરાબર સમજું છું, અને તે પ્રમાણે તું અને તારો સલાહકાર સમજતો હતો, આજે તારી જે દશા થઈ છે તે કહી પણ થાત નહીં. રાવણની લાંકાનો પણ નાશ થયે નહીં.

મહાશુતની—ઓ અબધુત ! હું ખરેખર કહું છું કે તમને

કેઈ મહા સમર્થ ગુરુ જીવો છે, અને ફ્રન સામે રાંધે શીર
લલનામીનાં કંઠાંકુ રૂપી બાણુચ બચવા પામ્યા છે. આ જગતમાં
પ્રથમ પટે સત્તા ધરાવનાર એવા મહા સમર્થ કામદેવને શ્રીકૃષ્ણ સીરાપ
કેઈ જીતી શક્યા નથી.

શ્રીઓના હૃદય સરખું પુરુષોનું હૃદય કઠોર નથી, પુરુષોના મને
તે સવુ હશે, અને તે શત્રુ જો તેના ચર્ચુમાં મરતક નમાવી પોતાના
અપરાધની ક્ષમા માગશે તો, તે કોમળ હૃદયવાળો પુરુષ તરત પોતાના
શત્રુના અપરાધને ક્ષમા કરીને, તેને પ્રાણુના દીધા વગર રેશે નહીં પણ
કઠોર હૃદયવાળી શ્રીઓ જ્યારે બપુંકર રશ્મિ ધારણુ કરીને. બાણની
રૂપી તરવારને પોતાના હાથમાં પકડે છે ત્યારે તે શ્રીઓ પોતાના
વિરોધીઓનો નાશ કર્યા વગર રહેતીએ નથી, તેમાંની કું એક છું,
અને તેવા મારા અપરાધને લીધે મારે વારવાર આ જગતની અંકર
દેત્યોની ચઢતી ઉતરતી ચોનીઓમાં અવતાર ભેવો પડેછે, ૬ પ્રતિજ્ઞા-
પૂર્વક કહું છું કે; કું મન્મથ નામના દુષ્ટત્વની આઘાપાલક અને તેની
કુચ્છનુસાર વર્તનાર મહાબુદ્ધની છું, અને તેની હઠાઈથી, ભગવતસીંહ
કરણસીંહ, કનકસેન, અને તેની સાથે તમારો નાશ કરવાને ને શુદ્ધમાં
આવી હતી, પણ તમને જોતાં તમે પુર્વ જન્મમાં કોણુ હતા, અને
તમારી સાથે મારો શું સંબંધ હતો, તે પુર્વ જન્મોના સંકારોનું
કંઈક જ્ઞાન પ્રાપ્ત થવાને લીધે તમારી પરીક્ષા કરવા માટે મેં તમારી
પાસે 'કાં સંભોગ કર. કહો તારા રૂંધીરથી મારું અપ્પર કરી દેતી'.
માગણી કરી હતી, પણ તે મારી માગણીમાં તમે નહસાતી અને ફ-
સાવા દેરાથી મારી ખાતી ચઢ કે, મારા અવતારે તમે મારા અંક-
શીખર નામના રવાથી દતા અને સક્રોધની નામની તમારી ધર્મ પાત્ર
હતી તમે મને બહુ મ્હાતા હતા, અને મારી ઉપર તમારા અતુલ

પ્રેમને લીધે તમે મને નિમિશવાર પણ એકલી રહેવા દેતા નહોતાં મારા
 મુખમાંથી જે જે કબ્દો નિજગત હતા, અને મને જે જે ઇચ્છાઓ
 થતાં હતી, જે કે તે કબ્દો; અને તે ઇચ્છાઓ તમને. અને તમારા
 કુટુંબોને, ભવ સમાન લાયતીએ હતી અને, અને તેથી મારી ઇચ્છાઓ
 નહીં પુર્ણ કરવા માટે, તમારા કુટુંબો તમને કાંટા સમાન થઈ પડ્યાં
 હતાં, છતાં તમે તેની દરકાર ન રાખતાં તે મારી દુષ્ટ ઇચ્છાઓ પુર્ણ
 કરતા હતા. છતાં હું તમને મારા પતિ સમાન ગણતો, તારી પ્રતિજ્ઞા
 ન પાળવા, પરમેશ્વર સમાન પતિના પ્રેમનો ત્યાગ કરીને, મારા પ-
 તિજ્ઞતા ધર્મને તિલાંજલી દઈને હું નીચમાં નીચ એક અધમ પુ. પત્ની
 ઉપર મોહીત પડી હતી, અને તેનેજ મેં મારો પ્રાણ અર્પણ કર્યો હતો.

મારો તમારી ઉપર અભાવ છતાં, અને મારી દુષ્ટ વૃત્તિસંબંધી
 તમે બચવા છતાં મારો તિરસ્કાર ન કરતાં, અને અવળા મામનો
 ત્યાગ કરાવી, સંવળા માર્ગે લાવવા માટે મને તમે ચારંવાર બોધ
 આપતા હતા છતાં હું તમારા બોધની પરવા ન રાખતાં, તમારા ત્યાગ
 કરી તે નીચમાં નીચ પુરુષની સાથે બાળી જવાની પ્રતિજ્ઞા કરી હતી
 અને તે પ્રતિજ્ઞા પાળવા માટે ઉન્મદ જનીને મેં તમને ઝેર આપ્યું
 હતું, તે ઝેરની અસરથી તમે બેભાન થઈ જવાથી, હું તરતનો તમને તે
 અસ્થામા તજી દઈને મારા તે નીચ પ્રેમીની સાથે તમારા પ્રેમની
 હદ છોડાઈ ગઈ હતી. મારા તે નિય પ્રેમનું અંતઃકરણ મારે માટે ફેલું
 હતું તે હું પારખી શકી નહીં, તે મારા નિય પ્રેમીનો પ્રેમ મારા
 પ્રત્યે ખરો હતો કે ખાટો હતો, તે હું પારખી શકી નહીં. તે નીચ
 આશુસે મારી સાથે રમા લેખથી મને પ્રેમ ફેસામાં દૂરી હતી તે હું
 પારખી શકી નહીં, તેથી હું તેના કૃત્રિમ અને આપસ્વર્ગી પ્રેમમાં
 લથડાઈ જાતો. અને મારા ધર્મનું, અને મારી નૃતિનું બાન ન રહે-

આથી તે કુદરિયાન અને ચાર જન્મમાં લઈ ગયો, અને ત્યાં મારું
સર્વસ્વ હુદી લઈ, અને જીવતાં જીવતાં જન્મીનમાં ફાટી ચાલી ગયો હતો.
અને જોવા અનેક અપરાધોને લીધે મારે આ સાતમે અવતાર લેવો
પડ્યો છે, અને તમારા અનેક કર્મ બંધોથી તમારે આ સાતમે અ-
વતાર લેવો પડ્યો છે. તમારાથી આ જન્મતના સંસ્કારમાંથી, અને
શીલ ત કીર્તિના કર્મમાંથી બ્રહ્મ કરાવનાર, અને મારા તન મન અને
ચેતને હુદી મેં, જીવતા જીવતા જન્મીનમાં ફાટી ચાલી જનાર તે લીધે
માણસ બીજો કોઈ નહીં પણ આ કનકસેન મારો સાતમે અવતાર
અને મળ્યો છે. તેનું વેર લેવા માટે મેં આ રૂપ ધારણ કરેલું છે.

તમે મારા સાતમા અવતારના સ્વામી હોવાનું મને જ્ઞાન થતાંજ,
કું તમને વશ થઈને. તમારી આજ્ઞા પ્રમાણે વરતી તમારું કર્મ કયું
છે, કનકસેનનું મસ્તક છેલ્લા પછી, મારું મસ્તક પણ તારે હાથેજ
છેલ્લો, અને અમારા અનેના મસ્તકો એકમેકનું વેર લેવા માટે એક-
મેકની સાથે પોતાનું જોર અજમાવતાં અજમાવતાં આકાશના વાદળમાં
ભરાઈ જશે. ત્યારે પછી શું બનશે તે કું કહી શકવાને અસમર્થ છું.

અબુધુત—ઓ મહાશુભની ! તેં જે જે પ્રશ્નો કહ્યા છે, તે સ-
બનો અસત્ય છે. મ કહેવાને કું સમર્થ નથી. અત્યાર સુધીના કું
આ જન્મમાં અનેક લોકોના સમાચારમાં આવતાં, મેં જે અનુભવ
મેળવ્યો છે, તે અનુભવ ઉપરથી કું કહી શકું છું કે, પૂર્વ જન્મના
સંસ્કાર વગર માણસ કંઈ પણ કર્મ કરી શકવાને સમર્થ થતો નથી,
અને તે માણસના પૂર્વ જન્મના સંસ્કાર વગર, તે માણસને દેવીશક્તિ
પ્રસન્ન થઈને તેની કામના પુર્ણ કરતીએ નથી, માટે માણસોએ
પૂર્વ જન્મને સારું સંત્યજીવી બાતું બાંધી લેવા માટે સકયરને શરણે જવું.

ભગવતસીંહ—અબુધુત ! કનકસેનના આવા નિર્ણયપણને

ને તેમાં જુલંદી સંગીનો ત્યાગ કરાવવા માટે, તેની પ્રભાએ અને તેના
 બાપાતોએ બહુ બહુ કાલાવાસા કર્યા હતા. પણ તે સુખ ન મળતાં
 બાપાતોના મરાસ લુટી લઇ, બાપાતોને બીજા મામતા કર્યા હતા તેથી
 તેના બાપાતો દરવાર બાંધી તેની સાથે ચલા, અને તેના પ્રથમની જ
 ન્હી રમા, કે જેની સાથે આ કનકસેન પ્યારમાં પડ્યો હતો તે રમાનું
 હરણ કરી ગયા. પણ આ પાપીની આંખ ઉધડી નહીં તેના કહેવાથીજ
 અને તેની શીખવણીથીજ કરણસીંહે, મારી ઉપર સીતમ મુજરવાને
 બાકી રાખી નહોતી. માટે એ અનુક્રમ ! જેવી રીતે દુષ્ટ કરણસીંહે
 તમે શીક્ષા કરી છે, તેવાજ રીતે આ કનકસેનને શીક્ષા કરશે તેજ
 કળાધર જાદુગરનો. અને તેની જાદુઇ સત્તાનો નાશ કરશે નહીં તો કહી
 પણ ચલાનો નથી. જે કનકસેનને, કળાધરને પોતાનો નમરીમાં પેસવા
 દીધો ન હતો, તેને રાજના ખર્ચથી ઝોટી ઝોટી જાદુઇ શક્તિ
 બાંધી દીધી ન હોત, તેને પોતાના બળની સહાયતા કરી ન હોત તો
 શું કળાધર જાદુગર કાઢ્યો બધા સમર્થ લઇ અનેક નિર્દોષ, માળા-
 ઝોને અને અનેક મર્યાદાશીળ પુરુષોને પકડી પકડી પેતાની ગુલામાં
 કેદ કરી, પોતાની દુષ્ટ કામના પુર્ણ કરવાને સક્તિમાન થઇ સક્ત.
 કળાધર પોતાની જાદુઇ બળથી કનકાવતીને એવી રીતે તારફથી ઘેરી
 લીધેલી છે કે જેથી કોઇપણ બળવાન રાજા કનકાવતીનો ઉપર પોતાના
 બળનો ઉપયોગ કરી શકતો નહોતો. ધણીક રાજાઓ આવી પોતાના
 બળનો પ્રયોગ અજમાવી શરમાઇ પાછા ચાલી ગયા છે, તેનો અંત
 આજુવા માટે, અને સર્વને જે કમ પેટા છે તે બચતો, તે દુઃખનો
 નાશ કરવાનો સમય આજ છે, તે સમયને હવે તમે નિરર્થક ગણીને
 ભવા ઈશો નહીં. અને દુઃખ ચર્તા અને કમ પામેલાઓના અંતઃકર-
 ણને ખરા આશીરવાદ દેવાનો ખરા સમય આજ છે, તે સમયને તમે

કોઈકને મળી ગુમાવશે નહીં આ કરવાથી જ તમારો સર્વત્ર જય થશે. તમારા નાશ થશે, તમારા ઉપર સર્વત્ર પ્રેમ બંધાશે અને ઘેર ઘેર અને ઠેર ઠેર દેવ રૂપે આપ પુનર્જા, માટે હવે આ નીચ રાક્ષસને જમણીમાં પહેંચાડી દો.

મહાકુતની—દુરાગ્રહી બોમ! મોતને પ્રીય મહે છે કે ક્ષમાને પ્રીય મહે છે ! નીચ નાશાચર! મુખની ધ્રુજ રાખે છે કે નકર માખ કરવા જમણી ધ્રુજ રાખે છે ?

કનકસેન—હા ! હા !! કું પાપી ! કું રાક્ષસ ! તમે કહે તે કું છું, તમે જે ઉપમા આપો તે કુષ્ટ ઉપમા લાગક માને કું છું, કું છું, પણ ધ્રુજ મોતની, પણ તેની સાથે તમારા રૂચીગનો એક એક પાલો પીવાની કષ્ટ ધ્રુજ છે, પણ તે ધ્રુજા પુર્ણ કર્યા મીવામ આ શરીરમાં ધર કરી બેઠેલા મહા કુષ્ટાચારા જીવ હદી પણ પોતાના ધરનો ત્યાગ કરનાર નથી, હા !! કું સારી ભેટે સમજું છું કે, તમે પાપીઓ નથી, પણ મુક્તમાઓ છો ધર્મધુરંધર રાગઓ છો પણ કેવા અંતરથી કાળા અને બહારથી ઉજળા, બોકોને બતાવવા માટેજ પણ તમારો ખરો હેતુ શું છે તે જમતના લોકો જાણતા નથી, તેઓ તો માત્ર તમને દેવ સમાન મહે છે પણ કું દેવ સમાન મહુનાર નથી. મારો અને મારી નમરીનો નાશ અને રમાતું હરણ કરવાથી વીલાસ મુંદરી તમારા હાથમાં આવવાની નથી. વીલાસ મુંદરીના પગ કેવા છે, ન્હી આંખ કેવા છે, તેનું મોહું કેવું છે. તે કેવી સ્વપ્નવાન છે, તે તમારા આ અવતારમાં તો મું પણ હવે પછી પદ બે તમે જીવન માત્ર અવતાર ધારણ કરશો તોપણ, તે તમારા જીવમાં આવનાર નથી ?

મહાકુત—ઓ નીચ ! બો મુદ્દીનીયુ ! કું ચીકાસ મુંદરી ઉપર.

મોહીન પડીને વીલામચ્છાદીને શોધવા માટે નીકળ્યો નથી પણ વીલામચ્છાદી જેવી ખીજ બાળાઓના ધર્મનું સંરક્ષણ કરવા માટેજ તમારા જેવા પાપીઓનો નાશ કરવાને લઈ નીકળ્યો છું તેને લીધેજ અમે બચુત ચોળા છે; તેને લીધે આ દેહને દુઃખ દેવું પડે છે. તેને લીધે જેવા રાક્ષસોના સમાગમમાં આવવું પડ્યું છે.

મહાશ્વતની—હા ! હા ?? સ્વાર્થ ?? ? પણ તેના આપ સ્વાર્થ સાથે પરમાર્થ સમાયેલો છે, તે તું ક્યાં જાણે છે ?

અમરકુત—મુખ્યભોજ પરમાર્થ પુરોવાનું અર્થ સ્વરૂપ જણી શકતા ન હોવાથીજ, તેની સામે શ્યામાળવાની પેઠે બરમ કરે છે, મુંઝે મજાકને બાવ થું જાણે, ખાખરાની ખાચીલી સાકરનો સ્વાદ થું જાણે; જો કામાંધ રાજા જે કળાધરમાં વેર લેવાની શક્તી હોત તો કરજી-સીંહના અસ્તકને મહાશ્વતનીને સ્વાધીન કરી કદી પણ બાગી જાત નહીં પણ જો કુંડર પશુ, પહેલાં મુજ કાપ્યા વગર છોડેનો નાશ થતો નથી, જેમ તારા પાપે તારા રાજનો નાશ કરાવ્યો છે તેમ તેનું પાપ તને નાશ મોડે વહેલે કરાવ્યા વગર રહેતારજ નથી.

કનકસેન—હા ? હા ? ! પાપ ? અમિત મહા પાપ ? ? ? મેં અને કાળાધરે કરેલું છે, તે જન્મત જાણે છે તેમાં તમે નવાઈ જેવું થું કહ્યું; હું પાપી છું તે પાપીને તેના પાપની શીક્ષા કરવાને તમે હવે કેમ દીક્ષ કરો છો.

અમરકુત—અંહ ? એમ છે. તો પછી અહીંયાં વાર નથી. ધર્મોની કુન્જોને ખાતર તું તારા અમણીત પાપોનો પસ્તાવો કરી સરજનહારના ક્ષમા માગી શકે તેટલા સાફજ દીક્ષ ગમી છે છતાં તું તારા પાપનો પસ્તાવો ન કરતાં વધુ પાપનો કારો બાંધવાને કુન્જ ગમ્યો છે.

કનકસેન—હવે ક્ષમા કેવી ? હવે પાપનો પસ્તાવો કેવો ?

કોઈ કાંઈ કામ માગરી, અને કોની પાસે ખસતાવો કરવો. જે વાન-
વાનું હશે તે મનશે. તે માટે જરા પણ દીવચીર થનાર નથી.

અબ્દુલ—તું મને તેવી રીતે ક્યારે કરી અમારૂં અપમાન
કરેલ તોય ન મને તારા જેવા નીર્દય બની ન્યાયનો ત્યાગ કરોને, કે-
રપણથી તારી સાથે વર્તનારજ નથી. ન્યાયને ખાતર ફરીને એકવાર
તારા પ્રાણની રક્ષા માટે તને હકું છું કે, જો તું મારી હજીબુસાર
વર્તવાનું કયુલ થઇશ તો આ બેઠાનાં જે તું સુખ ભોજનથી હતો
તેથી અધીક સુખ ભોજનવાને ભાગ્યશળી થઇશ.

મહાસુતની—જો જરા સમજી જા, અને તારા હીન હાતુ છળ-
ધરની તમામ જાદુ? ગુફા ખાતાની આપવાનું વચન આપતે, એક ક-
ણમાં તારી બળી ગયેલી નગરીને ઢેકાણે એક નવીજ અમરાપુરી વ-
સાવી આપું.

કનકસેન—હું મારા મેલ સીવાય ખીજી કશા લાલની પરવા
રાખતો નથી.

અબ્દુલ—જો મુખ રાજા ! જરા પણ વીચાર કર ! એક
રાક્ષસના અગાધ માટે તારા પ્રાણની માફતિ આપવાને કેમ તત્પર થાય છે.

કનકસેન—મારા સુખ માટે, શું મારા લાલ માટે મારા મીત્રને
નાશ કરાવવાને હું કેમકે થઇશ નહીં. નહીં, મારા પ્રાણ જોયો હોય
તો ભલે જાય. પણ તે નીચ કામ મારાથી કદી પણ થનાર નથી,
તમારામાં સત્તા હોય તો તે કુંડ રાક્ષસને શીખા કરજો.

મહાસુતની—એ ન ક્યારે મનવી જાતને સજીવનાર હું તને
ફરીને એકવાર હકું છું કે લોકાલ સુદારને કલાપરે કહી મુનથી રાખી
જો તેજ ગુફા આગ ખતાવ, નહીં તો હમણાં આ તરવાર વડે તારા
વડે તારા મસ્તકને કાઢી નાંખીશ.

કનકસેન—તારા જેવી હજારો મહાજન-શ્રીઓ પોતાનાં આશ્રયમાં હજારો નરવરો પાડી આરા સરીરનાં રામ રામ જેટલાં દુઃખાં કેમ કરી નાખતી આ નથી, પણ કાળાધરની મુશ્કેલી બનાવેલી નહીં તું તારા દેવા અતઃકરણથી હમણાં માની સાથે વર્તે છે તે કું સારી પેઠે સમજી શકું, પણ તે અનુપ્રત સમજતો નથી, તે પણ વખત જતાં સમજશે.

મહાજન-શ્રી—નહીં બતાવીશ. આ તરવાર બતાવશે માટે તારાં અધમપણું મુકા દે. તું મારે મારે અનુપ્રત મને તવી રીતે સમજાવીને છુટકી જવાની ઇચ્છા રાખનાર કામાંધ રાજા તને અનુપ્રત મુકી દેશે પણ કું તો તને મુકનાર નથી.

કનકસેન—જો તું તારી તરવારની શક્તી ઉપર મધ-મધનાચી રહી રોનો, પછી તરવારને કેમ અજમાવતી નથી. જ તારી તરવાર કાળાધ ની મુશ્કેલી બતાવશે.

અનુપ્રત—અગવતસીંહ ! હવે તમે શું જુઓ છો, તમારી સન્મુખ ઉભેલા અંડાકને તમારી તેજ તરવારથી ઉરાડી મુકો.

અનુપ્રતનો કુકમ થતાં જ અગવતસીંહે કહ્યું કેનામાંથી તરવાર ખેંચીને કનકસેનનું મસ્તક ઉરાડી નાખ્યું મસ્તક ઉરાડતાં જ સાથે મસ્તક રક્તચંદ્રની ઉપર જઈ ચોટ્યું અને ખડખડ હમવા લાગ્યું.

આ સમયે કનકસેનનું મસ્તક ખુબ ખડખડ હસવાથી તે મારે અનુપ્રતન સંકા થવાથી અનુપ્રતે મહાજન-શ્રીને પુછ્યું કે, અહો મહાજન-શ્રી આ મસ્તક હસીને શું દર્શાવે છે ?

મહાજન-શ્રી—હવે પછી તમારી સાથે આવી પડનારા મહા અપંકર પરિણામની અમમચેતી.

અનુપ્રત—તે કેના તરફની મહા અપંકર પરિણામ નિપજાવતી અમમચેતી છે તે કહી શકવમાં તું સમર્થ છો ?

મહાભૂતની—જો ચતુર અબધુત ! હવે તે ભણી શક્યા જેમો
મુશ્ક સમય રહ્યો નથી. માત્ર સાવધ રહેવાનીજ જરૂર છે. ચેત
ચેત ચેત હેલી કું કે અબ તેણ નાશ કરનેવાલા બધા દેવ આના હે.

એટલામાં પરતી પુનવા લાગી, ધસ્તીના પશુપણાથી સુરવું
તેજ ઝખું પડતું મયું આકાશ સ્થામવણું બનતું મયું તે નિમિશવા-
રમાં સવે દિશાએ અંધકારથી ઘેરાઈ મધ, મેધનાથે મર્જના કરવાથી
આકાશ ફાડી વીજળી બહાર નીકળી જવા લાગી, તેની સાથે પવને
પ્રમથ પોતાની સત્તાને અલાવવાને બાકી રાખી નહીં આ પ્રલયકાળ જેવો
સમો ભેદને, અબધુતે ફરીને મહાભૂતનીને પુછ્યું કે, જો ભૂતની; આ
સ્થો પ્રકાર છે ?

મહાભૂતની—પૃથ્વી પાપને ભાર ઝીલી ન શકતી, કંપી ભડી
છે. અને તેના પડખે આકાશને ઘેરી લેવાથી, મેધનાથ ! અપલા
અને સમીર સર્વ કોષાત્માન થઈ ગયા છે.

અબધુત—એલે મહા ભ્રમીતની વાત કરેવાય ! આ પાપને
ભાર પુરો ઉપર કેમ ઝોલો કરી શકાય, તેનો તું ઉપાય બતાવી શકીશ ?

મહાભૂતની—વેરલી સમીતી કું ધરાવતી નથી, એટલે આગર
કું એ કુદરતનો ખેલ છે, તે કુદરતજ ભણી શકે, આપણાં શું થઈ
શકે એમ છે. જે થયું તે ભેધ, અને હવે પછી શું થાય છે તેજ
માત્ર ભેગનું છે.

ધસ્તીના પશુપણાથી, પવનના સપાટાથી, કંઈક પકાડે કેઈક
જોડે તુટી પડી જમીનમાં મરક થવા લાગ્યા. પણ પશ્ચીમે પેશાના
નિવાસ સ્થાનથી ક્રુષ્ટ થઈ જમીની ગીસો નાંખતાં પોતાના પ્રાણ બ-
ચાવવાને પ્રયત્ન કરી રહ્યા હતા, પણ તેઓનો તે પ્રયત્ન બધું જ
ભણી જાય હરી ! જમ હરી તારા બાળકોની રક્ષા કરે. માથે આવી

પહેલા અનીચાઈ દુઃખનો નાશ કર, મહાપાપનાં પાછાવામાં મેંસાઈ મ-
 ચેલા નિર્દોષને મુક્ત કર. તું ક્ષમાવંન છે, તું ભક્તરાસિક છે. તારા
 વગર અમારો છુટકો કરવાને બીજો કાણુ સમર્થ છે. આ પ્રયત્ને અ-
 સંખ્ય લોકોના મુખમાંથી ખરેખરી દીનવાણી નીકળી કેમ ન રહી
 હોય એમ અબધુતને બ્રહ્મચારી બાપું. તેથી અમધુત ચમક્યો, ચોતરફ
 પોતાની નજરને ફેંકી, પોતાની શક્તિને દોઢવા પછ તે વડે તે કાંઈ
 પણ જાણી ન શકે ત્યાં તેનું હૃદય મેધાઅભિલિ આકાશની પેઠે ધન-
 ચોર થઈ મધુનું હતું પણ આ શું છે તેનો ખરો ભેદ જાણી ન શક-
 વાથી અમધુત વધારેને વધારે ભયભીત બના બેશુદ્ધ થતાં મયો આરો
 બેશુદ્ધ દશામાં કચડીયા લેવા છતાં પોતાના કરીગનો પરવશ થવા ન
 દેતાં તેણે મહાશુનીને કહ્યું કે આ સામે હું તને ખરેખર કહું છું, કે
 આ ઇશ્વરી કૌન નથી, પણ કાઈ દેવોનો કાપ છે જો દેવા કાપ દ-
 તવો શું માણ્યોને બોલવા કે આશવા કંઈ જોવા દેત માટે દોષ દેવો
 એ દેવનો અપરાધ કરવા સરખો છે. તે પાપીઓનો સંદરો છે!
 જે મહા અધર્મ, અને મહા પાપીઓ છે, તેને તે સર્વશ શું જાણીએ.
 નથી તું મને ખોટું સમજાવે છે. તે હું કેમ સમજી શકું. પૃથ્વી
 પાપના ભારથી કંપી ઉઠી નથી, પણ દેવોનો અસુરો માતાથી કંપી
 ઉઠી છે. ઓ મહાશુની! તું મન કે ન માન પણ હું જે કહું તું
 સર્વ સત્ય છે, અને તું જે કહે છે તે સર્વ અસત્ય છે. અહસોય તારા
 અંતરમાં હજી પાપ ભર્યું છે, તે અને તે પાપના તાપથી તું મારી
 સાથે આવી રીતે વર્તે છે.

છતાં તારા તે કપટથી હું નીકર છું જગૃત છું નિર્ભય છું તને
 કાવવા નથી હજી તારા પાપી સ્વાર્થને સાંપવા નહીં દમિય શરૂ શું
 કપટ છે. તે હવે પછી ૨૧૫૬ રીતે જાણવામાં આવ્યા વગર કહેવારે

નથી, મસ્તક કેમ હવે છે તે હસાં હસાં શું મુચવે છે છે. તેની કંપના કરવાથી હું કહી શકવાને સમર્થ થયો છું કે જો અબધુત જેવી મારી હસા થાય છે તેવી રીત જા હું જાણી હસા થશે તે હસું. બોલો જીવનની દૈત્યની દુનની જીવનના પુતળા આ મારી કંપનામાં તને કંઈ અસત્ય જેવું લાગે છે ?

તારી મ થીક જળને ફેલાવેલી તો નથી તારી ફેલાવેલી જલના ટુકડે ટુટ્યા કરી નાખનાર આ મસ્તક છે, તે મસ્તકને પ્રજ્વાળી તે શું બોલું કહેશે. નહી કહે હવે એનો એમાં શું સ્વર્ગ રહ્યો છે, તે દુનિયાની જંજાલની સાંકળ મ થી છુટી પોતાની ગતી કરવા માટેનું હસે છે, ગતી કરનારને શાંતિ છે, એમ હું માનું છું અને તેની ખાતરી કરવા માટે હું તેને હવે પુછું તે તું સંભળ (મસ્તક તરફ આગળ રાખીને) જો મસ્તક તારી ગતી કરવાની જો તું ધમ્મ રાખતું હો અને તારા પાપનું નિવારણ કરાવવાનું અને પીતૃઓના યાત્રી મુક્ત થવાની ધમ્મ રાખતું હોય તો તું સત્ય જ કહેજો તારા છેવટના સત્યથી, તારું તારણ થશે, અને તે તારણથી તારી સર્વ દુષ્ટ વાસનાનો પથ નાશ થશે, આ મરિા તને અશી વાદ છે. માટે સાચુ બોલ ?

તે તારો અચિત ઉદાર કરશે. તું અગત્યનિયંતાના કાપથી ફરજે પથ મારા અને આ મહાસુતનના કાપથી તું જરા પથ ફરીશ માં હવે તારે ફરવાનું નથી, પથ વ્યવસ્થા છે, પ્રજ્વળ મેળવવાનું છે, માટે સત્ય હોય તેમજ કહેજો.

મસ્તક—જો અબધુત ! અત્યાર સુધી હું તને મુખ, પરમીત અને પાશ્વરી સતીના આધાર ઉપર ટવન આગનાર અને દૈત્યની ધમ્મનુસાર વર્તે છે; એવું હું સમજીને, તાર મસ્તક પથ છેવટને આ રજુરમંજની ઉપર આવી મારી આગળ ચોડશે તેથી હસતું હતું.

પણ નહીં. હવે મારી ખાત્રી થઇ છે, તું પકડે ધીરવાન સ-
ત્ય અને અસત્યની પરિક્ષા કરનાર સંતપુરુષ છે, જે તું દીર્ઘદ્રષ્ટી
અને ધટખુદિવાળો ન હોય તો તું મને હસવાનું અર્થ કારણ પૂછવાને
કદી પણ ભાગ્યશાળી થઇ શકત નહીં. અને મારા રણમાંથી મુક્ત
થવા માટે હું મારા હસવાનું કારણ, હું તને કદી પણ કદી શકત
નહીં. આ ઉપરથી હું સીધું કરી શકું છું કે તારી ઉપર કોઇ અલૌકિક
દેવી શક્તિના હાથ છે. તે આ મહાજીતની પણ જાણી શકી નથી.
તે જાણી શકે તેટલી તેનામાં શક્તિજ નથી. માત્ર તેનામાં અસુર
માયા ઉપન્ય કરવાની શક્તિ છે, અને તે શક્તિ હોય જન્મતને ત્રાસ
ત્રાસ પોકરાવી રહી છે. હવે તેનો અંત નજદીક આવી ચુક્યો છે, અને
તે સારી પેઠે જાણે છે. પણ મારા મસ્તકની પેઠે તેનું મસ્તક તમાગ
હાથ વડે છેલ્લે અને તે મારી આંખ જોઇ શકે એવી ઇચ્છાથી, અને
મારી વીણારી શક્તિથી હું આ હાથમાં જોવી શકું છું. અહા ! આ
મહાજીતની દેવતા ફુતની પોતાનું કુટુંબ કરવા જતાં પોને સપડાઇ
મળેલી છે. અહા આ મહાજીતની પોતાની જાદુઇ રૂપી સંકળમાં તમને
ફાંસવા જતાં પાને ફાંસ મળે છે. તે જોઇ અને જાદુ હાથ આંખ
છે, મારા હસવાથી મહાજીતનીનાં કંચેજનાં કંચેજ થઈ જાય છે.
આહા, એ મહા સંત પરમાર્થ પુરુષ તમારો જોગ લેવા માટે જ. આ
મહાજીતની પોતાની અસુરી આવડને ફેલાવેલી છે. આ મહાજીતની
તમારી થઇ, અને હાથ કરનાર કમળર જાદુર અને કરચીસીંહને
મારવા માટે આ રણરથના રોખો નથી ? પણ જેનું વર્ણન કરી ન
શક્યા તેવી જે જાતીઓ માટે જ આ રણરથના રોખોમાં આવેલા છે.

અખણુત—(અર્થ લખને) એ મસ્તક; તું પણ કંઈક અજ-
ણુત શક્તિ ધરાવે છે. તારી આ વિચિત્ર વાત સાંભળી તને તે જા-

જવાનો ધણે લોભ થયો છે. તેથી હું તને પ્રહું છું કે તે બે વ્યક્તીઓ. ડાહ્ય ક્યાંથી શા માટે ક્યારે અહીં આવશે, આવ્યા પછી તે બે વ્યક્તીઓ શું કરશે ડાહ્ય કેવી રીતે તે બે વ્યક્તીઓનાં મસ્તકો કાપશે તે તું જાણે છે.

માટે હું તને ઇશ્વરનાં સપથ આપીને કહું છું કે એ બે વ્યક્તીઓ સંબંધી જેટલું તું જાણતું હોય તેટલું જ કહેજે. પણ અસત્ય કહી મને જામિત બનાવીશજ નહીં.

મસ્તક—ઓ અબધુત થમ મને ઇશ્વરના સપથ આપીને જે સત્ય હોય તે કહેવાને દરજ પાડી છે, તે દરજ અદા કરવી કીંવા ન કરવા, તે માટે હું મુદ્દલ બંધાયેલ નથી છતાં હું જાણું છું કે તેટલું કહીશ, પણ તે કહેવાથી મહા અનર્થ થશે તો પછી તમે શું કરશો.

અબધુત—ઓ મસ્તક ? હું નથી મુર્ખ કે નથી બાળક ! હું બીકથી નય કે નથી બલહીથી ? પણ હું સાહસ કર્મ કરનારો પુરુષ છું સત્યનો શોધ. છું. અસત્યને જાણનાર છું માટે ઓ મસ્તક ! હું તને રક્ષે રીતે કહું છું કે તે વ્યક્તીઓનું વૃત્તાંત સાંભળવાથી મને કાંઈ પણ હાની થનાર નથી. એલ જે વ્યક્તીઓ અહીં આવનાર છે તે નર કે નારીઓ છે !

મસ્તક—તે નારીઓ છે.

અબધુત—તે કુંવારીઓ છે કે પરણેલીઓ છે !

મસ્તક—તે બંને કુંવારીઓ છે.

અબધુત—તે ક્યા ક્યા દેશના ક્યા ક્યા મહતા ઉતરતા રાજાઓની, ક્ષત્ર ક્ષત્ર કન્યાઓ છે, તે અને તેણીઓ પોતાનાં ક્યા ક્યા નામથી પોતાનાં વંશને દીધાવે છે !

મસ્તક—ને હું ગણતી નથી, પણ કંચુસીંહનું મસ્તક જાણે છે.

અબધુત—તે તે કરચુસીંહના મસ્તકને તો મહાબુતની ગણી ગયું છે. તો તે મસ્તકના જવાબની આશા કેમ રખાય !

મસ્તક—મળી જવાબી મસ્તકનો નાશ થયો નથી. પણ તેના પેટના ૨૫ માત્રમાં જેવું હતું તેવું જ સફતીવાળું સજીવન ખેડેલું છે.

અબધુત—અહ ! શું તું તે ખરું કહે છે !

મસ્તક—તો શું હું ખોટું કહું છું.

મહાબુતની—અરે કદી હૈ થોની ફાંડની ચવાઇ મયેલી વસ્તુઓ બચતીએ દરો કે શું શું કામ જુઠું બોલી અબધુતને ભ્રમીત બનાવે છે.

અબધુત—નહીં, તે જુઠું બોલતું નથી. પણ કંચુસીંહના મસ્તકથી તાન અને તારા હૈ ચળતી મનમથને કપક હાની થવા । સબધથી તું કરચુસીંહનું મસ્તક ગણી ગયું છે. પણ તે મસ્તક તારી દાઢથી ચવાઇ જાય એમ હું માનતો નથી.

મસ્તક—ઓ અબધુત તમે જેમ કહો છો તેમજ છે.

અબધુત—તો તે મસ્તક અને કેવી રીતે જવાબ દઇ શકશે ? તેનું તું ખરું કાંચુ અને બતાવી શકીશ !

મસ્તક—ઓ અબધુત જા તમ મારા બતાવેલાં કારણો મુજબ વર્તવાને તત્પર થશો તો હું તે કારણ અવશ્ય બતાવીશ.

અબધુત—બતાવ ! ઝટ બતાવ ! ખચિત તે પ્રમાણે વર્તવાને હું તૈયાર છું.

મસ્તક—ઓ અબધુત, જો તમે કરચુસીંહના ધડને સ્વપ્ને અહંથી હપાડીને, વીંપુરના કાશ્ત્રાના દરવાજાની જમણી બાજુએ આવેલા એક મહાદા ગોખ આગળ સુવાડવની અને ત્યાર પછી કરચુસીંહનું મસ્તક પોતાનાં ધડ સાથે ચોટી ગયા પછી તના શમને તમે

અગ્નીસંસ્કાર કંવાની પ્રતિજ્ઞા બેસી તો કરણસીંહના મસ્તકને તમે જે કાંઈ પુછશો તેનો તે સંપૂર્ણ રીતે ઉત્તર આપ્યા વિના રહેનાર નથી. એજ એનું ખરું કારણ છે.

અમધુત—ઓ મસ્તક; તારા કહેવાથી કરણસીંહના મસ્તકથી ખરી હકાકત જાણવાને માટે હું હથ્થરની સમીપ ઉભો રહીને પ્રતિજ્ઞા પ્રવક્તા કહું છું કે ઓ કરણસીંહના મસ્તક, તું જ મહાશુતની તુ મને શક્તિ તેના મુખની વચ્ચે રહીને હું પુછું તે જો તું ખરેખર મને કહીશ તો હું તારા શબ્દોના આરા સ્વરૂપે અગ્નીસંસ્કાર કરીશ અને જો હું ન કહું તો તારા શબ્દોની પેઠે મારું શબ્દ અગ્નીસંસ્કાર વગર રહીશ.

અમધુતની આ પ્રતિજ્ઞા સંકળતાંજ કરણસીંહનું મસ્તક મહાશુતનીના મુખ રૂપી કુશાનો વચ્ચે આવીને બોલ્યું કે: જાહેર અગ્નિકાન ઇધને સાંભળુ હું કહું છું તે જે કાંઈ તું મને પુછે તેના પ્રથમ-શબ્દની વીચર કરીને પુછજ. વગર નિયામુર્તિ અને મને કહેવા લાયકનું નહીં હશે તે તું જો મને પુછીશ તો હું હૃદયીજ તેના ઉત્તર આપનાર નથી.

અમધુત—તે માટે તું નિશંક રહેજે? આ રણસ્થળ કાના મટે રોપવ. મા આંબો છે.

કરણસીંહનું મસ્તક—હવે પછી આ અસરી ભુમિ ઉપર જે જે વ્યક્તિઓ આવનાર છે. તેનો નાશ કરવાને માટે આ રણસ્થળ રોપવામાં મહાશુતની અને તના હૃદય પતિ મનમયે જળપાત્રે એકું ખમ્મ મળા છે. શું મારા મુખથી કંઈ પશુ વાત બહાર નિર્ગમ્ય નહીં અને ઓ અમધુત તથી તું સાવધ થઈ દૈત્યોની અસુર માનવી કંપી ન જાય. તેથી આ મહાશુતની મારા મસ્તકને ગળી મમ્મ હાથે પશુ મહાશુતની જાણતી નથી. કે તે આવનાર વ્યક્તિઓનો ભોજન ભોજન

બહુ તમારા કૈથોની કામનો ભાગ આ રથુસ્થાને આપવો પડે તેની ઘટ્ટો મને આવી શકી નથી. અને હવે પછી પણ મને આવી શકનાર નથી.

અમુક—તે બાકીઓનાં નામ શું છે? તે કયા કયા દેશના કયા કયા રાજ્યોની બાળાઓ છે. તે તું મને કહે.

અસ્તક—તે હું કહેનાર નથી. પણ એટલું તો કહીશ કે જ્યારે તું તારા દેશને નવ મળના નમસ્કાર કરી. તારા દેશનાં દરવાજાનો બહાર નિકળ્યો હતો તે વખતે કે પ્રાણીદાન જે બાળાને પણ દાન દધને, તે બાળાને તેને ઘેર મુકી તું જ્યારે તારે માર્ગે પહોંચાને તૈયાર થયો. હતો ત્યારે તે બાળા તારા સાથે જાણવાને તૈયાર થ- હતી. તે વખતે તું તેને તારી સાથે લઈ ન જતાં તેને તેં એમ કહ્યું હતું કે તું જે મને તારા કરી રાખવો હોય તો હું જા નહીં છું. ત્યાં આવીને મને શાંધી ભેજે. એટલું કહી તું તારે રસ્તો પડ્યો હતો, બોલ હવે તું તે બાળાને ઓળખે છે. તારા અંતઃકરણમાં વસેલી છે. તેનું તને કહી પણ સ્પર્શ થયું છે. હું કહું છું કે વિલાસ સુંદરીની ચોટ તારા ચિત્તમાં ચોટવાથી તું તે બાળાને જુલી ગયો છે. પણ તે બાળા તને જુલી મઠ નથી તને પોતાનો કરી રાખવા માટે પોતાના હૃદય-રૂપી રથાન ઉપર બેસાડી નિરંજન રૂપે પૂજન કરવા માટે તને તે શોધવા નિકળી છે. તારા કરતાં તે બાળાએ અધિક દુઃખ સહન કરી, દેવો સહતીને રીઝવી છે. તે દૈવીક શક્તીની સદાયથી તને હવે પછી અસૌકીક સુખ પ્રાપ્ત થાય તે અર્થે તે એક મહાદેવનો સેવા કરવા માટે નિકળી છે.

અનકાવતીને સીમાડે આવતાં તેને જાન અભ્યું કે મારો બહાલો અથુનીધિ માર્ગ દેશના જાદુગરનો જાદુઈ કીસ્સો તોડી બીલાસ સુંદરીને

બાધર બહુગરના હાથમાંથી મુક્ત કરવા માટે કનકાવતી ગયો છે. તે નકાવતામાં મારા પ્રાણનાથ ગુણનીધિનું શું થયું હશે તે બહુવાર માટે અહીં આવે છે.

અબધુત—આબ્યા પછી તે શું કરશે?

મસ્તક—કાગધર અને મન્મથ દેવની કૃતિથી જે માયા ઉત્પન્ન થશે તે માયાથી તમે અને અણુ કાંસાના પુતળા બની જશો. તે કાંસાના પુતળા જોતાંજ, તે પોતાના મનમાં સમજી જશે કે આ બેમાંથી એક પુતળું મારા પ્રાણનાથ ગુણનીધિનું અને બીજું પુતળું તેના કાષ્ટ એક સાથીનું છે. તે જોતાંનીવાર તે બાળા, બનેની ફેલાયેલી માયાનો પોતાની શક્તિથી મન્મથ દેવને, અને તેની તમામ ફાજને નાશ કરી, તેની તે માયામાંથી તમને મુક્ત કરશે. તમે તમારા અસહ્ય સ્વરૂપમાં આવનાંજ, તે બંને બાળાઓને તમે નહીં જોઈ શકો તેવી રીતે તે બાળાઓ અદ્રશ્ય થઈ જશે.

અબધુત—ઓ કરચણીદના મસ્તક! તું જે હમણાં અમત્ત નિમમ્ની વાતો કરે છે, તે વાતોની મને કેમ ખાતરી થાય કે તે બાળા અને શૈલવના નિકળેલી છે, અને મારે માટે દુઃખ સહન કરી શક્તીને રીક્ષી છે. અને તેજ બાળા પોતાના પ્રાણ મને અર્પણ કરી મુરદ છે. કાંસાના આકારમાં બદલાઈ ગયેલું કરીર માંડજ છે, એમ બાળાની મહીને મન્મથ નામના દેવોની ફેલાયેલી માયાનો અને તેનો નાશ કરશે.

મસ્તક—જ્યારે મારું મસ્તક મહાશુભનીનાં પેદમાંથી નિકળીને મારા પગ સાથે ચોટી જશે, તે વખતે મારું અણુ કરીર પોતાની જોડે જમીનથી જીવું જઈ જોખની અંદર રહેશે, અને બાકીનું કરીર, અર્થાત્ કરીરનો છેલ્લો ભાગ જમીનપર રહેશે. જોખમાં રહેલું કરી-

રનાં લાગ ઉપર તું જો તારા અસહ સ્વરૂપમાં ઉભેલો મને જો તો, તે તારી પ્રાણ પ્રીયા ખરી છે, અને તેને માટે મેં જે હમણાં જે વાત કહી છે તે પણ ખરી છે. એમ માન અને તું તેમ ન જો તો મેં જે વાત કહી છે તે બધી ખોટી છે, અને તેની શીઘ્રાં બદલ મારા શરીરને તું જો અઘની સંસ્કાર નહીં કરે તો તને હાથરના સમ છે.

અબધુત—(આશ્ચર્ય થઈને) ગોખની અંદર તારા અડધા શરીર ઉપર હું ઉભો રહેવાથી તને શો લાગ થશે.

મસ્તક—ઓ અબધુત ! પ્રાણને જે પોતાના પ્રાણ અર્પણ કરી ચુકેલી છે, જેને તું પ્રીય છે, અને તે પ્રેમી તે પોતાનાં પ્રાણથી વિખુટા પડેલા પ્રાણને શોધવા માટે નીકળેલી, મંત્રનીના પરિત્ર લાથનો તને સ્પર્શ થશે, તેના તે સ્પર્શથી અને તારા સ્પર્શથી મારો ઉદ્ધાર થશે. બસ હવે હું મારી જગાએ જઈને બેસુંકું, અને કનકસેનનું મસ્તક જેમ તને કહે તે પ્રમાણે કરવાને તત્પર થાય. એટલું કહેતાની સાથે કરણમીઠનું મસ્તક પાછું મહાશુતનીનાં પેટમાં ઉતારી ગયું.

કનકસેનનું મસ્તક—કેમ મહાશુતની ! કરણમીઠના મસ્તકે જે કંઠ કહ્યું છે તે સત્ય છે કે, અસત્ય છે હવે તારા મનમથ દેવની કાલમરદાની તોપ આ સંતપુરુષને, અને આ ભગવતમીઠને કંઠ કરી શકનાર નથી. જા પાપણી ! જા ધોળારી ! તારો પણ અંત આવી ચુક્યો છે, હવે વીચાર શું કરે છે ? તારા મસ્તકની જ માત્ર રાહ જોડું.

અબધુત—મસ્તક ! તારી વાણી સત્કાર કરવા જેવી છે, તારી વચ્છી સંત પુરુષોના સત્વકાર્યને વીજ્ય દેનારી છે. તારી સત્વ વાણીને મંજાના જળ સમાન મણી મારા મસ્તકે ચડાવું છું, છતાં તું જરા સાંત થા, અને સાંતથી જો ! મહાશુતની પોતાની કારંમીક માથાને ક્યાં સુધી દેશી શકે છે ? તે જોયા પછી તેનો હું અવશ્ય નાશ કરીશ.

આ સખોથી મહાશુભની મહા કોધાયમાન થઇ જઇને, પોતાના ખમ્બને હાથમાં લઇને 'મસ્તકના મોઢા ઉપર મારીને કહ્યું કે, અમ્મ ! પ્રાણનાશક ખડમ ! તારા પાથી આ મસ્તાને ત્વરાથી નાશ કરી નામ ! જેના દુકાંડ પક્ષીઓ પણ ખાઇ ન શકે તેવી રીતે તેના કંઠમાં કરી, તેને તારી અગ્નિથી બાળી બરમ કરી નામ ! એટલું કહેવાની સાથે પોતાનાં ખમ્બને મસ્તકના મોઢા ઉપર જેવું મારવા બધા જોઈ, તે જોઈને અમ્બુતે મહાશુભનીતો હાથ પકડી લઇને. કહ્યું કે, બધા કર ! દુરાચરણી બસ કર ! નીમકહરામ બસ કર ! વચનબાળી બસ કર ! તારી કરણીના ફળ આખવાનો તારો સમય આવ્યો છે તે સમયને આધીન મા તારા પાપે તને ફસાવી છે, માટે બસ કર ! કહું છું કે બસ કર ! તારું ખમ્મ મસ્તકના કંઠમાં કરી બમ્મ ન કરતાં તારા જ મસ્તકને ઉરાડી નાખશે માટે ચેત ! તારો કાળ તને ચેતાવે છે તો પણ તું ચેતતી નથી.

મહાશુભની—ઓ નીમ ! તારું સુખ બંધ કર. તું મારી સાથે મુદ્દલ વાત કરવા લાયક નથી, તું કોણ ! એક રખડતો રખડતો મિ-ખારી બાવો ?

તારે વિદ્યાસ મુંઢરીનું સુખ મેળવવાને તાત્પર થયેલા સાધુ વિ-લાસો નકંતો વિદ્યાસ ભોગવવો હોય તો તારે માટે નકં તૈયાર છે, પણ વિદ્યાસ મુંઢરીના સુખનો વિદ્યાસ ભોગવવો મહા દુર્લભ છે, તે ભોગવવા લાયક તું નથી. જેનામાં હજારો હાથ જેટલું બળ હશે, જે-નામાં અધ્યાત્મ શક્તિ હશે અને જેનાથી જુગત બધા પામવું હશે તેજ વિદ્યાસ મુંઢરીના સુખનો લાવો લેશે.

તારું શું મજબુ છે તેનો તું તોલ કરી શક્યો નથી, તેનો તું વિચાર કરી શક્યો નથી. પણ તું કરેજ કેમ ! તારું કીસ્મત તારી

વીર છે, તે તારા કીરમતે તને અહીં સુધી પસડી આવ્યો છે, જો મારા ચરણની રજ ઉપાડી તારા અસ્તક ઉપર ચોર ! હું તારા સર્વ અપરાધને ક્ષમા કરીશ.

અખધુત—હા ? હા ! ? હવે મારી પુષ્પ ખાત્રી થઈ ચુકી છે કે, આ જુમિ કેવળ દેત્યોથીજ વસેલી છે.

તેમાં તો હવે કંઈ શક નથી. મારા શકને દુર કરનાર અને મરતકની વાતને સત્ય ઠરાવનાર ઓ દુરાચારી, ઓ મહા પાપી ? મહાજુતની તુંજ છે ? તેથી હું તારો ઉપકારજ માનીશ.

મેં તને એકવાર તે ગુફામાં પ્રાણુદાન દીધું છે, તેથી મારા હાથને અપવિત્ર કરવાને સંકાયાઉ છું, પણ તે પ્રેમ મૂર્તિ સંકાયાશે નહીં, તે તો અવશ્ય તારા અપરાધ બદલ તને શીક્ષા કર્યા બમર રહેનારજ નથી.

ઓ નિર્લજ ! બેશરમ હેમ કુટલ મહાજુતની ? ઇશ્વરની અલૌકિક લીલાની નીંદા કરનાર, અને તેના બાવીક બકરોનો નીતિને શ્રષ્ટ કરનાર, શ્રદ્ધાચીણી હું મારા આપ સ્વાધને માટે, કે વિલામ સુંદરીના સુખના વીલાસ માટે, બાવો બન્યો નથી. પણ નિર્દોષિનો ભોગ લેનાર તમારા જેવા દેત્યોનો નાશ કરવા માટેજ આ અખધુતનો ભેખ લીધો છે, બાવો નથી પણ ક્ષત્રી છું.

તમે જુમિને બારણ છો, નિર્દોષિના દુઃખરૂપ છો, તેનો નાશ કરવો એજ ખરા ક્ષત્રીઓનો ખરો ધર્મ છે, માટે એ રાક્ષણી ! તારા દેત્યને તારા દેત્યની ફાળને સત્વર બોલાવ ! તારી મામાના અપુર્વ પ્રયોજને અનુભવ ? કેમ ઉભી છે ! શું જુવે છે ? તારી પાપી આંખને એકદમ બંધ કર ? તારા શીરને નીચે નમાવ ! તું મારી સામે જોવા કે ઉભી રહેના લાયક નથી, (અગવતસાંદને) ઓ બહાલા અગવતસાંક,

સંકટપા દાળ ફપ થઇ પડેલા બચવતસીંહ ! તમે ખરા ક્ષત્રી છો ! તમારો ધમ શું છે તે તમે સારી પેઠે સમજો છો. તે ધર્મની દરખાશ બળવવાનું કામ તમારી તરવારને તમારા આનમાંથી બહાર ખેંચી આ મહાશૂતનીના મસ્તક ઉપર મુકી દો, ઇશ્વર તમને સહાય કરશે, હમણાં જ હું આ ફેલાઇ ગયેલી દેવોની માયાનો નાશ કરી છું.

અબધુત જોડે ધ્યાનરથ થઈ જઈને પોતાના ઉપર પ્રપન્ન થયેલી દેવી શક્તીનું રમણું કરવાથી, તે દેવી શક્તીએ તરત મહાશૂતનીની માયાનો નાશ કરી નાંખ્યો. પોતાની માયાનો નાશ થયેલો જોઈ મહાશૂતનીનો ચહેરો બદલાઈ ગયો અને તે ચર ચર ધ્રુજવા લાગી.

મહાશૂતનીનાં તમામ મનનો રંગ બદલાઈ ગયેલો જોઈને, અબધુતે પોતાના ચીંપીઆને જોરથી ગુમારીને તે રણસ્થળ ઉપર ઠોકારે દઈ દે, —તારા પેટની બળતરો ઝોલવી નાંખ ! તારા કાળસ્વરૂપને સંતાડવાને વાસ્તે પૃથ્વીમાં અર્ધો સમાઈ જ નહીં તો હમણાં તને બાળી જાશ કરી નાંખીશ.

અબધુતની અગાધ શક્તિવાળો ચીંપીઓ રણસ્થળ ઉપર પડતાની સાથેજ, તે રણસ્થળ મર્જના કરતો અટકી જઈને, એકમ અડધો પૃથ્વીમાં પેસી જઈને વચમાં થંભી રહ્યો.

આ જોઈ કનકસેનનું મસ્તક ખડખડ હસીને કહેવા લાગ્યું કે, કાશનાં ક્યાં હૈયે વાગ્યાં. મહા ધોર કર્મ કરતાં પાછું ફરીને જોઈ નહીં તેના આ બહોલો તને મળી ચુક્યો છે તેના સ્વાદ આખા બહુ ચહે તેજ પડે છે.

જો ! તારા મહા કુટુંબ કૃત્વના ફળને જો ! ક્યાં ગઇ લારી માયાક શક્તી ! ક્યાં ગયો તારો મનુષ્ય ! જો નીચ ?

જોશ હવે કાનો જોશ લેવા છનડે છે ! લેવો છે કે દેવો છે.

લેવાની વાત મુઠી દે પણ દેવાને તત્પર થા. હવે મારું પુરું વેર વ-
સુલ કરવા માટે, તારા મસ્તકની સાથે મારું મસ્તક મુલ કરવાને ક-
મારનું તમ્હડીયાં મારી રહેલું છે. એજ કમ્પા છે, અને તે પરીપુર્ણ
કમ્પા માટેજ મારા મુખમાં બોલવાની શક્તી રહી શકી છે. ઓ અ-
બધુત તે તું પુર્ણ કરજે.

ઓ અબધુત ! મારા વચ્ચેને સત્ત્વ માનીને મહાજુતનીને તું જે
શીક્ષા કરવાને તત્પર થયો છે તે બદલ તારી ઉપર પ્રસન્ન થઈને હું
તને સુચવું છું કે, જે હખી કળાધરે કરણસીંહને વીરપુરના દરવાજે
દાંડવાને આપી હતી, તે હખી, અને તેની સાથે પહેલી સોનાની પુ-
તળી, જે તારા હાથમાં આવેલી છે, તે બંને વસ્તુનો તું સત્ત્વર નાશ
કરજે. ઓ અબધુત ! હવે તું સમ્પદ થા, મહાજુતનીના ભક્ષ પ્રયો-
ગથી તેના મન્મથ નામના દેવની ફોજ, કાલ મગ્ધની, નાસની મહા
ભયંકર તોપને લઈને આ તરફ આવવાને નિકળ્યું મુઠી છે, તે આવે
તે પહેલાં આ મહાજુતનીના મસ્તકને ઊરાડી દે.

અબધુત—ઓ મગ્ધ ! તે તારો છેવટનો સમય મુધ થયો છે. તે
તારી છેવટની ધડીને ન જગડવા દેતાં, બહુ સંભળથી સાચરી રાખીને
સુધારી છે તેથી હું તને ધન્યાવાદ આપું છું કે. કમ્પર તારા પાપનો
તને ક્ષમા કરશે. અને તે ક્ષમાથી તારા અમાને શાંતી થશે. નિર્ભય
રહેજે. (ભગવતસીંહને) ક્ષત્રી સીંહ થઈને શું જુઓ છે. સમયને
નિર્ણય જવા ન દેતાં, સત્ત્વર મહાજુતનીના ધડથી તેના મસ્તકને
ખુદ પાડી નાંખો.

મહાજુતનીના મસ્તક ઉપર પ્રથમથીજ ભગવતસીંહે તરવાર મુઠી
રાખી હતી, તેનો ઉપયોગ કરવાનો હુકમ થતાંજ ભગવતસીંહે પોતાની
તરવાર ઉઘડી, તે જોઈને તે મસ્તકે કહ્યું કે. ઓ અબધુત ! ભગવત-

સીંહેની તરવારથી મહાશુતનીનું મસ્તક ઉઠાર નથી, પણ તમારે હાથથી ઉઠાશે.

અખપ્રકૃત—મસ્તકના કહેવા મુજબ ભગવતસીંહેના હાથમાંથી તરવાર લઇને મસ્તકને પુખ્તું કે, કો મસ્તક! તારા કામને અગ્નિ-સંકાર કેના હાથથી કરાવવાની ઇચ્છા રાખે છે તે તું કહે.

મસ્તક—કરણસીંહેના કામની સાથેજ, મારા કામને અગ્નિ-સંકાર ભગવતસીંહે કરવો, કે જેના સ્પર્શથી મારો પણ ઉદાર થશે. અખપ્રકૃતે કહ્યું કે, ઠીક છે, તારી ઇચ્છાનુસાર કરવામાં આવશે. એટલું કહેતાની સાથે અખપ્રકૃતે મહાશુતનીનું મસ્તક હેઠી નાંખ્યું.

મહાશુતનીનું મસ્તક જમીન પર પડતાની સાથે, કનકસેનના મસ્તકે, મહાશુતનીના મસ્તકની આગળ દોડતાં અટકાવીને તેના સાથે અણઘાતથી કરવા માડ્યું, અને મસ્તક એકમેક સાથે જમણે મુઠક કરતાં કરતાં આઠાસ સુધી ઉઘે પહોંચી આઠાકની ચોલમાં રહેલાં કાઠવમાં સમાપ્ત થયાં અને તેની સાથેજ પૃથ્વીની બહાર રહેલા રણ-સ્થળ પુઠરીમાં ગરક થઇ ગયો.

આ સમયે જે ત્રણ મસ્તક વગરનાં શરીરો પૃથ્વી ઉપર પડેલાં હતાં, અને તેનું મંત્ર આવડે અને પક્ષીઓ તેના ઉપર ભમી રહેલાં હતાં, તેમાંથી જેના કામને ઉપાદી અખપ્રકૃત અને ભગવતસીંહે તરપુરના દરવાજા આગળ મુકી આવ્યા. અને મહાશુતનીના શરીરને ત્યાં રહેવા દેવાથી માંસના લુપ્પા પક્ષીઓ પોતાની કુખા સાંત રચા માટે તેના શરીર ઉપર ટુટી પડ્યાં.

ભગવતસીંહે—અહો પરમ પદ મુજબ મુક્ય ! આખી કુખાથી માથે મુક્ય રહેલા સર્વ ભગનો નાશ થયો છે તેની સાક્ષી આ લોકાઓ જેની આખી રહી છે.

અબલુત—અમરતસીંહ ! હું તે ઉપમાં કાચક મુદ્દા નથીજ હું
 તો એક ઠાંકર સરખો છું, તમારા ચર્ચુની રજ છું. તેને આવી ઉ-
 પમા ધટે ! મારી કૃપાથી તે બચે નાક થયેલા સમજીને મને આવી
 ઉપમાઓ આપી, મને મીઠ્યા અભીમાની બનાવવાનું ઉત્તજન આપવા
 સરખું કંઈક પણ રહેશે નહીં, તે બચે નાક દર્તા હું નથી કે તમે
 નથી, પણ તે સર્વનો મહાન પિતા છે, તેના સામર્થ્ય આગળ આ-
 પણું સામર્થ્ય કંઈ ગણતરીમાં છે, આપણે તો આ સંસારના અલ્પ
 કીડાઓ છીએ. માટે તે સમર્થને સાબિત નમસ્કાર કરો, હજાર વાર
 તેના ચરણમાં મસ્તકને નમાવો તે પાર ઉતારશે ! તે બચાવશે ! તે
 દૈત્યોના ત્રાસમાંથી મુક્ત કરશે. તેની સત્તા સમજી છે તે સત્તાવાન
 સત્તાધીશની આજ્ઞાનું પાલન કરો, તે પ્રમાણે વર્તો. બીજાને વર્તો તો
 તે ન્યાયવંત ન્યાધીશ તમને ન્યાય આપ્યા વગર હરગીજ રહેનાર નથી.

અમલતસીંહ—૧ તો સમર્થનો સમય છેજ, તે ન્યાયવંતને
 ન્યાય આપશે, તે સત્યવાદીના સત્યનું રક્ષણ કરશે. તે કાળનો કાળ છે
 કે બનો સંહારી છે. અધર્મીઓનો નાશકર્તા છે, તેની આજ્ઞાને લોપ-
 નાર, તેના નિષ્ક્રમને તોડનાર, તેની મર્યાદાનો બંધ કરનાર, મને તેવો
 બળવાન પ્રાણી હશે મને તેવા કૂર સ્વભાવનો હશે, અને પોતાના કૂર
 સ્વભાવથી અનેક નિદોષ લોકોને ત્રાસ ત્રાસ પોકરાવતો હશે, તેને ત્રાસ
 ત્રાસ પોકરાવનાર, અને તેના અપરાધ બદલ તેને શીક્ષા કરનાર તેજ
 મહાનનો મહાન જમત પિતા સમર્થ છે. તેની સત્તા આ જમત ઉ-
 પર ન હોત તો આ જમતમાં ઉત્પન્ન થયેલા મનુષ્યરૂપી રાક્ષસો આ
 જમતનો જમતના ધર્મનો, જમતના વહેવારનો નાંક કર્યા વગર રહેતા
 નહીં. સત્તા છે. તે જાણવા છતાં, મનુષ્ય રૂપી રાક્ષસો પોતાનો કૂર
 સ્વભાવ બતાવ્યા વગર રહેતા નથી તેનો અનુભવ આપે લીધો છે.

મારા કુટુંબ ફપી મારા બચીઆમાં જે કમળો ખીલી નીકળ્યા
ફતાં તે કમળોનો નાશ કરનાર કળાધર બહુમર છે, અને તે બહુમર
હાથથી ફાટી રહેલાં એક કમળોનો નાશ થતો અટકાવનાર આપ છે.
માટેજ આપને એવી ઉપમાથી બોલાવવામાંજ હું મારો ધર્મ સમજુ છું.

અબધુત—ભગવતસિંહ ! સમય બળવાન છે, સમય સમયનું કામ
કર્ષા વગર રહેનાર નથી. સમયના પ્રબળ આગળ મનુષ્યના વિચારો
પાણીના પરપોટા જેવા છે. જે જે આ જગતમાં ફેરફાર થવા પામ્યા
છે તે તે સમયના બળથીજ. જે જે આ જગતમાં ત્રાસ ત્રાસ વર્તાવ-
નારાઓનો નાશ થયો છે, તે સમયના બળથીજ, સમય શીરાય કંઈ
કંઈ શકતું નથી.

પ્રીય ભગવતસીંહ ! હવે અહીંથી ચલો તમરા મહેલમાં જઈએ,
અને પહેલી છબી અને પુતળોનો નાશ કરી સર્વ ફોજની તૈયારી કરી
રાખીએ, કે જેથી શત્રુને વળતો જવાગ વાળગને ઠીક થઈ પડે.

આ જાને જશુ ભગવતસીંહના મહેલમાં ગયા અને પહેલી છબી
અને સોનાની પુતળોનો નાશ કરી નાંખીને, વીરપુરના કીલ્લા ઉપર
જળરા તોપો ચલાવવાને લશ્કરના વડાને હુકમ આપી, અને જશુ
ખીજ ફોજને લઈ, વીરપુરના કીલ્લા ઉપર ચઢ્યા અને ત્યાં તે ફોજને
અનુક્રમે ગોળી ચતુની શહ જોતા હતા.

એટલામાં મન્મથ નામના દેવની એક જંગી ફોજ ધમધામ,
મચાવતી, વીરપુર તરફ આવવા લાગી. આ ફોજના ધમધામથી કોડી
રહેલી રજથી આઠાસ છવાઈ ગયું. અને તેની ઘેર મંભીર મજાથી
સર્વત્ર મહા ત્રાસ વર્તાઈ ગયો. પવનના વેગને અટકાવી ન શક્યા
તેવા, વેગમાં દેવની ફોજ ત્રાસ મારતી, આઠાસ અને પાતાળને મચાવતી

એક આંખના પલકાટમાં ચપટી વમાડે તેથી કાપમાં વીધુને ઘેરી
 બર્ષ વીરપુરનો નાક કપા માટે, વીરપુરના કાલ્યાણના જાંઘી કરવાખની
 સન્મુખ કાલ્ય ગરકની નામ જાંઘી લોપ મોઢી કપને બપોરે સવાર
 વાલો, જેનું માથું બહુ પહેળું અને હંચુ છે, જેનું કરીર લુના
 ચલેલા વડના થક જેનું બહુ છે. એના હાથ હાડીની મુઠ્ઠાએલા લાંબા
 છે. જેની આંખો મોઢા કાલ્ય જેટલી મોટી છે, જેમાંથી હાથ બ-
 ગની જરી રહ્યો છે. તે મન્મથ નામનો દેવ વાંદરની પેઠે હાંચ મારી
 વીરપુરના કાલ્યાણની રાંધ ઉપર ચઢી ગયો, અને જ્યાં અખધુત ઉભો
 હતો, ત્યાં જઈને અખધુતનો હાથ પકડી અખધુતને કહેવા લાગ્યો કે,
 ઝો લખીયા બોલ મારી ભુતની ક્યાં છે ?

અખધુત—હે દેવ ! તેને તેનું પાપ મળી ગયું છે.

દેવ—અંક ! તેને તેનું પાપ મળી ગયું છે કે, તેનો તેં નાક
 કપાવ્યો છે, તે સત્વર કહે. પણ જોજો જાણ તેની પેઠે તારું પાપ
 તને મળી ન જાય ?

અખધુત—જો પાપી હશે તેને પાપ જરૂર મળી જશે. તે
 તો તારા કરતાં બરવાડનો હોયો. પણ સમજ રહે છે. તો પછી તું
 અને શું સમજવવા નિકળ્યો છે. જરા છોટા ઉભો રહે, હાથ મુઠી
 દેહ પછી વાત કર.

મન્મથ—ઝો અંક ! મારો ચોર હોઈને, ક્ષમા ન માગતાં,
 સાચું માફ અપમાન કરે છે ? ભોરીંગના કરમાં હાથ લાવીને, ભોરી-
 ગનો તીરકાર કરે છે ! એક બરવાડના હોકરા કરતાં પણ અને એક
 અમજીને મારી અરમળુના કરે છે ! માલ રાખ ! જાણ હવે હાથમાં
 આવેલાને કેમ મુઠીક ! મહાભુતનીનું વેર, તેનું જે ઝેર આ આંખમાં
 બરાબેલું છે તે જાણી ક્યાં જમર તારા હાથને કઢી પણ રાખ્યો નથી.

અનુકુલ—જો ચોરના કરદાર ? જો અંકલના દીકરા ? તારા જેવા બોરીયા, કનાવતીનગરીના જમજમા કંઈક રખડે છે, તે દે-
ત્વોદ્ધી બોરીયા જમતને પિયા રૂપ થઈ પડ્યા છે, તે જમતના મરે-
ખર સીકારનેજ પામ છે. તેના પીડા રૂપ દેત્વોદ્ધી હું કરતો નથી. તેને
નમણું બાપતો નથી. અને તેના પડકારાથી દુર રહેવામાં મારું એક
અમણું છે, માટે તું જે પડકારથી આવ્યો છે, તે પડકાર પૂર્ણ કરવામાં
અમર્ષ હો, તો પછી મારા જેવા બાવાનો હાથ પડકારથી તને
શો લાભ થનાર છે, જેની તારી મહાજીતનીને મારી હોય, તેને શોધી
લે ? તે તને જવાબ આપશે. પણ આ બાવો તે માટે તને જવાબ
આપનાર નથી. માટે 'કહું છું કે જો કુષ્ટ દેત્ય મારા હાથને મુકી દે.
દેત્ય--તું બાવો નથી, પણ તું દેત્યોની જાતીને કુષ્ટ કરનાર
કાંઈ રહેલો દેત્ય છે તેથી તે મારા જેવા દેત્યની સાથે બાથ બીડી
છે. તેજ મહાજીતનીનો નાશ કરાવ્યો છે, તેજ કનાવતી નગરીને
બાળી ભસ્મ કરાવી છે. તે કેવળ વિશ્વાસઘંડરીને માટે, તું તે વિશ્વાસ
ઘંડરીનો પ્રેમી છે, અને તે પ્રેમ પ્રદર્શીત કરવાને માટે, બાવો બનીને,
બીજાને હાથે તારી આપનારાઓનો નાશ કરાવે છે, એ તો સત્ય છે.
એમાં જરા ધણ મીઠેમ જોવું હું જોતો નથી. બે લાખા ? વિશ્વાસ
ઘંડરીના ક્રોધ કંઈમાં તારો કંઠોર હાથ નાંખવો છે કે મારી કાંઈ
મરજી તોપના મજામાં હાથ નાંખવો છે.

અનુકુલ—શીકરન પાળનારી બાળાઓનાં અને ધર્માત્મા પુ-
રોનાં ધર્મનો નાશ કરનારા દેત્યોનો નાશ કરવા માટે હું બાવો બનીને
છું, હું સનાતન ધર્મનો શુદ્ધ પ્રેમી છું અને તે પ્રેમથી આત્મ, સના-
તન ધર્મ પાળનારાઓની ઉપર સીતમ ક્રુરનાર મનુષ્ય રૂપી દેત્યોનો
નાશ કરવાને માટેજ બાવો બનીને છું, માટે જો દેત્ય ! વિશ્વાસઘંડરીના

કેમળ કંઠમાં હાથ નાંખવાનો તું અભિલાષી છે, તે અભિલાષા પૂર્ણ કરવા માટે, તારી કાલ મરહનીનો મને ભય બતાવે છે, પણ ચાલ રાખ કે વિલાસ સુંદરીનું ચક્ષુ તેનું શીલવૃત્ત કરશે, અને તેના તે શીલવૃત્તનો ભંગ કરવાને ઉદ્દત બનેલાઓનો ભોગ આ તારી કાલ મરહની તોપ બેશે. માટે ઓ દૈત્ય! તું મહા પાપી હોવાથી હવે તારો ઉદ્ધાર થઈ શકે એમ નથી. તારા પ્રાણ બચી શકે એમ નથી. માટે તું સવધ થા. તારા ભેરને, તારી આયોધ માયાને ખુમ બજાવ ? નહીં તો તારા પેટની ઉમેદ તારા પેટમાં રહી જશે, નહીં તો તારી આજ્ઞા, તારા જીવમાં રહી જશે. તે આજ્ઞા, તે ઉમેદ પૂર્ણ કરી લે, હવે હું તને મારી સન્મુખ ઉભો રહેવા ઇચ્છા નહીં, માટે કહું છું કે, મારો હાથ મુકી દે! તેમાંજ તરી શોભા છે. તેમાંજ તારી આબરૂ છે, માટે સમજી જ નહીં તો ટકાના ત્રણશૈર જેટલો થઈ જમજા !

દૈત્ય—ઓ અંજલ ! તારા આજુરૂપી બોલ હવે હું સહન કરી શકતો નથી, તે મારી જાતી વીંધી નાખી આરપાર નિજી મથા છે તે તારા આજુરૂપી બોલ વિંધાયથી જાતીના ઝેરી ધાને રૂઝાવવા માટે તારા રૂધીરનો એક આભો મને પીવા દે, તારી આંખને, મારા જમ નીચે એક વખત કચડવા દે, હવે નહીં મુક ? મારું વેર લાગ્યું. એટલું કહેત ની સાથેજ તે દૈત્ય અત્યધુતતા અંગ ઉપર ધસ્યો, તે બોલ અબધુતે તે દૈત્યના હાથમાંથી પોતાનો હાથ મુકાવી, તે દૈત્યને કમરમાંથી પકડી કીણાતી નીચ ફેંકી દીધો.

પ્રીય વાંચક ! આ વારતાનો અંતુરો રહેલો ભાગ વિલાસસુંદરી આજો એ નામની વાતામાં વાંચવા કૃપા કરશે. આ નામથી મોકલી આપવામાં આવશે. મલવાનું ઠેકાણું—મહારાજ રામચંદ્ર ભગુપટે શુભેશ્વર ત્રણ દરવાજા—અમદાવાદ.

લંકા પતિ રાવણ કૃત અર્ક પ્રકાશ.

મુળ સહીત ગુર્જરાતી લીકામાં આ ગ્રંથ છે. આ પુસ્તકની
હરીદાસ કોષ્ટ પશુ પુસ્તક કરી શકે તેમ નથી કારણ ન્યારે બીજા
પુસ્તકોમાં વિધવિધ આવધીઓના ક્વાથો, ચુર્ણો, આસથો, અરીષ્ટો,
ધતો, તેલો, ગુટીકાઓ, બરમો કિંવા રસ, રસાયનો બનવી છે
ત્યારે આ ગ્રંથમાં તદન નવીજ પદ્ધતિ એટલે હરેક ઔષધીનો અર્ક
તૈયાર કરી તેની ચિકિત્સા કરવાની કૃતિ આપવામાં આવી છે.
બીજા પાતળા સ્વરૂપમાં ચુર્ણ લેવાથી જે ફાયદા થાય છે તે કરતા
વધારે ફાયદો સારી પેઠે પુરેલા ચુર્ણથી થાય છે તેમજ ચુર્ણ
કરતા ક્વાથો વહેલો ફાયદો બતાવે છે અને ક્વાથ કરતાં અર્ક
તાત્કાલીક ફાયદો બતાવે છે એ વાત જમનદેર છે. આમાં હરડેનો
અર્ક, બહેડાનો અર્ક, આમળાનો અર્ક, સુંઠનો અર્ક, આદુનો અર્ક,
લીંડીપીરનો અર્ક, મરીનો અર્ક, પીપળીમુળનો અર્ક, ચવકનો અર્ક,
જળપીપરનો, ચિત્રાનો, અજમાનો, અજમોદનો પુરાસાની અજમાનો
અર્ક, જીરનો, કળા જીરનો, કલોજનો, કાંચનો, વરીયાળનો,
સુવાનો, લાલ મરચાનો, મેથનો વગરક મેથનો, અસાળીવાનો,
હીમનો, વજનો, પુરાસાની વજનો, કુલીંજનનો, મોટી ગાંઠી
કુલીંજનનો, ચોપત્રીનીનો, હીણીનો, મોટી હીણીનો, વાવડીમનો
અર્ક, વૃમ્બનો, વાંસ કપુરનો, સમુદ્ર શીશુનો, જીવનો, રૂપનો,
મેઘનો, રહામેદનો, મોઝીલીનો; કીર કોમલીનો; રહીનો, રહીનો;

જેઠીમધનો, જળ જેઠીમધનો, ઠપીલાનો, અરમાણનો, અરીયાનનો,
 શોષણનો, મીઠગનો, શરનાનો, નામદમણનો, અરમરનો; તેજાળનો
 અર્ક; માલકાકણનો, ઠઠનો, પુરકર મુળનો, સ્વર્ણ ક્ષીરોનો, કાકડ
 શીમનો, કાચકળનો નારંગીનો, પાપાણુમેઠ, ધાવડીના પુધનો; મજ-
 દનો, કુમુંજનો, લાળનો; લળદરનો; વમડાઉ લળદરનો, આંબાલળદરનો.
 એમ ધણી ધણી વસ્તુઓના અર્ક અને તેમનો ઉપયોગ વીમેરે છે.

લગભગ ૬૩૬ વિષયોના ૨૫૨ટીકરણ છે. એજ કામળ સુંદર
 ઉપામણુ સાથે કિ. ર. ૨—૦—૦ પોરે ૬ આના બુદા.

નૃપતિ મદનપાલ વિરચિત મદનપાલ નિઘંટુ

શુદ્ધ સરળ ગુજરાતી ભાષા ટીકા સહિત.

કાષ્ટ પશ્ય ઔપધિમાં શું શું ગુણરોપ રહેલા છે તે સારી રીતે
 જાણવા સિવાય જો તેનો ઉપયોગ કરવામાં આવે તો ફાયદો નહીં
 નુકસાનજ થાય છે. અને તેથીજ પ્રાચીન કાળથી એક જ
 આલતી આવે છે:—

નિઘંટુના વિના વૈયો વિદ્વાન વ્યાકરણ વિના ॥

અનામ્યાસે ધાતુષ્ક ત્રયો હાસ્વસ્ય માજનં ॥

નિઘંટુ (ઔપધિના ગુણરોપ જતાવનારા ગ્રંથો) નું અધ્યયન
 કર્યા સિવાય વેદ શ્વે, વ્યાકરણ જાણવા સિવાય વિદ્વાન બનવું.

પ્રેક્ષીસ-મહાવરો પાડવા સિવાય કશો પકડવા એ તથ્યે જાણતો પ્રયત્ન આવે હાંસીને પાત્ર થાય છે.

આ ઉપરથી માત્ર વૈદ થવા હચ્છનારનેજ નહિ. પરંતુ કોઇ પણ રામ માટે ઔષધ તરીકે ઉપયોગ કરવાની હચ્છા રાખનારા ફરેક મનુષ્યને પણ વૈદકના કોઇ પણ અન્ય વિષયના અંશનું અધ્યયન કરતા પહેલાં નિષંદુ અંધોનું અધ્યયન કરવાની ફેટલી બધી આવશ્યકતા છે એ વાત આપને સ્પષ્ટ રીતે સમજાઇજ હશે.

મહાસાગરની માફક અનંત મનાતા સંસ્કૃત સાહિત્યમાં જેમ અન્ય વિષયોમાં અસંખ્ય પુસ્તકમાં છે તેમ નિષંદુ સંબંધિનાં પણ અનેક પુસ્તકો છે. આ પુસ્તકમાં ફેટલાંએક અત્યંત મોટાં તો ફેટલાં-એક અત્યંત સંક્ષિપ્ત છે, ત્યારે આ “ મહનપાલ નિષંદુ ” સામાન્ય જન સમાજ તેમજ શિક્ષિતક ગણ એ સર્વેને એક સરખા રીતે ઉપયોગી થઇ પડે એમ હોવાથી સર્વામાન્ય છે અને તેથી હિન્દી, મરાઠી, બંગાલી વિગેરે ભાષાઓમાં તેનો સારો સત્કાર થયો છે, પરંતુ ગુજરાતી ભાષામાં તેની શુદ્ધ સરળ ભાષા ટીકાવાળું પુસ્તક કોઇએ પણ પ્રકટ કર્યું નથી અને તેથી જો તે પ્રકટ થાય તો જન-સમાજને પણ ઉપયોગી થાય એમ ધારી સામાન્ય મનુષ્યોને પણ સમજાય એવી સરળ ગુજરાતી ટીકા સાથે અમારી તરફથી પ્રકટ કરવામાં આવ્યું છે. આ પુસ્તકમાં ઔષધિ-ઉપયોગી સધળાં વૃક્ષો વેલોંઓ રોપાઓ, ફળો, પુલો વિગેરે કાળીપધિઓ સોનું, ત્રાંચુ બોદું વિગેરે સધળાં ધાતુઓ, ઉપધાતુઓ, રત્નો, ઉપરત્નો વિગેરે ખનીજ દ્રવ્યોના ગુણોનો વર્ણવવા ઉપરથી મોરાંને લમત સધળાં અન્યો શાકભાજીઓ, માંસો અગ્નિઓ, પાનને હવા પાણી, મેસેજ (ચર્મી) ,

તૈલમર્દન, દીનચર્ચા, રાત્રિચર્ચા વિગેરે આહાર વિકારની બાજતોના ગુણદોષ સંબંધમાં પણ જોઈતા અમૂલ્ય જ્ઞાનનો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો છે. આ રીતે સર્વે મનુષ્યોને હમેશાં અત્યંત ઉપયોગી લગભગ આઠસો બાજતોના ગુણદોષોનો વિચાર કરવામાં આવ્યો છે, અને તેથી આ પુસ્તક દરેક મનુષ્યના ધરમાં હોવું આવશ્યકીય છે. કિંમત પાકું પૂઠું અને ગમેજ કામળવાળી પ્રતિના, રૂ. ૩) ત્રણ અને પાકું પૂઠું પરંતુ રૂ. કામળવાળી પ્રતિના રૂ. ૨૧) અદી. પોપ્ટેજ આના આઠ જુદા.

ભવિષ્ય રૂળ.

નવા વર્ષનો તેજમંદીનો વર્તારો

આમાં ચૈત્રી સં. ૧૯૮૪ શકે ૧૮૪૨ ની સાલનું ભવિષ્યરૂળ છે જેમાં રૂ, સુતર, અશીષ, ચાંદી, ધડું, અગશી, સરસવ, તલ, કલથી ગોળ, ચોખા, સોનુ, રૂપુ વગેરે દરેક વસ્તુની તેજમંદી તારીખ વાર બતાવેલી હોવાથી બહેપારીઓને બહુજ ઉપયોગી છે. પ્રત્યેક નવા નવા વર્ષનું ભવિષ્યરૂળ એક મહિના અગાઉ જોઈશે ફાગણ માસમાં તૈયાર કરવામાં આવે છે. કિં. ૦-૬-૦ વિ. પી. થી ૦-૧૧-૦.

મળવાનું ઠેકાણું

મહાદેવ રામચંદ્ર જુગુપ્ટ. બુકસેલર.

ત્રણ દરવાજા. અમદાવાદ.

અમૃતસાગર.

જ્યેષ્ઠપુરના મહારાજ મહારાજ પ્રતાપસીંહજીએ વિષ્ણુ વૈદ્યો
બોલાવી આ પુસ્તક પોતાની દેખરેખ નીચે તૈયાર કરાવેલા હોવાનું
પ્રત્યેક માણસને તે શરમાં રાખવાની ખાસ જરૂર છે અને તે
આ પુસ્તક અમૃતસાગર અથવા પ્રતાપસાગર એમ બે નામથી પ્રસિદ્ધ
છે. પુસ્તક ધાર્મિક સરળ અને સુલભ છે. એક કિલો ધાગળ પાકું પૃષ્ઠ
દિ. રૂ. ૪ પોપટ ૮ આના બુદ્ધા.

યોગ ચીન્તામણી.—આ ગ્રંથ વૈદ્યવર્ધ શ્રી હરિસરીએ લેખ
રૂના પ્રાચીન ગ્રંથોનું દોહનકરી રચેલો છે જેથી તેના દરેક ઉપાયે
ગમગાળ અને અત્યંત લાભદાયક છે. આમાં નાડી, મૂત્રપરીક્ષા,
ધાગજાન, પાક ગતાવવાની રીત, ચૂર્ણ, ગુટીકા, કેવાચ, તથા નૈસાદી
વિવિધો તથા ગંધક, પાંગો, ચાંદી, સોનું, લોહ, તાંબાદી શોધન
મારણના ઉપાય, લેપ, મલમ, આમળ, ડામનાપ્રકાર, આદી ઘણા
અદ્ભૂત ઉપાયો આપવામાં આવેલા હોવાથી આ વૈદ્યકનો સર્વોત્ક્રમ
ગ્રંથ છે.

સા. ૧૯૦૪

ધર્મ વિજય પ્રિન્ટીંગ પ્રેસ, લીજીપોળ, અમદાવાદ.

